

jaarrverslag
2010

TONEELHUIS

INHOUD

Voorwoord	4
Kerncijfers	6
ARTISTIEKE WERKING	
1. Inleiding	9
2. Eigen producties	
2.1 GUY CASSIERS	10
2.2 OLYMPIQUE DRAMATIQUE	16
2.3 BENJAMIN VERDONCK	20
2.4 ABKE HARING	22
2.5 BART MEULEMAN	24
2.6 PETER MISSOTTEN I DE FILMFABRIEK	27
2.7 EASTMAN I SIDI LARBI CHERKAOUI	28
2.8 JOSSE DE PAUW	32
2.9 LOTTE VAN DEN BERG	34
2.10 PROJECTEN I SAMENWERKINGEN	35
2.11 VARIA	37
3. Eigen activiteiten	38
4. Receptieve werking	39
5. Spreiding en internationale werking	42
6. Communicatie	45
7. Kunsteducatieve werking	49
8. Ons publiek	51
ZAKELIJKE WERKING	
1. Inleiding	53
2. Jaarrekening 2010	54
3. Analyse van opbrengsten en kosten	59
4. Mensen en middelen	61
5. Infrastructuur	62
6. Samenwerkingsovereenkomsten	64
TONEELHUIS IN DE PERS: EEN SELECTIE	66

NGBARTMEUL
EMANEAST
MANOLYMP
IQUEDRAMATI
QUEBENJAMIN
VERDONCKGUYCASSIERS
BARTMEULEMANABKE
HARINGEASTMANOLYM
PIQUEDRAMATIQUEB
ENJAMINVE
RDONCKGU
YCASSIERSA
BKEHARING
BARTMEULEM
ANEASTMANO
LYMPIQUEDRAM
ATIQUENJAMIN
ERDONCKGUYCASS
IERSABKEHARIN
GEASTMA

VOORWOORD

2010 was goed voor 471 Toneelhusevenementen die samen **130 894 toeschouwers** in binnen- en buitenland wisten te aan te trekken. Als we alleen al inzoomen op de eigen producties ging het daarbij om 12 creaties en 13 hernemingen, zonder daarbij de gespreksavonden of debatten in eigen beheer te rekenen. De Bourla was met zijn 67 762 toeschouwers goed voor meer dan de helft van het totale publieksaantal. We stellen met plezier vast dat de tendens van het voorgaande jaar zich doorzet: Toneelhuis heeft zich een flink draagvlak in Antwerpen verworven, de stad van waaruit Toneelhuis werkt voor de wereld.

Toneelhuis definieert zichzelf sinds 2006 als een **'ensemble van makers'**. De onderlinge artistieke verschillen tussen de makers en de aanwezigheid van verschillende artistieke disciplines vormen de creatieve motor van het huis. Toneelhuis is niet op zoek naar één bepaalde vorm van theater maken als antwoord op de complexe werkelijkheid van vandaag; het laat zich artistiek definiëren door de veelheid van antwoorden. Die veelheid wordt in 2010 – het begin van een nieuwe subsidieperiode – gegarandeerd door de volgende makers: Guy Cassiers, Benjamin Verdonck, Olympique Dramatique, Peter Missotten, Bart Meuleman en Abke Haring. Met Eastman/Sidi Larbi Cherkaoui gaat Toneelhuis vanaf 2010 een nieuwe werkverband aan: het ontwikkelt voor Larbi's nieuw gevestigde gezelschap Eastman een residentieformule, die zowel logistieke als financiële ondersteuning omvat, maar die de autonomie van elk van de partijen volledig respecteert. (Het werk van OMSK/Lotte van den Berg wordt in de nieuwe periode ook gepresenteerd in de Bourla, net zoals dat van 'verwante' Josse De Pauw.)

Al deze makers laten zich inspireren door een zich snel en globaal ontwikkelende samenleving en door een steeds intensiever wordend communicatie- en medialandschap. Gedreven door hun passie voor de scène en in een zeer persoonlijke, eigentijdse theatertaal gaan zij op zoek naar enthousiasmerende, kritische en alternatieve manieren om met de werkelijkheid om te gaan. **De artistieke doorgroei van deze makers naar de grote zaal** (de Bourla) en het daarbij horende metier ziet Toneelhuis als een van zijn belangrijke doelstellingen: zowel Bart Meuleman als Abke Haring gaan in 2010 de confrontatie met de grote zaal (of in geval van Abke Haring met de grote scène van de Theaterstudio van deSingel) met succes aan. *In de strafkolonie* | *Het hol* en *HOUT* zijn daarvan de artistiek boeiende resultaten waarvoor zich ontegensprekelijk een (nieuw) publiek aan het vormen is. Peter Missotten die al eerder grote-zaalwerk creëerde, maakt in 2010 een nieuwe productie *De indringer*. Gaandeweg zou blijken dat de artistieke meningsverschillen tussen hem en Guy Cassiers zo groot zijn dat besloten wordt om de samenwerking te stoppen per 1 juli 2010. Olympique Dramatique is in 2010 zeer bedrijvig met een her-creatie van *Het litteken lip* (als vervangproject van de afgevoerde *Othello* van Missotten), met de participatie in hoger genoemde productie *In de strafkolonie* | *Het hol* en met het opzetten van een intensive reeks avonden in de Bourla onder de noemer *Soirées Olympiques*. Guy Cassiers snijdt Musils *De man zonder eigenschappen* aan met een eerste deel, een project waarmee hij nationaal en internationaal scoort. Daarnaast maakt hij een nieuwe, meertalige versie van *SWCHWRM*.

Tegelijk biedt het **locatiewerk/kleinschalig werk** van een Toneelhuismaker als Benjamin Verdonck een artistiek tegengewicht aan en een permanente bevraging van deze grote-zaalpraktijk: Verdonck maakt in 2010 een doorvertaling van zijn *KALENDER*-activiteiten van 2009 naar *KALENDER* | *ZWART* (theater) en *KALENDER* | *WIT* (ten-

toonstelling). Met deze artistieke diversiteit wil Toneelhuis de hand reiken aan een breed en gediversifieerd publiek, lokaal, nationaal en internationaal. Dat publiek wordt in 2010 – naast door hoger genoemde creaties - ook bespeeld door 13 hernemingen van eerder gemaakte producties (zie daarvoor jaarverslagen 2009 en 2008).

Toneelhuis ziet zichzelf als een artistieke microsamenleving die theater van nu over nu maakt. Toneelhuis wil lokaal, nationaal en internationaal een merknaam van hoge artistieke kwaliteit zijn en blijven. In 2010 bereikt Toneelhuis met zijn programma-aanbod 78 665 personen in Antwerpen en Vlaanderen, en nog eens 52 229 in het buitenland. Daarmee bevestigt Toneelhuis een tendens die sinds 2006 in gang gezet is: we stijgen ruim boven de 100 000 bezoekers op jaarbasis uit, met in sommige jaren uitschieters naar boven (zoals in 2009 met o.m. de tournee van de *Triptiek van de macht*), met een goed evenwicht tussen cijfers in de thuisbasis Antwerpen, en gestaag groeiende bijval voor meerdere Toneelhuismakers in het buitenland.

Als **organisatie** wil Toneelhuis een dragende structuur zijn, een bedding voor de verschillende individuele parcours. De doelstellingen op het zakelijke vlak bij aanvang van deze nieuwe subsidieperiode laten zich samenvatten onder de termen continuering, verfijning en verdieping van de aanpak die we – sinds het aantreden van Guy Cassiers - in 2006 in gang gezet hebben. Bij die aanpak zijn sterke artistegerichtheid, maximale transparantie van de boekhouding en een leefbare vorm van flexibiliteit de codewoorden.

2010 was budgettair voor Toneelhuis zeker geen evident jaar. Door een zeer belangrijke afname van de overheidstoelagen en een afname van de eigen inkomsten ten opzichte van het uitzonderlijke jaar 2009, was het een grote uitdaging om een financieel evenwicht te realiseren. Het antwoord hierop werd een actief beleid qua kostenbeheersing, met een belangrijke focus op de besparingen binnen de ondersteunende diensten en een consequente budgetopvolging en –bewaking van de budgetten in de core-business.

Dit beleid heeft vruchten afgeworpen: we eindigen 2010 met een positief saldo van 207.413 euro. We realiseerden 8.112.317 euro inkomsten versus 7.904.904 euro uitgaven. Dit is ongetwijfeld een mooi resultaat in een moeilijk jaar. We voorzien tegen het einde van de lopende decretale subsidieperiode (eind 2012) een eigen vermogen van ongeveer 50.000 euro.

In onderstaande hoofdstukken vindt u een detailbespreking van alle aspecten van de organisatie, zowel van de artistieke projecten op zich als van de financieel-organisatorische onderbouw die deze projecten mogelijk maakt, samen met het daarbij horende personeelsmanagement en de infrastructuur aanpak. Wij wensen u veel leesplezier toe.

Guy Cassiers & Luk Van den Bosch
Namens de Raad van Bestuur Toneelhuis

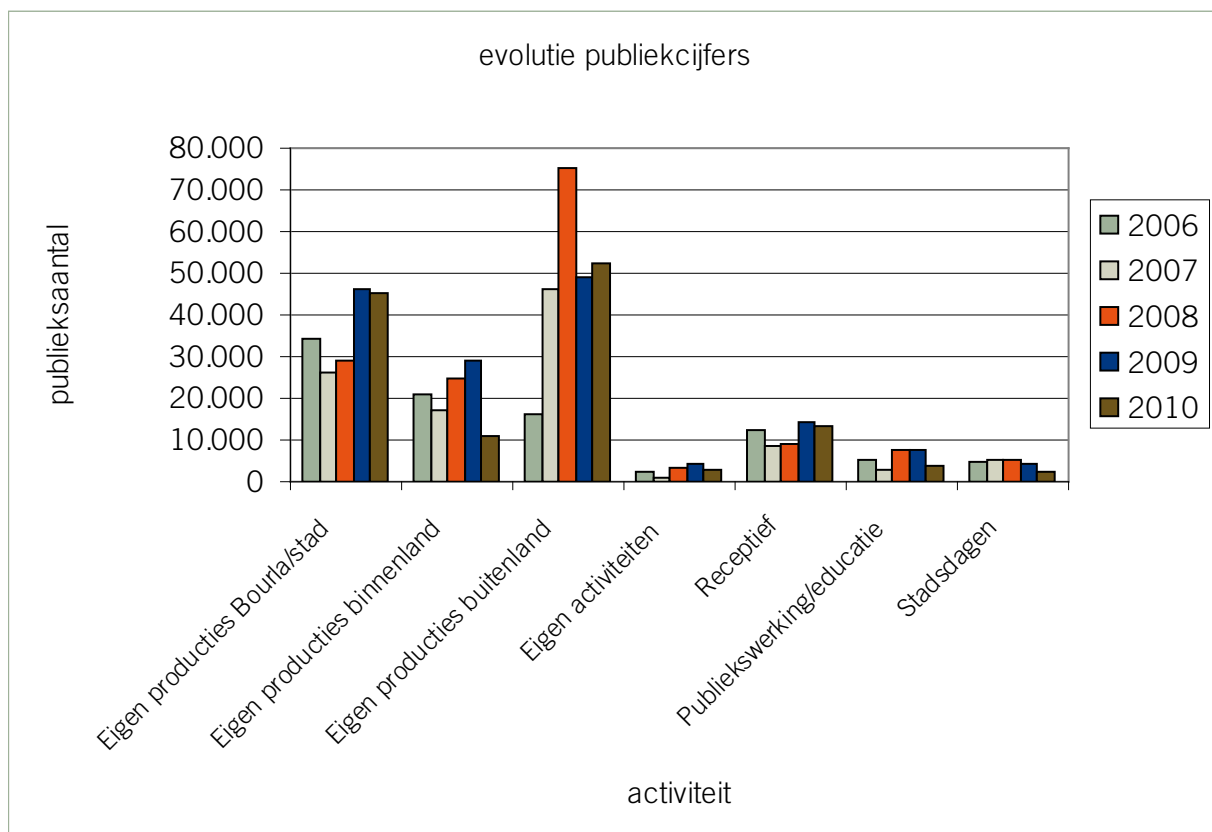
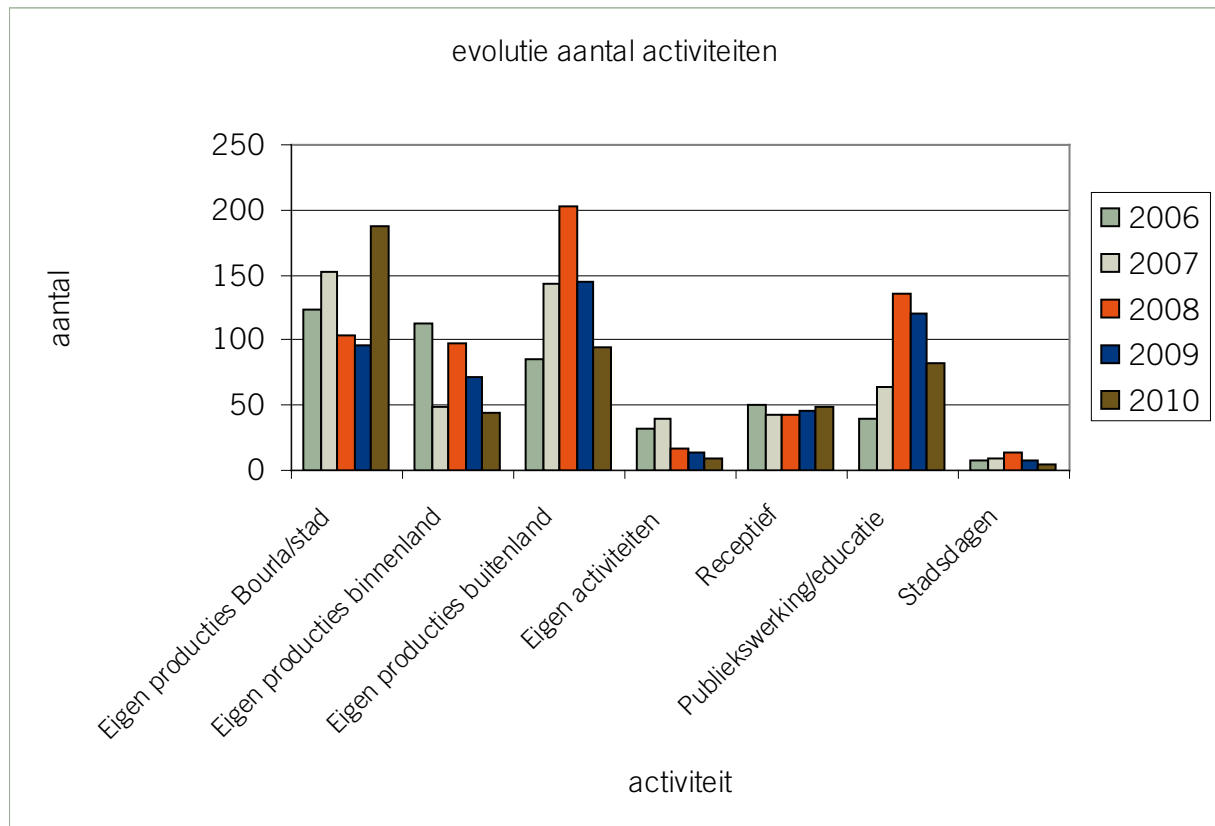
KERNCIJFERS

Kerncijfers: activiteiten

	2006	2007	2008	2009	2010
Eigen producties Bourla/stad	123	153	103	96	187
Nieuwe creaties	102	113	84	55	156
Hernemingen	21	40	19	41	31
Eigen producties binnenland	113	49	98	71	44
Nieuwe creaties	97	17	51	48	39
Hernemingen	16	32	47	23	5
Eigen producties buitenland	85	143	202	145	95
Nieuwe creaties	52	76	58	76	52
Hernemingen	33	67	144	69	43
Eigen activiteiten	32	39	17	14	9
Receptief	51	42	43	46	49
Publiekswerking/educatie	39	64	136	120	82
Stadsdagen	8	9	13	8	5
TOTAAL	451	499	612	500	471

Kerncijfers: publiekscijfers

	2006	2007	2008	2009	2010
Eigen producties Bourla/stad	34.520	26.125	28.914	46.100	45.071
Nieuwe creaties	31.662	17.009	25.735	37.243	36.265
Hernemingen	2.858	9.116	3.179	8.857	8.806
Eigen producties binnenland	20.966	17.161	24.625	29.081	10.903
Nieuwe creaties	17.058	5.127	17.304	22.872	9.437
Hernemingen	3.908	12.034	7.321	6.209	1.466
Eigen producties buitenland	16.204	46.255	75.105	48.818	52.229
Nieuwe creaties	8.466	32.593	22.167	25.016	35.392
Hernemingen	7.738	13.662	52.938	23.802	16.837
Eigen activiteiten	2.265	1.082	3.475	4.271	3.048
Receptief	12.275	8.360	9.155	14.151	13.451
Publiekswerking/educatie	5.117	3.005	7.561	7.561	3.637
Stadsdagen	4.580	5.457	5.092	4.157	2.555
TOTAAL	95.927	107.445	153.927	154.139	130.894



Kerncijfers: vermogen en resultaat

	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Actief: totaal</i>	1.551.980	1.821.715	2.153.936	2.676.827	4.101.997
Actief: vaste activa	326.574	301.141	650.445	688.272	877.192
Actief: vlottende activa	1.225.406	1.520.574	1.503.491	1.988.555	3.224.806
<i>Passief: totaal</i>	1.551.980	1.821.714	2.153.936	2.676.828	4.101.997
Passief: eigen vermogen	9.739	-711.247	-361.150	-130.454	738.661
Passief: voorzieningen	238.781	263.351	234.312	770.555	921.234
Passief: schulden	1.303.460	2.269.610	2.280.774	2.036.727	2.442.103
<i>Resultaat</i>	-227.749	-683.819	350.097	230.697	207.413
Uitgaven	8.003.257	9.436.170	9.822.271	8.661.951	7.904.904
Inkomsten	7.775.508	8.752.351	10.172.368	8.892.648	8.112.317
Overgedragen resultaat	-52.217	-736.036	-385.939	-155.242	52.171

Kerncijfers: personeel

	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal voltijdse equivalenten	102,07	111,91	92,81	78,53	75,36
Verdeling man/vrouw	60/62	63/71	58/54	53/46	49/45
Verdeling voltijds/deeltijds mannen	49/11	48/15	48/10	40/13	40/9
Verdeling voltijds/deeltijds vrouwen	34/28	38/33	36/18	26/20	25/20
Gemiddelde leeftijd	40	41	42	43	42

(Cijfers op 31/12.)

ARTISTIEKE WERKING

1. INLEIDING

De samenstelling van de groep theatermakers die samen de 't' van Toneelhuis uitmaken, werd toegelicht in het voorwoord. Het gehele programma dat Toneelhuis aanbiedt aan zijn publiek valt uiteen in een aantal grote blokken:

- de producties van de Toneelhuismakers (nieuwe creaties en hernemingen) aangevuld met die van verwante makers (zoals o.m. Lotte van den Berg),
- eigen activiteiten (zoals debatten, gespreksavonden met de makers etc.),
- en tenslotte een beperkte receptieve werking.

Toneelhuis is als stadstheater in de eerste plaats een huis dat produceert.

In 2010 begint Guy Cassiers aan de eerste etappe van zijn omvangrijk project, *De man zonder eigenschappen*. Het wordt een huzarenstukje dat het beste laat vermoeden voor de twee volgende delen, gepland voor 2011-2012. Van een veel kleinschaliger, maar daarom niet minder inventieve orde, is de her-creatie van *SWCHWRM*. Van zijn groot vierdelig Wagnerproject, een encensering van *Der Ring des Nibelungen*, bij de Scala van Milaan (en de Staatsoper Berlijn), kunnen we in de Bourla de live-captatie tonen, tot groot genoegen van een talrijk publiek. Verder zet *Bezongen rood* gestaag zijn internationale tournee (in verschillende taalversies) voort.

Olympique Dramatique her-creëert in een nieuwe configuratie *Het litteken lip* en *Drie kleuren wit*, stelt een boeiende reeks *Soirées Olympiques* samen en herneemt bovendien ook *Adams appels*.

Benjamin Verdonck zet zijn project *KALENDER* uit 2009 minutieus om in een theaterversie *KALENDER | ZWART* en een galerijversie *KALENDER | WIT*. Abke Haring betreedt met *HOUT* eens te meer de boeiende zone tussen theater, dans en performance. Ze herneemt ook *Linoleum | speed* en *Maison fragile*. Deze twee laatste producties maken onderdeel uit van *STOCK!*, een volledige programmatieweek gewijd aan het werk van de twee nieuwkomers, Abke Haring en Bart Meuleman. Van deze laatste is in *STOCK!* ook *The Bult and the Beautiful* te zien en *Mijnheertje Kokhals*. Daarnaast creëert Bart Meuleman zijn eerste regie binnen Toneelhuis, *In de strafkolonie | Het hol* samen met twee Olympique Dramatique-acteurs. Peter Missotten maakt *De indringer* naar Maeterlinck.

Eastman/Sidi Larbi Cherkaoui is in residentie in Toneelhuis en hercreëert in die hoedanigheid *Foi*. Daarnaast reizen *Myth* en *Origine*. Verder zijn in Antwerpen – via de samenwerking met deSingel – ook het nieuwe *Babel (Words)* en *Play* te zien.

Josse De Pauw is verwant maker o.m. via zijn samenwerking met Guy Cassiers. Hij herneemt *De versie Claus* en toont *Over de bergen* en *Weg*. Van inmiddels ex-Toneelhuismaakster Lotte van den Berg volgt Toneelhuis *Cold Turkey* op.

Bij de projecten en samenwerkingen stippen we het project *Young & Willing* aan waarin Toneelhuismakers nieuwe, jonge makers tippen en tonen.

Naast zijn taak als productieplek engageert Toneelhuis zich ook als receptief huis. Om de receptieve werking een zo groot mogelijke helderheid te geven voor het publiek, wordt ze ingedeeld in een aantal clusters die toegelicht worden op p. 39. De meest omvangrijke cluster daarin is het festival *Antwerpse Kleppers*, dat in 2010 aan zijn derde editie toe is.

Een belangrijk aandeel in dit hoofdstuk van het jaarverslag wordt ingenomen door een beschrijving van de spreidingsstrategie van al deze projecten en de communicatie die erom heen gevoerd wordt. Tot slot bespreken we ook het publieksbereik en alle acties die in dit terrein ondernomen worden.

2. EIGEN PRODUCTIES

2.1 GUY CASSIERS

GUY CASSIERS MAAKT

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
ROBERT MUSIL
BEWERKING
FILIP VANLUCHENE
GUY CASSIERS
ERWIN JANS
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
DIRK BUYSE
KATELIJNE DAMEN
GILDA DE BAL
VIC DE WACHTER
TOM DEWISPELAERE
JOHAN VAN ASSCHE
LIESA VAN DER AA
WIM VAN DER GRIJN
MARC VAN EEGHEM
DRIES VANHEGEN
STIJLCONCEPT & VORMGEVING
ENRICO BAGNOLI
DIEDERIK DE COCK
KOSTUUMONTWERP
BELGAT (VALENTINE KEMPYNCK MET
JOHANNA TRUDZINSKI)
BEELDMONTAGE
FREDERIK JASSOGNE
MUZIEKBEWERKING/LIVE BEGELEIDING
JOHAN BOSSERS
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
DE TIJD
MC AMIENS
CDN ORLÉANS /LOIRET/CENTRE

DE MAN ZONDER EIGENSCHAPPEN I

BOURLA & TOURNEE

Met zijn onvoltooide grote roman *De man zonder eigenschappen* schreef de Oostenrijkse auteur Robert Musil zoets als een onafgewerkte symfonie. Musil beschrijft in felle, satirische kleuren de ondergang van een wereld die enige gelijkenis vertoont met de onze.

Wenen 1913. De Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie bestaat nog. De hoogste Weense kringen komen samen om de viering van het zeventigjarige keizerschap van Franz-Jozef in 1918 voor te bereiden. Zij willen een grotere en grootsere viering organiseren dan diegene die de Duitsers voor hun keizer voorbereiden.

We maken kennis met een kleurrijk palet aan personages: de mooie, dweperige Diotima, de conservatieve graaf Leinsdorf, de naïeve generaal Stumm von Bordwehr, de geslepen Pruisische industrieel von Arnheim, de ongrijpbare Ulrich,... Hun referentie is het verleden. Zij zien de realiteit slechts door de bril van een nostalgische, voorbijge groomsheid. Dat de straten van hun zo geliefde Wenen omwille van de uitbraak van acute paardendiarree langzaam verdwijnen onder keutels en vlaaien, kan de pret niet drukken. De knallen aan het einde van de voorstelling zijn vuurwerk, maar kunnen evengoed de eerste kanonschoten van de Wereldoorlog zijn.

Première 10 juni 2010

**Tournee Avignon, Essen, Madrid, Orléans, Grenoble,
België, Nederland**

Een prachtig vormgegeven, ingenieus uitgedachte en gepresenteerde theaterbewerking van het eerste - opnieuw actuele - deel van Musils 'onvoltooide symfonie' - De Volkskrant

Aantekening

Dat de realisatie van De man zonder eigenschappen I een huzarenstukje is, daarover is iedereen het eens. De bewerking van een 1800 pagina's tellende roman, geschreven in een satirische maar vaak ook gekunstelde of zelfs gezwollen taal tot een snedige theatertekst was de eerste horde. Het script dat daaruit resulteerde was meteen een hele kluit voor de cast, waarvan een aantal acteurs aangeleverd werden door coproducent De Tijd. Maar tegelijk een geweldige kans om 'te excelleren', zoals Musil het zelf zegt, o.m.

geholpen door de eerder discrete maar effectieve beeldinterventies en de opvallende, lichtjes 'gestoorde' kostuums van Valentine Kempynck en Johanna Trudzinski.

De ontvangst van de voorstelling was overwegend positief tot zeer positief. In Nederland werd meteen de vergelijking gemaakt met de zeer gesmaakte Proustcyclus. In Vlaanderen waren verschillende meningen te lezen over de mate waarin de voorstelling zich als metafoor laat lezen voor een



zich ontbindende Belgische staat en wat daarvan dan de impact kan zijn. (De première viel enkele dagen na de federale verkiezingen.) In Frankrijk viel meteen op hoe vertrouwd Franse theaterjournalisten zijn met de literaire waarde van het bronmateriaal wat – naast hun bewondering voor de beeldkracht van Cassiers' werk – meer dan eens leidde tot gedetailleerde, inhoudelijke analyses van de tekstbewerking en de omzetting naar theater.

De man zonder eigenschappen I is alvast een fijne opstap naar de twee volgende delen, Het mystieke huwelijk en De misdaad, beide voorzien voor het seizoen 2011-12. Filip Vanluchene die aanvankelijk heel de cyclus zou bewerken, heeft om medische redenen moeten afhaken na dit eerste deel. De drie delen zullen uiteindelijk aan het eind van het seizoen 2011-12 als een marathontrilogie gespeeld worden op één dag.

BOURLA, ANTWERPEN	10.06 - 12.06.10 15.06 - 19.06.10
FESTIVAL AVIGNON (FR)	08.07 - 12.07.10
THEATER DER WELT, ESSEN (D)	15.07 - 17.07.10
BOURLA, ANTWERPEN	10.09 - 11.09.10 15.09 - 19.09.10
CC DE SPIL	21.09.10
CHASSÉ THEATER, BREDA (NL)	24.09.10
VOORUIT, GENT	29.09 - 02.10.10
CDN ORLÉANS (FR)	06.08 - 08.08.10
CC BRUGGE	12.10.10
CC HASSELT	16.10.10

PARKTHEATER, EINDHOVEN (NL)	19.10.10
KAAITHEATER, BRUSSEL	21.10 - 23.10.10
SSB UTRECHT (NL)	26.10.10
SSB AMSTERDAM (NL)	29.10 - 30.10.10
CDN MADRID (ES)	04.11 - 07.11.10
30CC, LEUVEN	16.11 - 17.11.10
BOURLA, ANTWERPEN	19.11 - 20.11.10
MC2 GRENOBLE (FR)	23.11 - 24.11.10
SSB ROTTERDAM (NL)	30.11.10
SSB GRONINGEN (NL)	02.12.10
KS DEN HAAG (NL)	04.12.10

GUY
CASSIERS
(HER)MAAKT

SWCHWRM

THE PORTRAIT OF AN ARTIST AS A YOUNG KID

BOURLA & TOURNEE

REGIE
GUY CASSIERS
NAAR HET BOEK VAN
TOON TELLEGEN
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
ARTISTIEKE MEDEWERKING
MESUT ASLAN
MIA GRIJP
SPEL
R. KAN ALBAY
JOHAN KALIFA BALS
FIEN MARIS
RAOUF HADJ MOHAMED
AHMET YILMAZ
XUAN NGUYEN
VIDEO
ARJEN KLERKX
COPRODUCTIE
TONEELHUIS
RO THEATER (NL)
SERING VZW
KUNSTENFESTIVAL 0090

ik wilde schrijver worden. ik dacht: als ik elke dag één bladzijde schrijf, dan schrijf ik elk jaar een boek van 365 bladzijden, en in een schrikkeljaar een van 366 bladzijden. dat leek me genoeg voor een schrijver.
Toon Tellegen

SWCHWRM is het verhaal van een jongen die een eigen taal probeert te ontwikkelen voor de wereld die hij ontdekt. Het gaat terug op het boek *Mijn avonturen door V.SwchwrM* van Toon Tellegen. In regie van Cassiers wordt het een verhaal van 'the artist as a young kid' die de wereld met verwondering en verbeelding tegemoet treedt.

Toch gaat het niet zomaar om een remake. In de nieuwe SWCHWRM spelen jonge (student-) acteurs van wie een aantal meertalig zijn: zij hanteren met gemak Turks, Marokkaans, ... als thuistaal of tweede taal. In SWCHWRM gaat Guy Cassiers op zoek naar een gemeenschappelijke taal en verbeelding over de verschillen heen. Actieve partners in dit project zijn Festival 0090 en Sering vzw. Met het Kunstenfestival 0090 werkt Toneelhuis al drie jaar samen, met SWCHWRM produceerden we dit keer ook echt samen. Onder impuls van Mia Grijp participeert het artistiek sociaal project Sering actief aan de realisatie van SWCHWRM.

Première 21 oktober 2010

Een heerlijk naïeve, gelaagde en mooie voorstelling.
De Morgen

Aantekening

Guy Cassiers maakte in 2004 in ro theater (NL) een eerste keer een voorstelling op basis van *Mijn avonturen door V.SWCHWRM... van Toon Tellegen*. Die SWCHWRM-versie maakte hij met twee professionele acteurs. Nu was het van meet af aan de intentie om een artistiek project te maken dat zou appelleren aan mensen met een gemengde culturele achtergrond. Die intentie werd doorgetrokken in de keuze van de semi-professionele acteurs die resp. Turkse, Marokkaanse en Vietnamese roots hebben, stuk voor stuk talen die thuis zijn in een stad als Antwerpen. SWCHWRM als bescheiden bijdrage aan het grote diversiteitsdebat.

In de encenering worden de avonturen van de jonge SWCHWRM verteld via een inventiefsamenspel tussen het Nederlands en een andere taal, het Turks, het Marokkaans en het Vietnamees (waardoor dus drie versies ontstaan, Nederlands-Turks, Nederlands-Marokkaans en Neder-

lands-Vietnamees). Gaandeweg ontstaat een spel waarin de personages de poëzie van elkaars taal ontdekken, en waarbij de persoon die de twee talen machtig is, altijd meer verstaat dan de eentalig Nederlandstalige. En dat geldt evenzeer voor meertalige publiek dat ook op voorsprong speelt. In SWCHWRM is video opnieuw een co-acteur die de verhalen mee voorstuwt, op zich bovendien een extra speels en grappig element.

Voor deze voorstelling ontplooit Toneelhuis een arsenaal aan samenwerkingsvormen met scholen, buurtwerking, leefgemeenschappen ... in het Antwerpse (zie voor een uitgebreide toelichting hiervan onder kunsteducatieve werking p.49). Yves Desmet wijdt in *De Morgen* een column aan SWCHWRM dat hij tipt als aanrader voor het hele gezin (pubers uitgezonderd!), en dat hij - los van zijn sociale doelstellingen - als geslaagd artistiek project prijst.



BOURLA, ANTWERPEN

21.10 - 24.10.10
26.10 - 28.10.10

ZUIDERSPERSHUIS, ANTWERPEN

04.12 - 05.12.10

GUY
CASSIERS
HERNEEMT

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
JEROEN BROUWERS
BEWERKING
CORIEN BAART
GUY CASSIERS
ERWIN JANS
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
DIRK ROOFTHOOF
DECOR-, VIDEO- & LICHTONTWERP
PETER MISSOTTEN/
DE FILMFABRIEK
KOSTUUMS
KATELIJNE DAMEN
REALISATIE VIDEO
ARJEN KERKX
GELUIDSONTWERP
DIEDERIK DE COCK
PRODUCTIE
TONEELHUIS
RO THEATER (NL)

BEZONKEN ROOD

BOURLA & TOURNEE

Jeroen Brouwers schreef *Bezonen rood* (1981) in de weken na de dood van zijn moeder. Het is een van de meest aangrijpende rouwzangen van de Nederlandse literatuur.

In 1943 werd de driejarige Jeroen Brouwers samen met zijn zusje, moeder en grootmoeder opgesloten in het Japanse vrouwenkamp Tjideng in het huidige Jakarta. Het leven in de Jappenkampen was zwaar. Japanse bewakers mishandelden de burgers, er was vaak een groot tekort aan voedsel en de bestaansonzekerheid was groot. De schrijver vertelt hoe in het kamp de relatie tot zijn moeder voor de rest van zijn leven werd beschadigd en hoe iedere nieuwe liefdesrelatie met een vrouw onder die last bezwijkt.

Bezonen rood is gebed, litanie, grafgedicht, afscheidsbrief, lofzang, vervloeking, wanhoopskreet, zelfbeklag, ... alles in één ontroerende, harde en poëtische vertelling.

Dirk Roofthoof speelt de voorstelling in vier talen — Nederlands, Engels, Frans en Spaans.

Internationale tournee - Frankrijk, Istanbul, Rome, Amsterdam, Girona, Málaga, Granada, Sevilla

Een prachtprestatie! Dit is een van de zeldzame theaterensceneringen waarbij het gefilmde beeld niet illustreert, niet afleidt, en ook de acteur niet doet verdwijnen: integendeel het beeld versterkt hem, en smelt met hem samen. - El País



SN BONLIEU, ANNECY (FR)	12.01 - 13.01.10	ISTANBUL THEATRE FESTIVAL (TR)	08.06 - 09.06.10
MC AMIENS (FR)	18.01.10	LE PARVIS, TARBES (FR)	12.10.10
LE PRÉAU, CDR DE VIRE (FR)	02.02.10	FESTIVAL TEMPORADA ALTA, GIRONA (ES)	19.11.10
L'APOSTROPHE, CERGY-PONTOISE (FR)	05.02.10	ROMAEUROPA FESTIVAL (IT)	26.11 - 27.11.10
TN DE TOULOUSE (FR)	07.04 - 08.04.10	TEATRO CANOVÁS, MÁLAGA (ES)	03.12 - 04.12.10
FRASCATI, AMSTERDAM (NL)	04.05.10	TEATRO ALHAMBRA, GRANADA (ES)	11.12 - 12.12.10
BOURLA, ANTWERPEN	18.05 - 19.05.10	TEATRO CENTRAL, SEVILLA (ES)	17.12 - 18.12.10

GUY CASSIERS TOONT

MUZIKALE LEIDING
DANIEL BARENBOIM
REGIE
GUY CASSIERS
CHOREOGRAFIE
SIDI LARBI CHERKAOUI
KOSTUUMONTWERP
TIM VAN STEENBERGEN
SCENOGRAFIE
GUY CASSIERS
ENRICO BAGNOLI
LICHTONTWERP
ENRICO BAGNOLI
VIDEO ONTWERP
ARJEN KERKX
KURT D'HAESELEER
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
MET
RENÉ PAPE
HANNO MÜLLER-BRACHMANN
MARCO JENTZSCH
STEPHAN RÜGAMER
JOHANNES MARTIN KRÄNZLE
WOLFGANG ABLINGER-SPERHACKE
LILLI PAASSIKIVI
ANNA SAMUIL
ANNA LARSSON
E.A.
PRODUCTIE
TEATRO ALLA SCALA , MILAAN (IT)
STAATSOPER UNDER DEN LINDEN, BER-
LIJN (D)
IN SAMENWERKING MET
TONEELHUIS

LIVE BROADCAST DER RING DES NIBELUNGEN

BOURLA

In de periode 2010-2013 regisseert Guy Cassiers de operacyclus *Der Ring des Nibelungen* van Richard Wagner. De muzikale leiding is in handen van de wereldbepaalde dirigent Daniel Barenboim. *Der Ring des Nibelungen* wordt een productie van Teatro alla Scala in Milaan en de Staatsoper unter den Linden in Berlijn, in samenwerking met Toneelhuis.

Binnen die samenwerking zal Guy Cassiers de operacyclus maken met de artiestenkern die reeds mee tekende voor zijn producties: Enrico Bagnoli, Arjen Klerkx en Kurt d'Haeseleer. Choreograaf en (ex-)Toneelhuismaker Sidi Larbi Cherkaoui zorgt voor de choreografie en werkt met een aantal van zijn vaste dansers in Milaan. De succesvolle Belgische modeontwerper Tim Van Steenbergens slotte staat in voor de kostuums.

DAS RHEINGOLD

Het eerste deel, *Das Rheingold*, gaat in première in Teatro alla Scala op donderdag 13 mei 2010. Toneelhuis wil haar publiek ook laten meegenieten van dit gebeuren en organiseert in samenwerking met EXQI een live broadcasting van *Das Rheingold* in de Bourla in aanwezigheid van Guy Cassiers.

DIE WALKÜRE

Die Walküre, het tweede deel van de Ringcyclus, gaat in première op een bijzonder moment: 7 december, traditioneel de start van het operaseizoen van de Scala en tegelijk ook de feestdag van Sant 'Ambrogio, patroonheilige van Milaan. Deze seizoenopener is voor de Scala stevast een belangrijke gala avond, waarop vele internationale prominenten uit de politiek en de kunstwereld aanwezig zijn.



KURT D'HAESELEER

DAS RHEINGOLD

16.05.10



KURT D'HAESELEER

DIE WALKÜRE

17.12.10

2.2 OLYMPIQUE DRAMATIQUE

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
MAAKT EN TOONT



VAN
TOM DEWISPELAERE
BEN SEGERS
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
E.A.

SOIRÉES OLYMPIQUES

BOURLA

*Uit een blijkbaar onvermijdelijke groeiende goesting in een andere ontmoeting met u organiseren wij een paar theatraal andere avonden. We nodigen mensen uit die we bewonderen, van wie we vinden dat u ze moet ontmoeten. Een concert, een boek, we lezen stukken, spelen flarden, delen plannen, trakteren glazen, dansen stevig of liggen te luisteren naar begenadigde muzikanten. Geen meningen, gewoon welkom, een andere ontmoeting, tussendoor.
Getekend: Olympique Dramatique*

Op 10 december geeft gitaarlegende **James Burton** een masterclass en concert in de Bourlaschouwburg. Deze zeventigjarige 'Master of the Telecaster' is beter bekend als dé sologitarist van Elvis Presley, maar is daarnaast de afgelopen 50+ jaar de smaakmaker geweest voor de sound van Rick Nelson, Roy Orbison, Emmylou Harris, The Everly Brothers, Johnny Cash, John Denver, Jerry Lee Lewis, The Monkees en vele anderen. Een concert rockgeschiedenis. Op 11 december slaan Lucas Van den Eynde, Kathleen Vandenhoudt, Tiny Bertels en Tom Vanstiphout de handen in elkaar om een ode te brengen aan **Wannes Van de Velde**.

Op zondagnamiddag 12 december zijn jong en oud welkom in de Bourla voor de Franse chansons van **Eddy et les Vedettes**. Verder inviteren de Olympiquers op 14 december met **Oblomov** van Lazarus een memorabele theatervoorstelling uit het afgelopen seizoen. Op 18 december ronden de Soirées af met een **Sneak filmvertoning** en **Bourla Beats**, met ondermeer dj's Tom & Jerry en Jan Paternoster van *The Black Box Revelation*.

De oorspronkelijke geplande live striproman rond *Jimmy Corrigan. The smartest kid on earth*, gepland op 15 & 16 december kon niet doorgaan omwille van auteursrechten. Olympique Dramatique stoomde een vervangingsprogramma klaar: **Het litteken lip** en **Drie kleuren wit**. Na de voorstelling volgde telkens gratis een concert van **Stanton**.

JAMES BURTON	10.12.10	HET LITTEKEN LIP + CONCERT STANTON	15.12.10
HOMMAGE AAN WANNES VAN DE VELDE	11.12.10	DRIE KLEUREN WIT + CONCERT STANTON	16.12.10
EDDY ET LES VEDETTES	12.12.10	BOURLA FOR LIFE SOIRÉE CINÉ	18.12.10
OBLOMOV	14.12.10	BOURLA FOR LIFE BOURLA BEATS	18.12.10

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
(HER)MAAKT

HET LITTEKEN LIP LAMPE

BOURLA

TEKST
PIETER DE BUYSSER
SPEL
WOUTER HENDRICKX
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
JAN BIJVOET
PRODUCTIE
LAMPE (2001)
MET DE STEUN VAN
HAUTE COIFFURE
MONTY
DE VLAAMSE GEMEENSCHAP
UITVOEREND PRODUCENT
TONEELHUIS

In *Het litteken lip* ontvangen drie mannen elk een brief die in 1790 naar hen is verstuurd. In die brieven staat precies beschreven wat de drie mannen op ieder ogenblik doen en denken. Wat volgt is een avontuurlijke zwerftocht doorheen even groteske als filosofische fabels. Het is het begin van een kernreactor in te veel bedrijven, een metafysische thriller zonder metafysica, de vertelling van de veranderingen of een machinerie die alles openspreekt (zelfs de eenvoudigste peterselietros). Zonder hoop en zonder vrees.

Negen jaar na de oorspronkelijke versie neemt Olympique Dramatique de draad terug op van een voorstelling op tekst van Pieter De Buysser. Een tekst als een wonderlijk geheel van fabels die eerder op associatieve spellogica dan op rechtlijnige verhaallogica drijven. In de eerste versie speelde Adriaan Van den Hoof naast Stijn Van Opstal en Geert van Rampelberg. Nu neemt Wouter Hendrickx zijn rol over. De nieuwe versie staat als een huis:

“Het litteken lip”, zo zegt recensente Griet Op de Beeck, “is namelijk zo’n productie waar alles aan klopt. Een kans om in een theater nog eens het gevoel te krijgen dat je echt iets meemaakt. Alle mensen die in staat zijn om een toneelavond lang hun pure rationaliteit los te laten, die niet zoeken naar logische betekenissen, maar zich durven laten meevoeren: ga deze voorstelling bekijken. Van deze orde zie je ze niet zo vaak.”



Aantekening

Met dit project kon Olympique Dramatique ingaan op een lang lopende vraag van Pieter De Buysser om de voorstelling een nieuw leven te geven. Tegelijk kon Toneelhuis hiermee het vacuüm zinvol opvullen dat even dreigde te

ontstaan in de maand november 2010 na het afspringen van de overeenkomst met Peter Missotten die oorspronkelijk in die periode Othello had gepland.

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
HERNEEMT

ADAMS APPELS

BOURLA & TOURNEE

NAAR HET SCENARIO VAN
ANDERS THOMAS JENSEN
MUZIEK
DOMINIQUE PAUWELS
VAN EN MET
KOEN DE GRAEVE
TOM DEWISPELAERE
BART HOLLANDERS
ANNET MALHERBE
LAURA NEYSKENS
MATTEO SIMONI
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
RIK VERHEYE
TOM CALLENS
ALAN GEVAERT
BART MARIS
FILIP WAUTERS
MAYA SEPARA
DRAMATURGIE
ELLEN STYNEN
SCENOGRAFIE
PETER MISSOTTEN
CHOREOGRAFIE
SIDI LARBI CHERKAOUI
IRIS BOUCHE
LAURA NEYSKENS
GELUIDSDECOR & -TECHNIEK
DIEDERIK DE COCK
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
KOSTUUMONTWERP
LIES VAN ASSCHE
MET DANK AAN
STEF AERTS
JAN BIJVOET
KOEN HAAGDORENS
PRODUCTIE
TONEELHUIS
LOD

Ex-gevangene en neonazi Adam O. Petersen volgt een reïntegratieprogramma in de leefgemeenschap van Ivan, een geestelijke met een onwankelbaar geloof in de mens. Op Ivans vraag om zich een positief doel te stellen, antwoordt Adam dat hij een taart zal bakken met de appels uit Ivans tuin. Dat blijkt niet zo eenvoudig. Naast de kleptomaan-verkrachter Gunnar, de gangster Khalid, de zwangere alcoholica Sarah en een verbouwereerde skinheadbende komt ook de duivel roet in het eten gooien. Of is het God?

Adams appels is de eerste samenwerking tussen Olympique Dramatique en Dominique Pauwels (LOD), die eerder al de muziek componeerde voor *Onegin* en *Wolfskers*. Samen bewerken ze dit gitzwarte filmscenario van de Deense Oscarwinnaar A.T. Jensen tot een musical. Aangevuld met Annet Malherbe, Koen De Graeve, vier jonge acteurs, een danseres en een stel muzikanten nemen de Olympiquers u mee op een krankzinnige trip door de wereld van goed en kwaad, waarbij geen enkele overtuiging overeind blijft.

Tournee in België, Nederland, Frankrijk

Consistent verhaal, goede muziek en heel veel spelplezier. Een plezier om te bekijken - Radio 1



L'HIPPODROME, DOUAI (FR)	05.01.10	SSB AMSTERDAM (NL)	19.01.10
SSB ROTTERDAM (NL)	08.01.10	SSB GRONINGEN (NL)	23.01.10
THEATER A/H VRIJTHOF, MAASTRICHT (NL)	12.01.10	BOURLA	27.01 - 30.01.10
30CC, LEUVEN	16.01.10	LE MAILLON, STRASBOURG (FR)	03.02 - 04.02.10

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
TOONT

DRIE KLEUREN WIT

BOURLA

TEKST
YASMINA REZA
VERTALING
CARL RIDDERS
VAN EN MET
TOM DEWISPELAERE
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
BEN SEGERS
COPRODUCTIE
RATAPLAN

Nog voor er van Olympique Dramatique sprake was, maakten Tom Dewispelaere, Stijn Van Opstal en Geert Van Rampelberg in 1998 de voorstelling *Drie kleuren wit* (naar Art van Yasmina Reza) als afstudeerproject aan de Toneelafdeling van de toenmalige Studio Herman Teirlinck. In 2003, na het succes van *De krippele*, werd *Drie kleuren wit* al een eerste keer hernomen, samen met Ben Segers.

Ter gelegenheid van de *Soirées Olympiques* kruipen de Olympiquers nu opnieuw in de huid van Marc, Serge en Yvan. Ze zijn altijd onafscheidelijke vrienden geweest. Tot vandaag. Serge, bevangen door de modernist Antrios, kocht een schilderij van diens hand voor het duizelingwekkende bedrag van 30.000 euro. Het doek is helemaal wit, of toch bijna. Hier en daar lijkt er een fijn, minder wit streepje op te staan. Die drie kleuren wit zetten de drie vrienden tegen elkaar op.

De Frans-Iraanse Yasmina Reza schreef in 1994 met *Art* een vlijmscherp stuk dat niet zozeer met een kunstkritisch relaas te maken heeft, maar des te meer de confrontatie tekent van drie mannen op het breekpunt van hun relatie. En al wordt de pil zoet geserveerd, de nasmaak blijft bitter. *In het kader van de Soirées Olympiques* scoorde deze tweede herneming van



Olympique Dramatique is sterk in snelheid, timing, tekstbehandling. Drie kleuren wit staat dan ook voor menig komisch, soms haast slapstickachtig moment.
De Volkskrant

Altijd eigenzinnig. Altijd geëngageerd. Ze spelen frontaal en schaamteloos.
De Standaard

Aantekening

Drie kleuren wit erg goed. De voorstelling liet nogmaals het talent zien van de heren Olympiquers als acteurs die schijnbaar moeiteloos een tekst op scène naar hun hand

weten te zetten. Met net dat 'slagje' dat de voorstelling grappig, apart en toch aangrijpend maakt, intussen het waarmerk van Olympique Dramatique.

2.3 BENJAMIN VERDONCK

BENJAMIN
VERDONCK
MAAKT

KALENDER | ZWART

BOURLA & TOURNEE

VAN EN MET
BENJAMIN VERDONCK
TECHNIEK
IWAN VAN VLIERBERGHE
COPRODUCTIE
TONEELHUIS
KVS

Op 2 januari 2010 legde Benjamin Verdonck de laatste hand aan zijn werk *KALENDER* dat liep over het hele jaar 2009. In de loop van 365 dagen vonden meer dan honderdvijftig acties plaats in de stad Antwerpen. Ze verhielden zich tot traditionele feestdagen, de voortgang der seizoenen, geopolitieke verschuivingen en het leven zoals het is.

Na een jaar in de openbare ruimte keert Benjamin Verdonck terug naar de theaterzaal. De voorstelling *KALENDER | ZWART* vertelt u over drie koningen, anonieme brieven, witte billboards, allerzieligen, alternatieve tracés en een dode mus. Dit keer komt de toeschouwer Benjamin Verdonck niet meer toevallig tegen, maar in de schouwburg zelf, de zwarte ruimte.

Première 17 januari 2010
Tournee België, Nederland



Aantekening

Benjamin Verdonck ontwikkelde geleidelijk aan – al tijdens zijn KALENDER jaar zelf – een ‘verhaal over de KALENDER waarin hij bepaald acties toont op video of foto, sommige van commentaar voorziet, maar vooral ook een aantal gedachtengangen uitzet die de toeschouwer toelaten om de acties onderling met elkaar verbinden en misschien zelfs te duiden. In een eerste beweging krijgt KALENDER zelf daarmee een ‘langer’ leven op zich, ook voor de toeschouwers die geen of slechts enkele van de acties zagen. Maar bovendien stijgt KALENDER / ZWART gaandeweg

boven het loutere verslag uit en wordt het een actie op zich die verslag en verbeelding meer en meer met elkaar verbindt.

De voorstelling blijft op repertoire, wordt ingezet in zeer uiteenlopende contexten (puur artistieke, maar ook sociale, en meer thematisch gebonden contexten zoals colloquia rond openbare ruimte, duurzaamheid etc.). Een engelstalige versie wordt voorbereid om te kunnen ingaan op de buitenlandse vragen.

BOURLA, ANTWERPEN	16.01 - 17.01.10	INFORMANIA T.	17.05.10
KVS, BRUSSEL	30.03 - 31.03.10	MAS, MUSEUM AA, DE STROOM? ANTWERPEN	20.05.10
GRAND THÉÂTRE GRONINGEN (NL)	09.04.10	O.T. ZOMERFESTIVAL, ROTTERDAM (NL)	10.09.10
BOURLA, ANTWERPEN	29.04 - 01.05.10	CAMPO, GENT	16.11.10

**BENJAMIN
VERDONCK
MAAKT**

KALENDER | WIT

M HKA

COPRODUCTIE
TONEELHUIS
M HKA
LLS 387

KALENDER | WIT vertaalt *KALENDER* naar de white cube, de witte ruimte van het museum. 365 dagen actie in de publieke ruimte tentoongesteld binnen de vier muren van het museum. Een verzameling verfrommeld zil-verpapier, een gesprek met de vogels, een klein kasteeltje van papier voor de mensen zonder papieren, maquettes, foto's, films en post-its.

KALENDER | WIT is een coproductie van Toneelhuis, M HKA en LLS 387.

Het materiaal van de actiecyclus te raadplegen op www.kalender09.be.

KALENDER als project werd in 2009 ondersteund door Antwerpen Open, KVS, Toneelhuis, Campo en Inteatro. Benjamin Verdonck wordt tot en met 2012 ondersteund door Toneelhuis, KVS en LLS 387.



2.4 ABKE HARING

ABKE
HARING
MAAKT

HOUT

DESINGEL & TOURNEE

TEKST & REGIE

ABKE HARING

ADVIES

BART MEULEMAN

SPEL

ABKE HARING

WARD WEEMHOFF

LOUIS VAN DER WAAL

JIMI ZOET

GELLUIDSDECOR

SENJAN JANSEN

LICHTONTWERP

MARK VAN DENESSE

SCENOGRAFIE

JEAN BERNARD KOEMAN

PRODUCTIE

TONEELHUIS

COPRODUCTIE

DESINGEL

MET STEUN VAN

VLAAMS FONDS VOOR DE LETTEREN

*verkoelde honden
na het kampvuur
gratis ijsjes
achteraf*

*optellen en
aftrekken
humor
in een nauw vaasje*

Abke Haring schrijft een nieuwe tekst voor Louis van der Waal, Ward Weemhoff, Jimi Zoet en zichzelf. Over de kracht van geloof in de ander en gedwongen participatie. Volharding en overgave als gereedschap. Instructies en manipulatie doen ons bloeien, leren ons volgen. Met inzet van je joker op het juiste moment. Blind vertrouwen. Hout met splinters.

Première 9 december 2010

Haring monteert woorden en beelden niet zozeer tot verhalen maar tot indringende sferen. Ze toont zich hierin veelbelovend, meesterlijk en de exponent van een nieuwe generatie theatermakers die naar een andere 'relatie' tussen tekst, klank en beeld zoeken. Met HOUT creëert ze een visuele en auditieve trip waarin prachtige beelden steken die raken, choqueren en tot slot uitmonden in een uiterst gevoelig verhaal over het verlangen naar een cocon, naar een schoot om in weg te kruipen. - Knack Aantekening

Abke Haring heeft met dezelfde aandacht voor detail die haar schrijftuur kenmerkt een ploegje van artistieke medewerkers rond zich verzameld die samen met haar bouwen aan de creatie van wat een aantal journalisten 'triptheater' genoemd hebben. Geluidskunstenaar Senjan Jansen, beeldend kunstenaar Jean Bernard Koeman en lichtontwerper Mark Van Denesse creëren sferen waarin Haring een traject over de scène ontwikkelt voor zichzelf en haar drie medespelers. Sterker nog dan in haar vorige voorstellingen, laat dit traject zich bij HOUT misschien eerder als choreografisch of beeldend lezen, dan narratief: associatief, gedragen door de fysieke présence en spanning die in een lichaam en tussen lichamen kan ontstaan, grotendeels

woordenloos, met momentane uitbarstingen van een niet te stelpen woordenstroom. Wat zeg je met woorden? En wat zeg je als je niet spreekt? Wat gebeurt er tussen vier personen in een bevreemdende omgeving als de onderlinge krachtsverhoudingen ontsporen? Deze vragen stuwden de creatie van HOUT. En zoals steeds bij triptheater gaan sommige toeschouwers geheel en al op in de trip, terwijl wie er niet kan of wil in binnenstappen er voorgoed buitenblijft. Of nog anders gezegd: daar waar het publiek puur teksttheater verwacht, stuit de voorstelling meer dan eens op onbegrip; daar waar het publiek meteen het performance-gehalte van de voorstelling (h)erkent, is er grote aansluiting en enthousiasme.



STOCK

Om de intrede van **Bart Meuleman** en **Abke Haring** in Toneelhuis kracht bij te zetten — als dat al nodig zou zijn — tonen we onder de noemer STOCK! van 6 t/m 10 oktober een greep uit hun recente repertoire. Het zijn elk op zich voorstellingen die een stukje blootleggen van deze intrigerende theatermakers.



**ABKE
HARING
HERNEEMT**

IN HET KADER VAN STOCK!

LINOLEUM | SPEED

BOURLA & TOURNEE

TEKST
ABKE HARING
ADVIES
BART MEULEMAN
SPEL
ABKE HARING
MARLIES HEUER
GELLUIDSONTWERP
SENJAN JANSEN
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
SCENOGRAFIE & VISUALS
JEAN BERNARD KOEMAN
PRODUCTIE
LA RÉSISTANCE RIDICULE VZW
UITVOEREND PRODUCTENT
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
KAAITHEATER
TONEELHUIS
THEATER ANTIGONE
TROUBLEYN

In *Linoleum | speed* neemt Abke Haring een dubbele functie op: ze schreef voor deze productie een mooie, nieuwe theatertekst en ze speelt zelf een van de twee rollen. In dialoog met tegenspeelster Marlies Heuer toont ze de wederzijdse afhankelijkheid, de machtsspelletjes tussen twee mensen die in een onontkoombare houdgreep met elkaar verwickeld zijn, de onmogelijkheid om daarover met elkaar te spreken, de eenzaamheid daarvan...

Het zijn stuk voor stuk motieven die vaker terugkomen in het werk van Abke Haring. Senjan Jansen maakte voor *Linoleum | speed* een verrassend geluidsdecor dat deze tweestrijd omhult en er op elk moment de toon van zet. Met het speelvlak dat beeldend kunstenaar Jean Bernard Koeman ontwierp, moeten beide dames zich met elkaar meten en dat haalt het beste uit henzelf. Bart Meuleman tekende voor de spelbegeleiding.

Tournee Bourla, Breda, Turnhout

Haring en Heuer vormen een geslaagde combinatie. Het gepolijste spel van Heuer wordt mooi bekrast door de ruwe diamant Haring."

De Standaard

DE WARANDE, TURNHOUT
CHASSÉ THEATER, BREDA (NL)

12.05.10
13.05.10

BOURLA, ANTWERPEN

20.05 - 22.05.10
06.10.10 - 10.10.10

2.5 BART MEULEMAN

BART
MEULEMAN
OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
MAKEN

TEKST NAAR
FRANZ KAFKA
TEKSTBEWERKING & REGIE
BART MEULEMAN
SPEL
DAVID DERMEZ
WILLY THOMAS
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
DRAMATURGIE
IVO KUYL
GELLUIDSDECOR
SENJAN JANSEN
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
KOSTUUMONTWERP
ILSE VANDENBUSSCHE
SCENOGRAFIE
SENJAN JANSEN
BART MEULEMAN
PRODUCTIE
TONEELHUIS
KVS

IN DE STRAFKOLONIE | HET HOL



BOURLA & TOURNEE

*Het is een speciaal apparaat,'
zei de officier tegen de toerist.*

Nieuwe Toneelhuismaker Bart Meuleman regisseert Willy Thomas, David Dermez en Stijn Van Opstal en Geert Van Rampelberg van Olympique Dramatique in tweemaal Kafka: *In de strafkolonie* en *Het hol*.

Weinig teksten van Kafka laten zich zo politiek lezen als *In de strafkolonie*. Een toerist krijgt van een legerofficier uitleg over een vernuftige executiemachine. Straks zal deze machine in werking treden en zo een doodvonnis uitvoeren. De toerist mag het live meemaken. Hij slaagt er maar moeilijk in zijn mening hierover kenbaar te maken. Bart Meuleman laat *In de strafkolonie* voorafgaan door een encenering van *Het hol*, een intrigerend kortverhaal en de ultieme parabel over onze obsessie met veiligheid en bezit.

Première 15 april 2010
Tournee België, Nederland

Het hol | In de strafkolonie is de perfecte voorstelling - De Standaard

Aantekening

Bart Meuleman gaat met dit Kafka-project – zijn eerste regie binnen Toneelhuis – een flink aantal uitdagingen tegelijk aan. Hij tekent voor de vertaling en bewerking van deze twee kortverhalen die hij tot één geheel omsmeedt. Hij plaatst spelers met uiteenlopende speelstijlen samen:

Willy Thomas (van wiens Dito'Dito gezelschap Bart Meuleman in een ver verleden voor korte tijd deel uit maakte) neemt de monoloog *Het hol* voor zijn rekening; voor *In De strafkolonie* brengt Meuleman Stijn Van Opstal en Geert Van Rampelberg samen met performer David Dermez, aangevuld met Willy Thomas. Meuleman ontwikkelt met al deze acteurs een specifieke speelstijl die eerder ingehouden is en ogenschijnlijk 'realistisch' oogt, maar die zich door bijzondere timing van stiltes en pauzes bij momenten onttrekt aan elke vorm van realisme. Daardoor ontstaat een onwezenlijke sfeer die – versterkt door het ijle

gezang van 'slachtoffer' Dermez – bijzonder goed aansluit bij de inhoud van deze twee Kafka-verhalen. Maar ook op het niveau van de scenografie liggen behoorlijk wat uitdagingen: de aansluiting van twee verschillende ruimtelijke ontwerpen op elkaar, de combinatie van twee verschillende sferen, het object van de foltermachine zelf die de kolonie tot strafkolonie maakt... Het zijn een heleboel kwesties die om inventieve oplossingen vragen. De publieke ontvangst van de voorstelling is overwegend positief. Daarbij valt op dat de 'heavy users' van theater zeer enthousiast zijn (met weliswaar enkele kritische kanttekeningen bij de combinatie van de twee verhalen en de trefzekerheid van de scenografie), en dat het publieksdeel dat vooral op Olympique Dramatique afkomt, toch moet wennen aan de ontwikkelde speelstijl.

BOURLA, ANTWERPEN	13.04 - 17.04.10
CC BRUGGE	20.04.10
CC DE WERF, AALST	21.04.10
30CC, LEUVEN	23.04.10
CC 'T GASTHUIS, AARSCHOT	29.04.10
TONEELSCHUUR, HAARLEM (NL)	01.05.10
BOURLA	04.05 - 08.05.10 11.05 - 15.05.10
CC DE MUZE, HEUSDEN-ZOLDER	18.05.10

NT GENT	20.05 - 21.05.10
CC DE VELINX, TONGEREN	28.05.10
CC TER VESTEN, BEVEREN	29.05.10
DE WARANDE, TURNHOUT	31.05.10
BOURLA, ANTWERPEN	01.10 - 02.10.10
DE BRAKKE GROND, A'DAM (NL)	05.10 - 06.10.10
KVS, BRUSSEL	09.10 - 10.10.10 13.10 - 16.10.10
KVS, BRUSSEL	19.10 - 23.10.10

**BART
MEULEMAN
HERNEEMT**

TEKST & REGIE
BART MEULEMAN
SPEL
AMARA RETA
MARK VERSTRAETE
GELLUIDSONTWERP
SENJAN JANSEN
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
PRODUCTIE
THEATER ANTIGONE
UITVOEREND PRODUCENT
TONEELHUIS

IN HET KADER VAN STOCK!
**THE BULT AND THE
BEAUTIFUL**

BOURLA

Telefoonseks. Kan je er een theatervoorstelling mee maken? Ja, en nog wel een erg goeie. Dat bewijst regisseur Bart Meuleman die een wat oudere man en een jongere vrouw met elkaar laat converseren. Ze hebben alleen contact met elkaar via hun stemmen en alle geluiden die daar rondom gecreëerd worden. Die afstand levert vreemd genoeg een soort intimiteit op. Is die intimiteit illusoir? Maar is de intimiteit daardoor niet des te groter?

Bart Meuleman schreef met The Bult and the Beautiful een tekst die microscopisch inzoomt op de kwetsbare intimiteit die ontstaat wanneer een man een vrouw opbelt voor een potje anonieme telefoonseks. (...) Meuleman regisseert in vier sobere en duistere scènes tussen Mark Verstraete en Amara Reta de mechanismen van de onmogelijkheid tot ontmoeting in schijnbaar banale mededelingen, waarbij het verzwegene zoveel luider klinkt. - Theaterfestival



**BART
MEULEMAN
TOONT**

TEKST & REGIE
BART MEULEMAN
SPEL
BART MEULEMAN
PAUL VERREPT
DRAMATURGIE
JAN VAN DIJCK
PRODUCTIE
VILLANELLA

IN HET KADER VAN STOCK!
MENEERTJE KOKHALS

BOURLA

Mijnheertje Kokhals is een zeer aardige man. Zo aardig als hij is werkelijk niemand. Als hij niet moet werken, heeft hij een zee van tijd. Dan gaat hij op stap en beleeft hij allerlei avonturen. Of hij zit thuis te wachten, tot er iets spannends gebeurt.

Helaas loopt het nooit zo goed af als hij had gehoopt. Het valt eigenlijk altijd tegen. Bezoek ontvangen lukt niet. Vrienden maken al evenmin. En een blinde man de straat over helpen blijkt een lastige klus. Dus wordt mijnheertje Kokhals droef. Ook wel een beetje misselijk... Maar het helpt als hij zijn hart kan luchten.

Mijnheertje Kokhals is het geesteskind van auteur Bart Meuleman en illustrator Paul Verrept. Op basis van hun prentenboekenreeks hebben beide heren een voorstelling gemaakt. Samen staan ze op de scène om het aandoenlijke personage van mijnheertje Kokhals tot leven te brengen.

BART
MEULEMAN
ABKE
HARING
HERNEMEN

IN HET KADER VAN STOCK!

MAISON FRAGILE

BOURLA

VAN EN MET
ABKE HARING
BART MEULEMAN
SENJAN JANSEN
PRODUCTIE
THEATER ANTIGONE
GOEDERTIER VZW
UITVOEREND PRODUCENT
TONEELHUIS

“Mijn kindertijd heeft voor mij altijd zijn mysterie en magie behouden, maar ook zijn drama.” Het is een uitspraak van beeldend kunstenaar Louise Bourgeois. Het spanningsveld tussen onschuld en seksualiteit dat Bourgeois’ werk tekent, was een ver uitgangspunt voor *Maison fragile*, een voorstelling die Abke Haring, Bart Meuleman en Senjan Jansen samen maakten in 2004.

Dat de relatie tussen het meisje Louise (gespeeld door Haring) en haar vader getormenteerd is, wordt pas langzaam duidelijk. *De voorstelling insinueert, suggereert, laat enkel in flitsen oplichten waar ze eigenlijk over gaat.* Door een subtiel samenspel tussen het geluidsdecor van Senjan Jansen, het acteerwerk van Abke Haring en de ingrepen van regisseur Bart Meuleman ontstaat gaandeweg een *pijnlijke herverkenning van vroeger, een soort helletocht waar je alleen maar de vonken van ziet. En ze gloeien.* (Wouter Hillaert in De Morgen).

Maison fragile, een ijkpunt in het werk van Haring, Meuleman en Jansen.



2.6 PETER MISSOTTEN | DE FILMFABRIEK

PETER
MISSOTTEN
DE FILMFABRIEK
MAAKT

DE INDRINGER

BOURLA

REGIE EN VORMGEVING
PETER MISSOTTEN
DE FILMFABRIEK
EEN VOORSTELLING VAN EN MET
ABKE HARING
TEUN LUIJKX
JOOST MAASKANT
BENJAMIN MOEN
RENÉ NIJMAN
KRISJAN SCHELLINGERHOUT
DRIES VANHEGEN
MARC VANRUNXT
DRAMATURGIE
ELLEN STYNEN
PRODUCTIE
TONEELHUIS



De indringer van Maeterlinck drijft – zeker in Peter Missottens visie – op een sfeerschepping waarbij een gesloten groep van mensen voortgedreven wordt door een ongekende en onkenbare dreiging van buitenaf. Missotten maakt daarbij abstractie van de familierelaties die Maeterlinck uitzet: verschillen tussen generaties (ouders versus kinderen), of tussen de geslachten worden daarbij op de helling gezet. Daardoor trekt de verhaalsontwikkeling zich terug uit de voorstelling en wordt volop ingezet op sfeerschepping via ingenieus gebruik van beeldprojecties en geluidsinterventies. Het gevaar dat de voorstelling zich daarmee in zichzelf terugtrekt en een gesloten geheel

*Wat hoor ik?
Niks, dat zijn de bladeren die vallen.
Ja, het zijn de bladeren die vallen op het terras.*

Voor zijn nieuwe grotezaalvoorstelling *De indringer* vertrekt Peter Missotten van een bewerking van Maeterlincks eenakter *De indringer* uit 1890. Samen met zijn acteurs creëert hij een verstikkende wereld die appelleert aan onze primaire angsten: een donker bos, de ander, de onbekende, de dood.

De indringer concentreert zich op deze angsten, maar ook op onze fascinatie ervoor. Angst verstijft ons, maar raakt ons ook tot in het diepste van onze vezels. Missotten enceneert een broeierig en duister universum, bevolkt door vertraagde, verstilde figuren. We zijn getuige van iets wat we niet willen zien, maar blijven gefascineerd kijken. Het onbehagen wordt ten top gedreven. “*It’s what we try to get away from throughout our lives*”, zei acteur Boris Karloff over horror. Het is de schrik dat er ergens een breuk is in onze werkelijkheid, een zwart gat waarin we dreigen te verdwijnen.

Peter Missotten houdt van theater, en ook van theaterzalen. Het liefst verbouwt hij die tot eigenzinnige constructies. Elk nieuw decor is een nieuwe theaterzaal, een nieuwe theatermachine. Voor zijn voorstelling *De wilde wilde weg* bouwde hij in de Bourla een catwalk tot diep in de zaal en liet hij het publiek vanop de balkons naar beneden kijken. Bij *WeerSlechtWeer* zat het publiek in een metalen constructie waarin regen en onweer werden gecreëerd. Bij *Serre* zaten de toeschouwers met een koptelefoon rond een glazen kooi in een park. Bij *Kwartet* lag het publiek op de grond en keek zo naar de acteurs die op een zwevend platform speelden. ‘Kijken’ gebeurt bij Peter Missotten nooit neutraal vanuit de luie stoel. Er is altijd iets dat het kijken bespookt...

Ook voor *De indringer* creëert hij in de Bourla een bijzondere atmosfeer. Missotten neemt het publiek mee op een unheimliche trip waarin angst, ongemak en fascinatie niet altijd meer te onderscheiden zijn. “*Wie kijkt, gaat dood.*” De toeschouwer is gewaarschuwd.

Première 11 maart 2010

Aantekening

wordt, blijkt reëel. De publieksreacties laten zich ook in die zin lezen: een aantal – veelal jonge – toeschouwers gaat voluit mee met de sfeer en is enthousiast, anderen voelen zich buitenstaander en haken af. Tijdens het creatieproces van *De indringer* lopen de gesprekken tussen Guy Cassiers en Peter Missotten over diens volgende project *Othello*, voorzien voor najaar 2010. Cassiers dringt o.m. aan op een volledig professionele cast (ipv een flink aantal stagiairs zoals in *De indringer*). Onder meer op dit punt zullen de wegen van Missotten en Cassiers scheiden: Peter Missotten stopt per 1 juli 2010 als Toneelhuismaker.

2.7 EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI

Residentie

Sidi Larbi Cherkaoui blijft met zijn nieuwe gezelschap Eastman gedurende drie jaar – 2010 tem 2012 – verbonden als resident aan Toneelhuis. Enerzijds voorziet Toneelhuis in een gedeelte van de infrastructuur en infrastructuur-kost (zie hiervoor het zakelijke deel). Anderzijds coproduceert Toneelhuis aan de herneming van één re-

pertoirevoorstelling van Sidi Larbi Cherkoui per seizoen, die in Toneelhuis in première gaat. De onderliggende gedachte is dat Toneelhuis op die manier meewerkt aan de ontwikkeling van een repertoire van Eastmen, terwijl de nieuwe creaties door andere huizen, waaronder deSingel en De Munt, ondersteund worden.

EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI MAAKT

CHOREOGRAFIE

SIDI LARBI CHERKAOUI

DAMIEN JALET

VISUEEL CONCEPTE & DESIGN

ANTONY GORMLEY

LCIHTADVISEUR

ADAM CARRÉE

KOSTUUMS

ALEXANDRA GILBERT

MUZIKAAL ADVISEUR

FAHRETTIN YARKIN

DRAMATURGIE

LOU COPE

ASSISTENTIE CHOREOGRAFIE

NIENKE REEHORST

DANSERS | ACTEURS

NAVALA CHAUDHARI

FRANCIS DUCHARME

JON FILIP FAHLSTROM

DAMIEN FOURNIER

BEN FURY

KAZUTOMI KOZUKI

CHRISTINE LEBOUTTE

MOYA MICHAEL

JAMES O'HARA

HELDER SEABRA

ULRIKA KINN SVENNSON

DARRYL E. WOODS

MUZIKANTEN

PATRICIA BOVI

MAHABUB KHAN

SATTAR KHAN

GABRIELE MIRACLE

SPREIDING

FRANS BROOD PRODUCTIONS

PRODUCTIE

EASTMAN

DE MUNT | LA MONNAIE

COPRODUCTIE

FONDATION D'ENTREPRISE HERMÈS

LE PARC ET LA GRANDE HALLE DE LA VILLETTE

PARIJS

SADLER'S WELLS LONDEN

FESTIVAL BOULEVARD DEN BOSCH FESTSPIEL-

HAUS ST. PÖLTEN

GRAND THÉÂTRE DE LUXEMBOURG INTERNA-

TIONAL DANCE FESTIVAL MIGROS CULTURE

PERCENTAGE

FONDAZIONE MUSICA PER ROMA

LUDWIGSBURGER SCHLOSSFESTSPIELE

BABEL (WORDS)

DESINGEL

Vanaf het begin van zijn traject als choreograaf werd Sidi Larbi Cherkaoui geïntrigeerd door de zoektocht van de mens naar het goddelijke, door de sterke aanwezigheid en de constante verwarring die het opperwezen in de geest van de mensheid tweeebngt. Samen met choreograaf Damien Jalet ziet hij zijn nieuw werk, *Babel (Words)*, als een natuurlijk vervolg op zijn eerdere verkenning van het menselijke streven naar redding. Tegelijk biedt *Babel (Words)* een tegengewicht voor de verzoening en vrede die door zijn eerdere choreografieën *Origine* en *Sutra* schemeren.

Babel (Words) begint met de veronderstelling: wat als Babel gelukt was? Wat als de ambitie of de aanmatiging de hemel te bereiken, gesymboliseerd door het volk van Sinear en deze onmogelijk hoge toren, niet was verijdeld maar helemaal verwezenlijkt?

Eastman vzw is in residentie in Toneelhuis en trajectpartner in kunstcity deSingel

Première 27 april 2010 De Munt | La Monnaie, Brussel

Diversiteit hoeft niet noodzakelijk tot het failliet van een ideaal te leiden, lijkt Babel in duizend-en-één talen te tonen - De Standaard



PARC DE LA VILLETTE, PARIJS
DESINGEL, ANTWERPEN

01.07 - 03.07.10 | 05.07 - 07.07.10
15.12 - 18.12.10

EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI HERNEEMT

REGIE & CHOREOGRAFIE

SIDI LARBI CHERKAOUI

CREATIE & SPEL

CHRISTINE LEBOUTTE

JOANNA DUDLEY

ALEXANDRA GILBERT

ULRIKA KINN SVENSSON

ERNA ÓMARSÓTTIR

LAURA NEYSKENS

DARRYL E. WOODS

DAMIEN JALET

NAM JIN KIM

NICOLAS VLADYSLAV

MARC WAGEMANS

MUZIEK

CAPILLA FLAMENCA

DRAMATURGIE

ISNELLE DA SILVEIRA

COACHING

NIENKE REEHORST

KOSTUUMONTWERP

ISABELLE LHOAS

DECORONTWERP

RUFUS DIDWISZUS

LICHTONTWERP

JEROEN WUYTS

SPREIDING

FRANS BROOD PRODUCTIONS

PRODUCTIE

LES BALLETS C DE LA B

UITVOEREND PRODUCTENT

TONEELHUIS

EASTMAN VZW

COPRODUCTIE

SCHAUBÜHNE AM LEHNINER PLATZ BERLIN

THÉÂTRE DE LA VILLE PARIS

MONACO DANCE FORUM

HOLLAND FESTIVAL

OUDE MUZIEK UTRECHT & SPRINGDANCE I

WORKS UTRECHT

KUNSTENCENTRUM VOORUIT

MUZIEKCENTRUM DE BIJLOKE GENT

SOUTH BANK CENTRE LONDON TANZQUARTIER WIEN

ER WIEN

PACT ZOLLVEREIN ESSEN I CHOREOGRAPHISCHES ZENTRUM NRW

PHISCHES ZENTRUM NRW

FOI

BOURLA & TOURNEE

In 2003 maakte Sidi Larbi Cherkaoui zijn eerste grote creatie bij Les Ballets C de la B.

Foi toerde twee jaar lang met bijzonder veel succes de wereld rond. Dit seizoen herneemt hij de voorstelling voor het eerst weer, op algemene vraag. Uitgangspunt is de vraag naar de impact van geloof, traditie en overlevering.

Foi verenigt 18 vertolkers, zangers, dansers en musici rond een ambachtelijke creatie van een middeleeuwse, hedendaagse opera. In samenwerking met het ensemble Capilla Flamenca ensceneert de choreografie muziekstukken uit de veertiende eeuw, schriftelijke partituren en mondeling overgeleverde gezangen.



BOURLA, ANTWERPEN
STUK, LEUVEN
PARC DE LA VILLETTE, PARIJS
SCHLOSSFESTSPIELE, LUDWIGSBURG

06.01 - 09.01.10
26.01.10
17.06 - 19.06.10
24.07 - 25.07.10

EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI HERNEEMT

REGIE | CHOREOGRAFIE
SIDI LARBI CHERKAOUI
ASSISTENT CHOREOGRAFIE
NIENKE REEHORST
MUZIKALE LEIDING
PATRIZIA BOVI
DANS | CHOREOGRAFIE
ANN DOCKX
DAMIEN FOURNIER
ALEXANDRA GILBERT
MILAN HERICH
DAMIEN JALET
PETER JASKO
SATOSHI KUDO
CHRISTINE LEBOUTTE
LAURA NEYSKENS
JAMES O'HARA
ULRIKA KINN SVENSSON
MARC WAGEMANS
DARRYL E. WOODS
DAISY PHILLIPS
LIVE MUZIKANTEN
ENSEMBLE MICROLOGUS:
MAURO BORGIONI
PATRIZIA BOVI
GOFFREDO DEGLI ESPOSTI
GABRIELE MIRACLE
GABRIELE RUSSO
SIMONE SORINI
LEAH STUTTARD
SCENOGRAFIE
WIM VAN DE CAPPELLE
SIDI LARBI CHERKAOUI
DRAMATURGIE
GUY COOLS
KOSTUUMS
ISABELLE LHOAS
FREDERICK DENIS
LICHTONTWERP
LUC SCHALTIN
MET DANK AAN
IRIS BOUCHE
SPREIDING
FRANS BROOD PRODUCTIONS
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
DESINGEL
THÉÂTRE DE LA VILLE PARIS
NATIONAL ARTS CENTER OTTAWA
CONCERTGEBOUW BRUGGE
GRAND THÉÂTRE DE LUXEMBOURG
SADLER'S WELLS LONDON
FONDAZIONE MUSICA PER ROMA
THEATER IM PFALZBAU LUDWIGSHAFEN

PARC DE LA VILLETTE, PARIJS

MYTH

TOURNEE

De voorstellingen van Sidi Larbi Cherkaoui zijn grote verhalenboeken met duidelijke verwijzingen naar de werkelijkheid. De scène lijkt een wachtzaal voor een grote poort, waarbij je niet weet of de mensen naar de hemel of de hel, naar een dokter of een god zullen gestuurd worden, of terug naar de wereld. De personages die in die tussenwereld belanden, zijn gespleten tussen een aardse en hemelse pool, tussen hun vrouwelijke en mannelijke zijde, tussen een oosters en een westers bewustzijn, tussen goed en kwaad,... Ze worden bezocht en begeleid door hun schaduwzijde, door hun dierlijke natuur.

Voor *Myth* brengt Cherkaoui veertien uitzonderlijke performers samen die intussen lotgenoten geworden zijn. Zangeres Patrizia Bovi, meester in de Italiaanse traditionele muziek, is (samen met haar ensemble Micrologus) Larbi's muzikale bondgenoot op de scène.

Een cocktail van amusante, intrigerende, verbluffende beelden. Het zotte, het ontroerende en het diepzinnige vallen hier samen in muziek en beweging. – De Morgen



24.06 - 26.06.10

EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI HERNEEMT

REGIE EN CHOREOGRAFIE
SIDI LARBI CHERKAOUI
ASSISTENTIE CHOREOGRAFIE
NIENKE REEHORST
SATOSHI KUDO
CLAIRE CUNNINGHAM
DANS | CHOREOGRAFIE
KAZUTOMI KOZUKI
DAISY PHILLIPS
VALGEROUR RÚNARSDÓTTIR
SHAWN MOTHUPI
MUZIEK
HILDEGARD VON BINGEN
LIEDEREN UIT DE OOSTERSE CHRISTELIJKE
TRADITIE (4DE-12DE EEUW)
PSALMEN EN VROEGE POLYFONIE UIT HET
SPAANSE MIDDELEEUWSE NONNENKLOOSTER
LAS HUELGAS (13DE EEUW)
GEWIJDE VROUWENLIEDEREN VAN HET
ZWEEDSE PLATTELAND
LIVE MUZIEK
ENSEMBLE SARBAND
ZANG
FADIA TOMB EL-HAGE
AMY GREEN
ZANG EN GOTHISCHE HARP
MIRIAM ANDERSÉN
MUZIKALE DIRECTIE, ARRANGEMENTEN,
PERCUSSIE EN LUIT
VLADIMIR IVANOFF
DRAMATURGIE
GUY COOLS
KOSTUUMONTWERP
ISABELLE LHOAS
FREDERICK DENIS
LICHTONTWERP
ENRICO BAGNOLI
POPPENMAKER
FILIP PEETERS
BEELD
GILLES DELMAS
PAUL VAN CAUDENBERG
SPREIDING
FRANS BROOD PRODUCTIONS
PRODUCTIE
TONEELHUIS
MUZIEKCENTRUM DE BIJLOKE GENT
COPRODUCTIE
THÉÂTRE DE LA VILLE, PARIJS
TORINODANZA
TANZHAUS NRW DÜSSELDORF

MYTH

THÉÂTRE D'ARRAS
OPÉRA DE DIJON

ORIGINE

TOURNEE

Choreograaf Sidi Larbi Cherkaoui zoekt voor *Origine* een intimistische sfeer op met vier dansers. Hij koos deze dansers om gestalte te geven aan de vier windrichtingen die ook de grote culturele verhoudingen lijken te bepalen: noord versus zuid, oost versus west.

Ijslandse sprookjes, Japanse robotica, Amerikaanse consumptie, Afrikaanse aarde. De vier elementen, met een houten pop als vijfde element dat bindt of transformeert. Dit alles wordt omgeven door twee vrouwenstemmen, een Arabische en een Scandinavische.

Origine is een voorstelling die een breed publiek zal bekoren, door de verpletterend mooi uitgevoerde muziek, door de vier schitterende dansers, en door het podiumbeeld. – *Gazet van Antwerpen*

PLAY DESINGEL

Play is een samenwerking tussen twee uitmuntende performers: Sidi Larbi Cherkaoui en de Indiase danseres Shantala Shivalingappa, met haar zeer verfijnde traditionele kuchipudidans.

Play vertrekt vanuit de ontmoeting tussen een man en een vrouw en toont hoe tussen beiden schoorvoetend een verhaal ontstaat dat geregeld verstoord wordt.

Het spel is daarbij het vehikel dat het verhaal in gang zet. Een rollenspel, een verleidingsspel, elkaar nabootsen of het opzetten van maskers: tal van middelen worden ingezet om elkaar voor zich te winnen, elkaars grenzen af te tasten of elkaar gewoonweg te begrijpen. Beide dansers proberen ondanks of net door hun verschillende achtergronden en bewegingen een brug te slaan naar elkaar.

Twee muzikanten uit diverse genres, Gabriele Miracle en Patrizia Bovi, gaan met hen in dialoog. Deze laatste zag u met verve aan het werk in *Myth*.



TRISTRAM KENTON

PLAY

DESINGEL, ANTWERPEN

08.03.10
10.03 - 11.03.10

20.10 - 24.10.10

2.8 JOSSE DE PAUW

Verwante maker

Josse De Pauw is 'verwant' maker par excellence in Toneelhuis: hij neemt prominente rollen voor zijn rekening in regies van Guy Cassiers (Mefisto for ever) en creëert zelf ook geregeld nieuw werk in Toneelhuis, alleen (De versie

Claus) of in samenspraak met Guy Cassiers zoals Onder de vulkaan waar hij tekent voor de tekstbewerking en de hoofdrol speelt. Hij is ook meer dan eens te gast in de Bourla met voorstellingen die hij elders maakt, zoals Weg.

JOSSE DE PAUW HERNEEMT

DE VERSIE CLAUS

TOURNEE

REGIE
JOSSE DE PAUW
TEKST
MARK SCHAEVERS
SPEL
JOSSE DE PAUW
STIJN KEULEERS
SCÈNEBEELD
HERMAN SORGELOOS
PRODUCTIE
TONEELHUIS

Voor zijn solo *De versie Claus* vertrekt Josse De Pauw van het boek Groepsportret, waarin Mark Schaevers aan de hand van de verzamelde interviews van Hugo Claus de schrijver portretteert. Ten huize van Hugo Claus dient zich de Interviewer aan: honderden keren heeft de schrijver het meegemaakt, maar normaler is hij het daarom nooit gaan vinden, die omsingeling, die onophoudelijke ondervraging: 'Wie is Hugo Claus?'

Terwijl de schrijver principieel de leugen verdedigt, liegt hij oog in oog met de ondervrager toch een waarheid over zijn leven bij elkaar: de versie Claus. Wie ze niet lust, verzint maar een andere.

De versie Claus is niet verzonnen: ze berust op een sample van flarden uit zijn interviews en echo's uit zijn oeuvre. De versie Claus is, het leven van de schrijver getrouw, een veelstemmige monoloog.

Tournee franse versie *La version Claus*

Het is een meerlagige voorstelling, intrigerend en ook ontroerend. (...) Josse De Pauw weet met alle Claus-bravoure van dien een gevoel van machteloosheid en onpeilbare melancholie over te brengen, die ook deel is geweest van dat mensenleven en dat zeker zo herkenbaar is. En dat komt aan. - De Volkskrant



JOSSE DE PAUW TOONT

REGIE & SPEL
JOSSE DE PAUW
VORMGEVING HOOFDPERSONAGE MICHAËL
BORREMANS
SCÈNEBEELD
HERMAN SORGELOOS
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
ZANG & SPEL
CLARON MC FADDEN
MUZIKALE UITVOERING ONDER LEIDING VAN
CORRIE VAN BINSBERGEN
ENSEMBLE
SEAN BERGIN
VERA VAN DER POEL
BEATRICE VAN DER POEL
BART MARIS
JOOST BUIS
KOEN KAPTEIN
BERLINDE DEMAN
DAVID KWEKSILBER
JAN WILLEM VAN DER HAM
ARJEN DE GRAAF
TATIANA KOLEVA
MIRIAM OVERLACH
ALBERT VAN VEENENDAAL
CORRIE VAN BINSBERGEN
HEIN OFFERMANS
AREND NIKS
PRODUCTIE
MUZIEKTHEATER TRANSPARANT
COPRODUCTIE
CONCERTGEBOUW BRUGGE
LOD
OPERADAGEN ROTTERDAM
STICHTING BROKKEN

JOSSE DE PAUW TOONT

TEKST
JOSSE DE PAUW
MUZIEK
PETER VERMEERSCH
MET
JOSSE DE PAUW
PETER VERMEERSCH
PIERRE VERVLOESEM
PETER VANDENBERGHE
PRODUCTIE
KAAITHEATER (1998)
UITVOEREND PRODUCENT
KVS

OVER DE BERGEN

BOURLA

dat het er niet zou zijn, kan het zich niet voorstellen.
Josse De Pauw

Na het internationale succes van *RUHE* maakt Josse De Pauw — samen met componiste en gitariste Corrie van Binsbergen — een opera waarvoor hij zelf de tekst schrijft en speelt, en waarvoor zij de muziek schrijft en mee uitvoert. In alle mogelijke talen hebben ze het over verlangen en gemis die nooit ophouden. Het hoofdpersonage is geen mens, maar een wezen propvol verlangen. Samen met beeldend kunstenaar Michaël Borremans gaan ze op zoek naar hoe dat wezen er moet uitzien. Het vangt ijle klanken op van ergens over de bergen en wordt door die sirenenzang aangezogen, voortgestuwd, overhoop gehaald, weggeblazen...

De Amerikaanse sopraan Claron McFadden, de uit de jazz en pop afkomstige zussen Beatrice en Vera van der Poel, de ritmesectie van de succesvolle band Corrie en de Grote Brokken én een aantal fenomenale, kameleonische musici versmelten in deze opera tot een kleurrijke hoofdrolspeler.

Over de bergen is zo'n voorstelling waar alles klopt. Zelfs al ging u nooit eerder naar muziektheater kijken, laat dit dan uw eerste keer zijn
De Volkskrant



WEG

BOURLA

Josse De Pauw vertelt in *Weg* flarden over het leven van een man, zijn jeugd, zijn oefeningen in weggaan en verslijten. Intieme jeugdherinneringen worden vol humor en op onnavolgbare wijze gecombineerd met kosmische bespiegelingen over leven en afscheid nemen. Peter Vermeersch en Pierre Vervloesem voorzien dit alles van een indrukwekkende soundtrack die varieert van jazz tot ambient, van musette en chachacha tot Petula Clark. Akoestisch, elektronisch, gezongen, gesproken, gespeeld, gesampled. Samen goed voor theater als was het een straf jazzconcert. Twaalf jaar na de oorspronkelijke creatie herneemt Josse de Pauw deze prachtige productie.

In Weg zijn tekst en muziek op unieke manier één. Het is zeldzaam dat er zo'n mooie symbiose ontstaat. Een intieme voorstelling vol humor, genereus en verschrikkelijk verrukkelijk. - Radio 1

2.9 LOTTE VAN DEN BERG

Verwante maker

In 2009 ruilde Lotte van den Berg haar vast Toneelhuismaatschappij in voor een nieuwe uitdaging in het Nederlandse Dordrecht waar ze de kans kreeg om een eigen gezelschap vorm te geven. Dat werd OMSK. Met OMSK heeft Toneelhuis een overeenkomst om in de periode 2010-12 op geregel-

de tijden werk van Lotte van den Berg te steunen en te tonen. Het publiek dat opgebouwd werd voor deze boeiende artieste kan op die manier contact houden met haar werk en de verwantschap tussen Toneelhuis en deze maker krijgt hiermee een concrete invulling.

LOTTE VAN DEN BERG TOONT

DOOR

LOTTE VAN DEN BERG

FLOOR VAN LEEUWEN

JELlichJE REIJNDERS

WILLEM WEEMHOFF

ANOEK NUYENS

RACHID LAACHIR

FREIJA WOUTERS

RIANNE VAN HASSEL

BART KUSTERS

GJALT VLAM

PRODUCTIE

OMSK

COPRODUCTIE

TONEELHUIS

COLD TURKEY

EERSTE IMPRESSIES VOOR DE TWEDE WERELD

BOURLA

Vaak denken we dat we het leven moeten begrijpen opdat we het kunnen leven. Zo is het niet. We leven al, en begrijpen niets. Vaak denken we dat we pas kunnen samen zijn met anderen wanneer we hen kennen, begrijpen en waarderen. Zo is het niet. We zijn al samen. Doen alsof je de ander begrijpt leidt tot simplificatie. Misschien liggen er grote mogelijkheden in de acceptatie van het onbegrip, in de oprechte vervreemding.

– Lotte van den Berg

In de lente en zomer van 2010 bracht de Nederlandse theatermaker Lotte van den Berg samen met enkele collega-kunstenaars vier maanden door in de Congolese hoofdstad Kinshasa. In *Cold Turkey* brengen zij hiervan een eerste verslag uit: nog verkerend tussen twee werelden, vol van het hectische leven in de metropool Kinshasa, delen de makers meegebrachte verhalen, indrukken en urgente vragen. Het is een voorstelling in beweging, die elke avond weer anders is.

Middenin Kinshasa richtte OMSK, in samenwerking met het Congolese K-MU theater, een open atelier in. Hier presenteerde ze elke vrijdag bij het vallen van de avond werk in wording en openbare repetities. Doorlopend in gesprek met elkaar en de omstanders, verkende OMSK hoe er wordt gekeken, hoe mensen kijken naar de wereld terwijl ze er middenin staan. In het gezamenlijk kijken en bevragen ontmoette ze een manier van denken, doen en zijn die verwart en verwondert.

Nu, kort na terugkomst, doet OMSK een poging te vertellen. Lotte van den Berg richt zich op de vraag of het mogelijk is je te verplaatsen in de blik van een ander. Kunnen we ons voorstellen hoe iemand anders de wereld ervaart? Kunnen we perspectieven delen?

Cold Turkey is een eerste verslag: een aanzet van waaruit meer podium- en beeldende kunstprojecten ontwikkeld zullen worden. Een deel van het materiaal zal worden verwerkt in een voorstelling die in 2011 te zien zal zijn in Toneelhuis.



ROTTERDAMSE SCHOUWBURG
ENERGIEHUIS DORDRECHT
STEIRISCHER HERBST, GRAZ
DE BALIE, AMSTERDAM
BOURLA, ANTWERPEN
KAAITHEATER, BRUSSEL

26.09.10
06.10.10
10.10.10
15.10.10
03.12.10
04.12.10

2.10 PROJECTEN | SAMENWERKINGEN

PERFORMANCE FABRIEK

Enkele studenten van de Toneelacademie Maastricht maken een eigenzinnige, collectieve performance, waarbij ze worden gecoacht door Peter Missotten, *Gabberopera*.

GABBEROPERA

05.05 - 08.05.10

KLEIN WERK IN 'T GROOT

Naast regisseur in Toneelhuis is Peter Missotten ook performance docent in de Toneelacademie Maastricht. De clash met jonge artiesten was en is een van de hoekstenen van De Filmfabriek. Ook in 2010 wordt nieuw, jong en verrassend werk van de performance studenten op de grote scène van de Bourla gepresenteerd.

KLEIN WERK IN 'T GROOT

30.03 - 01.04.10

3DE PARTIJ

3DEPARTIJ ondersteunt projecten uit de vredesbeweging in Israël en Palestina en wil een stem geven aan vredesactivisten van beide partijen die kiezen voor dialoog.

De naam 3DEPARTIJ verwijst naar de overtuiging dat wij van hieruit, als derde partij, een belangrijke rol kunnen spelen in conflicten waarbij bevolkingsgroepen – zoals in het Midden Oosten – vastzitten in een soort deadlock.

3DEPARTIJ is een privé-initiatief van 5 personen: Karin Heremans (directrice Koninklijk Atheneum Antwerpen), Mohammed Filali (hoofddocent islam Koninklijk Atheneum Antwerpen), Professor Rik Coolsaet (UGent), Simone Susskind (mensenrechten- en vredesactiviste) en Lukas Pairen (directeur muziekensemble Ictus en Music Fund).

Publieke ontmoetingen

Sinds het najaar van 2009, en drie jaar lang (t.e.m. 2012), nodigt 3DEPARTIJ - dankzij de steun van de Provincie Antwerpen - geregeld vertegenwoordigers van de Israëlische én Palestijnse vredesbeweging uit die kiezen voor dialoog naar Antwerpen. Zij lichten hun initiatieven en hun kijk op de zaak toe in scholen en verenigingen, en ook telkens in de zalen van Toneelhuis of Monty.

In 2010 nodigde 3DEPARTIJ 2 groepen uit in Toneelhuis: Parents Circle (21/09/2010) en Popular Committees for Non-Violent Resistance (29/11/2010).

In samenwerking met de Provincie Antwerpen, Toneelhuis, Monty, Samenlevingsopbouw Antwerpen

THE PARENTS CIRCLE

02.09.10

POPULAR COMMITTEES FOR NON-VIOLENT RESISTANCE

21.09.10

YOUNG & WILLING

Toneelhuis houdt de ogen open voor het werk van nieuwe, jonge makers, nieuwe 'kunstenaars-in-wording'. Uit het vele moois dat er te vinden is, maakt Toneelhuis een heel simpele selectie: de huidige Toneelhuismakers nodigen een of verschillende jonge makers uit die hun opgevallen zijn of met wie ze verwantschap voelen.



Benjamin Verdonck tipt...

Benjamin Verdonck maakt voor de gelegenheid een volavondprogramma met vijf jonge kunstenaars : Simon Allemeersch, Nicolas Delalieux, Daphné Verhelst, Alexander Nieuwenhuis en Benjamin Vandewalle

Lotte van den Berg tipt...

De jonge Nederlandse groep Schwalbe speelt het geheel verrassende *Op eigen kracht*, in een eindregie van Lotte van den Berg.

Abke Haring tipt...

Abke Haring coachte een nieuwe lichter theatermakers uit de Toneelacademie Maastricht. Dat werd *CLAN*.

Bart Meuleman tipt...

Fleur Hendriks studeerde in 2009 af aan de Artesis Hogeschool in Antwerpen (voormalige Studio Herman Teirlinck). In haar tweede studiejaar schreef zij *Kleintje Mandarijntje*. Laura Devries studeerde af in 2010 aan dezelfde school en ook zij trok de aandacht van Bart Meuleman met een monoloog, *Najomie*.

Olympique Dramatique tipt...

Olympique Dramatique voelt veel verwantschap met Jeroen Vander Ven en Thomas Bellinck en tipt hun voorstelling *Fobbit*.

Sidi Larbi Cherkaoui tipt...

Sidi Larbi Cherkaoui, artiest-in-residentie in Toneelhuis, draagt breakdance- en trickingspecialist Samir Bakhat aan.

Guy Cassiers tipt...

Voor *Birdwatching* werden geen vogels gespot maar observeerden Erki De Vries en Benjamin Vandewalle voorbijgangers in de openbare ruimte.

2.11 VARIA

CREATIEOPDRACHT

Filip Vanluchene die aanvankelijk heel de cyclus van *De man zonder eigenschappen* zou bewerken, heeft om medische redenen moeten afhaken na het eerste deel.

PUBLICATIES

Ter promotie van *In de Strafkolonie* | *Het hol* publiceerden we de tekstuitgave in eigen beheer op 10 000 exemplaren, die gratis werden verspreid op literaire events, in boekhandels en bibliotheken.

PRIJZEN EN NOMINATIES

4 januari 2010

Atropa. De wraak van de vrede van Tom Lanoye en *The Bult and the Beautiful* van Bart Meuleman worden genomineerd voor de Vlaamse Cultuurprijs voor Toneelliteratuur. Lod en Benjamin Verdonck zijn genomineerd voor de Vlaamse Cultuurprijs voor Podiumkunsten. Lod voor *House of the Sleeping Beauties* (LOD/Toneelhuis/De Munt), Benjamin Verdonck voor het *Kalenderproject* en zijn hele werk.

31 januari 2010

Adams appels van Olympique Dramatique wordt op de Cutting Edge Awards uitgeroepen tot Beste Theater van het Jaar.

2 februari 2010

Benjamin Verdonck wint de Vlaamse Cultuurprijs voor Podiumkunsten 2009. De jury roemt Benjamin Verdonck als een bescheiden kunstenaar 'buiten categorie', een eenzame signaalgever. Tegelijkertijd is hij een geëngageerd kunstenaar. Hij onderzoekt het politieke draagvlak van het theater en zet zijn sociaal engagement op een niet-militante manier in theater om.

24 februari 2010

Bart Meuleman wordt genomineerd voor de longlist van de Gouden Uil 2010 met zijn essaybundel over popmuziek, *De donkere kant van de zon*.

1 maart 2010

Omdat ik ziek werd van Bart Meuleman wordt genomineerd voor de 3-jaarlijkse Paul Snoek Poëzieprijs, uitgereikt door het stadsbestuur van Sint-Niklaas.

16 maart 2010

De cd met de muziek die Kris Defoort componeerde voor *House of the Sleeping Beauties* (LOD / Toneelhuis / De Munt) ontvangt de René Snepvangersprijs. Deze Caeciliaprijs wordt gegeven aan de beste Belgische opname.

16 april 2010

Rob Zuidam krijgt de Kees van Baren Prijs 2010 voor *Rage d'Amours*. Hij creëerde deze opera in 2003 met Guy Cassiers als regisseur.

27 oktober 2010

Benjamin Verdonck wordt genomineerd door een jury van Vlaamse Sabamvrienden voor De Gouden Klaproos, in de categorie Beeldende Kunst. De Gouden Klaproos is een tweemaaljaarlijkse evenement waarbij alle disciplines uit de grote en kleine kunsten in Vlaanderen en Brussel Hoofdstad om de beurt aan bod komen. Vlaamse scheppende kunstenaars worden bekroond voor hun prestaties, inzet en gedrevenheid.

15 november 2010

Sidi Larbi Cherkaoui wint samen met María Pages de Giralddillo award (beste flamencovoorstelling 2010) voor *Dunas*, een wervelend platform waar hedendaagse dans, flamenco, flamencomuziek, zang en tekenkunst elkaar kruisbestuiven. Deze voorstelling was in mei te zien in het Brugse Concertgebouw.

16 november 2010

Alex van Warmerdam wint de Johannes Vermeerprijs, een Nederlandse staatsprijs voor de kunsten die in 2008 ingesteld werd om uitzonderlijk artistiek talent te eren en verder te stimuleren. Van Warmerdam, die in 2011 *Bij het kanaal naar links* maakt met Olympique Dramatique, krijgt de prijs voor zijn hele oeuvre bestaande uit films, theaterstukken, literair werk en een groot aantal beeldende kunstwerken in uiteenlopende technieken.

3. EIGEN ACTIVITEITEN

3.1 DE AVOND VAN...

In de reeks 'De avond van...' gaan Toneelhuismakers met elkaar in gesprek. Dit keer debatteren **Olympique Dramatique**, **Abke Haring** en **Bart Meuleman**.

Op *De avond van ... Sahika Tekand* kan u in een informele sfeer kennismaken met deze Turkse regisseur. Toneelhuus presenteerde eerder twee indrukwekkende theaterproducties van Tekand, *Euridice's Cry* en *Fear of Darkness*, telkens in het kader van kunstenfestival oogo. De theatertaal van Sahika Tekand en haar acteurs is zeer fysiek, explosief en direct. Op *De avond van ...* grasduint ze in beeld- en klankmateriaal van haar werk en licht ze een tipje van de sluier van nieuw werk dat ze in het najaar van 2012 maakt met componist Dick van der Harst en LOD voor een nieuwe editie van kunstenfestival oogo.

In het kader van kunstenfestival oogo.

DE AVOND VAN OLYMPIQUE DRAMATIQUE, ABKE HARING EN BART MEULEMAN

26.04.10

DE AVOND VAN ... SAHIKA TEKAND

01.12.10

3.2 BEZWAREND MATERIAAL

Onder de titel *Bezwendend materiaal* organiseert Toneelhuus i.s.m. deBuren gesprekken over de kracht van de openbaarheid.

Volgens **Chantal Mouffe** heeft politiek altijd met conflict te maken. De huidige consensuscultuur ziet zij als een ernstige bedreiging hiervan. Zij pleit voor een antagonistische politieke ruimte waarin 'vriend' en 'vijand' duidelijk van elkaar gescheiden zijn.

BEZWAREND MATERIAAL: CHANTAL MOUFFE

15.03.10

3.3 BURGEMEESTERDEBAT

Antwerpen en Rotterdam. Twee grootsteden met een wereldhaven, twee concurrenten ook. Steden waar steeds mensen van verschillende origine hebben samengewoond en gewerkt. Aan het roer staan **Patrick Janssens** (sp.a) en **Ahmed Aboutaleb** (PvdA). De burgemeesters praten over hun grote uitdagingen. Over stedenbouw, werkgelegenheid, sport en cultuur. Over integratie, en over de schoonheid én de complexiteit van multiculturaliteit. Over jongerenbeleid, onderwijs en economie. Over hoe ze van Antwerpen en Rotterdam zo aangenaam mogelijke plekken willen maken om te wonen en te leven.

Liesbeth Van Impe, politiek journaliste bij Het Nieuwsblad, leidt het debat.

BURGEMEESTERDEBAT

29.08.10

3.4 BOURLA BEATS

Zowel aan het einde van het festival Antwerpse Kleppers als op de andere data wordt de entreehal van de Bourla omgeturnd tot fuifzaal, met prima DJ's en een steeds groeiend, jong tot zeer jong publiek. De Bourla Beats zijn goed op weg om een hit te worden. De invloed van de informele communicatie via sociale netwerken als facebook is daar niet vreemd aan.

BOURLA BEATS

17.02.10

BOURLA BEATS

15.05.10

BOURLA BEATS

16.10.10

BOURLA BEATS

18.12.10

4. RECEPTIEVE WERKING

Voorwoord

Toneelhuis stelt zich als stadgezelschap in de eerste plaats een productietaak. Het aandeel van de receptieve werking is ruim ondergeschikt aan het aandeel eigen (of verwante) producties. Net daarom is het van belang dat we de receptieve werking die we dan doen zo helder mogelijk kunnen communiceren aan ons publiek. Met het oog op die helderheid is de receptieve werking ingedeeld in duidelijke clusters. In omvang de grootste cluster is die van de Antwerpse Kleppers: gedurende heel de maand februari zijn collega-geselschappen uit Antwerpen te gast in de Bourla. Deze formule is vanaf het eerste jaar bijzonder positief onthaald en is inmiddels een 'vaste waarde' geworden in het theaterlandschap. Een andere vaste waarde is de uitnodiging aan de twee andere Vlaamse stadstheaters, KVS en NTGent,

om een selectie van hun programma in Antwerpen voor te stellen. Ook daar zien we een grote belangstelling vanwege het publiek voor wat er in de andere 'grote' huizen gemaakt wordt. Een andere cluster is die rond dans: om een continuïteit te garanderen voor het danspubliek dat we inmiddels opgebouwd hebben voor Sidi Larbi Cherkaoui werken we in 2010, 2011 en 2012 samen met Les Ballets C de la B waarvan we per jaar één voorstelling ontvangen. Verder zijn nog twee grote clusters: de literatuurprojecten van Behoud de Begeerte en de muziekprogrammatie waarvoor de Bourla zich als intieme concertzaal uitstekend leent. Tot slot inviteert Toneelhuis jaarlijks een of twee projecten van Tutti Fratelli.

4.1 HUISRUIL

Met de collega-stadstheaters doen we weerom aan huisruil. We zijn erg blij om ook dit seizoen een fijne selectie te kunnen tonen van het werk van NTGent en KVS. Onze collega's uit Gent en Brussel geven elk op hun manier een aparte en boeiende invulling van wat een stadstheater kan zijn. Wij mogen op onze beurt ook telkens een week te gast zijn bij hen.

KVS

Een ontmoeting met KVS

KVS wil een stedelijk platform zijn waar de muren die het theater van de stad scheiden zo dun mogelijk zijn. Wie nieuwsgierig is naar dit theaterhuis in Brussel, kan artistiek directeur Jan Goossens en de artiesten van KVS ontmoeten in Toneelhuis binnen het project van de HUISRUIL.

Missie

Missie is een hit: de solo van Bruno Vanden Broecke als missionaris werd geselecteerd voor het Theaterfestival 2008 en is intussen al door velen bewonderd.

EEN ONTMOETING MET KVS

19.01.10

MISSIE

21.01 - 23.01.10

NTGENT

Deze week ging door in oktober 2009 en de volgende huisruilweek is gepland in april 2011.

4.2 ANTWERPSE KLEPPERS

Van 2 tot 27 februari 2010 vond de derde editie van het festival Antwerpse Kleppers plaats. Wat het festival Antwerpse Kleppers wil is vanuit Toneelhuis jaarlijks een aantal gekleurde artistieke draden spannen naar verwante Antwerpse theatergezelschappen. De focus ligt daarbij op kwalitatief hoogstaand theater voor de grote zaal.

Antwerpse Kleppers wil een bijdrage leveren aan het versterken en het zichtbaar maken van de artistieke identiteit van Antwerpen. Het festival wil die onzichtbare maar veelkleurige artistieke draden die Antwerpen omspannen, intern maar ook met de internationale kunstscène, duidelijker zichtbaar maken.

THEATER

LAURA EXTERIEUR SKAGEN	02.02 - 06.02.10
POUR VOS BEAUX YEUX MUZIEKTHEATER TRANSPARANT	05.02.10
KLEIN JOWANNEKE GAAT DOOD MARTHA!TENTATIEF	07.02.10
ÇA BRULE DE ROOVERS & VAN DIJCK, TURBIASZ EN DEHOLLANDER	08.02 - 09.02.10
BAKCHAI DE ROOVERS, BLOET & KAAITHEATER	10.02 - 11.02.10
DE GEBIOLOGEERDEN DE KOE	12.02 & 14.02.10
“REDDE WIE ZICH REDDEN KEN” GEEN SLECHTE TITEL” TG STAN	17.02 - 20.02.10
DE FANTASTEN DE TIJD	24.02 - 26.02.10

MUZIEK

STIJN (VOORPROGRAMMA LIESA VAN DER AA)	03.02.10
DAAU	27.02.10

4.3 TUTTI FRATELLI

De acteurs van Tutti Fratelli zijn “geen professionele spelers en ze staan normaal in de marge van de maatschappij of in de coulissen. maar nu schitteren ze op het podium van de Bourla”, schreef Kristien Hemmerechts in Etcetera over *Lysistrata*. Het enthousiasme van het publiek was navenant... Onder leiding van regisseur Reinhilde Declair, die de lat voor haar groep bijzonder hoog legt, was *Een lied* te zien in de Bourla.

EEN LIED	25.09 - 26.09.10
----------	------------------

4.4 DANS IN DE BOURLA

ASHES | LES BALLETS C DE LA B

De Gentse choreograaf Koen Augustijnen omschrijft zichzelf als iemand met een grote fysieke energie, een intuïtieve aanpak, en een sterke affiniteit met het schijnbaar onafgewerkte, rauwe, niet perfecte. De vraag die hem leidt in zijn nieuwste productie *Ashes* is hoe je omgaat met vergankelijkheid. Zijn choreografie traceert de constante dualiteit in ieders leven: die tussen vasthouden en de kunst van het loslaten.

ASHES	12.01 - 15.01.10
-------	------------------

4.5 MUZIEK IN DE BOURLA

COCOROSIE

Dit voorjaar bracht CocoRosie hun nieuwste album 'Grey Oceans' uit, hun meest poppy album tot nu toe. De kenmerkende zang met opera-invloeden van Siera en de hiphopelementen die Bianca inbrengt blijft nog steeds de basis van CocoRosie.

DAS POP

Na een druk festivalschema, pakt Das Pop dit najaar uit met een beperkte en exclusieve theatertour die van start gaat in de Bourla.

DAAN

Dit seizoen neemt Daan de tijd voor een heel andere aanpak van zijn repertoire. Niet de dansbare bombast van zijn festivaloptredens, maar een intieme en akoestische concerttour langsheen theaters.

COCOROSIE	30.10.10
DAS POP	17.11.10
DAAN	22.12.10

4.6 LITERATUUR

Binnen de reeks Helse Tijden krijgt Saint Amour voor één keer een andere naam: **Chagrin d'Amour**. In een even hilarisch als schrijnend programma luchten schrijvers, muzikanten en acteurs hun hart over het gedoe, de ingewikkelde toestanden, het bodemloze verdriet, de onvervulde verlangens, de knagende pijn, de striemende haat, het subtiele getreiter, de paranoia, de jaloezie, het verraad, ... kortom: alles wat mensen elkaar in naam der liefde aandoen.

Van alle miserie op deze planeet is armoede wellicht de hardnekkigste, de meest uitzichtloze. Ook in België woedt de armoedekanker: een persoon op zeven mag beschouwd worden als arm. Dat is bijna vijftien percent. Redenen te over om armoede als thema op te nemen. **Dure woorden** is een literair, sociaal-artistiek project van **Behoud de Begeerte** in nauwe samenwerking met partnerorganisatie Welzijnszorg en Demos.

CHAGRIN D'AMOUR	15.02.10
DURE WOORDEN	31.10.10

4.7 EXTRA

Zoals elk jaar viert vzw **Het Voorplan** een opmerkelijke persoonlijkheid uit het culturele leven van de Lage Landen aan de Zee.

Na Tone Brulin, Julien Schoenaerts, Luc Philips, Dora van der Groen, Wannes Van de Velde, Gaston Berghmans, Nand Buyl, Bert André en Alice Toen wordt dit jaar **Robbe De Hert** op het voorplan geplaatst.

VOORPLAN: VIERING ROBBE DE HERT	29.08.10
---------------------------------	----------

5. SPREIDING & INTERNATIONALE WERKING

5.1 ALGEMEEN

De artistieke diversiteit van het Toneelhuis weerspiegelt zich in de spreiding van het Toneelhuisrepertoire. Die spreiding is maatwerk: van elk project wordt, in overleg met de maker, het toeren bepaald en uitgestippeld in het juiste circuit. Dat kan heel divers zijn, gaande van het grote-zaal-werk over locatieprojecten tot de kleine zaal. We bespelen daarmee zowel de circuits van de grote als van de kleine zaal, én het 'hors les murs' circuit.

Met de nieuwe Toneelhuismakers Abke Haring en Bart Meuleman tekenen we die lijnen uit vanaf 2010, voor de andere makers werken we binnen de contouren die werden uitgezet in de vorige jaren.

We houden sommige voorstellingen over de seizoenen heen op het repertoire, waardoor ze een breder bereik krijgen. Het is Toneelhuis te doen om de ontwikkeling van het werk van de makers die het onderdak biedt. Daartoe zijn we van bij het begin op zoek gegaan naar lange termijn-engagementen van de ontvangende huizen. Zowel in binnen- als in buitenland zijn we met een aantal huizen partnerships aangegaan. Zij engageren zich ertoe het werk van verschillende Toneelhuismakers over de seizoenen heen te volgen, te presenteren en (in sommige gevallen ook) te coproduceren.

In het licht van die lange termijn-engagementen promoten we bij de speelplekken het programmeren van langere reeksen van twee tot vijf of meer voorstellingen aansluitend. Die keuze wordt veelal gehonoreerd door theaters buiten België en Nederland – hier is dat eerder uitzondering dan regel.

In Nederland zien we zelfs een omgekeerde tendens. Binnen het Nederlandse theaterbestel moet het gesubsidieerde theater steeds meer wijken voor het commerciële. Naast de spreiding in Vlaanderen (België) en Nederland hebben we de afgelopen jaren actief aan een internationaal verhaal gewerkt. Dat verhaal werd ingegeven door het verlangen van de Toneelhuisartiesten, die hun werk willen toetsen aan andere culturen - en zich omgekeerd ook in hun werk willen laten 'contamineren' door andere culturen.

De afgelopen vijf jaar hebben we een stevig internationaal Toneelhuisnetwerk uitgebouwd. Anno 2010 kunnen we stellen dat de internationale interesse een grote vlucht genomen heeft, niet alleen voor individuele voorstellingen, maar ook voor het model Toneelhuis, voor de zoektocht naar herdefiniëring van een groot stadstheater, voor het ensemble van makers en de manier waarop de organisatie zich daar naar modelleert. Dat model wordt in het buitenland meer en meer opgepikt en als uniek betiteld.

Dat de internationale Toneelhuistrein op snelheid is, heeft als prettig neveneffect dat de ene artiest de andere onder de aandacht brengt. Zo zijn heel wat van onze buitenlandse partners meteen al geïnteresseerd om het werk van de nieuwe Toneelhuismakers, Abke Haring en Bart Meuleman, te leren kennen en te volgen.

5.2 BEKNOPT VERSLAG PER MAKER

GUY CASSIERS

In het voorjaar van 2010 begint Guy Cassiers aan twee grote cycli tegelijkertijd: een trilogie gebaseerd op Musils *De man zonder eigenschappen* en de tetralogie *Der Ring des Nibelungen* van Wagner.

De creatieprocessen van het eerste deel van *De man zonder eigenschappen* (in de Bourla in Antwerpen) en van *Das Rheingold*, het eerste deel van Wagners Ring (in de Scala van Milaan), zijn in mekaar vervlochten.

Drie weken na de première van *Das Rheingold* in Milaan komt *De man zonder eigenschappen I* uit in de Bourlaschouwburg. Meteen is de voorstelling (in het Nederlands, met boventiteling) te gast bij twee grote Europese festivals: het Festival d'Avignon en het festival Theater der Welt (dit jaar in Essen).

Sinds zijn aantreden in Toneelhuis in 2006 is Guy Cassiers voor de vijfde keer op rij te gast in Avignon: weinig theatermakers doen hem dat na. *De man zonder eigenschappen I* valt dermate in de smaak dat Cassiers wordt gevraagd om voor de 65ste editie van het Festival d'Avignon, in 2011, een creatie te maken voor de Cour d'honneur du Palais des Papes. Het wordt de kroon op het werk van onze jarenlange samenwerking met het festival.

De voorstellingenreeks in Theater der Welt Essen levert niet de verhoopde doorbraak op voor Duitsland: voor het werk van Guy Cassiers blijft het Duiste taalgebied onontgonnen.

Na de zomer trekt *De man zonder eigenschappen* drie maanden lang door België, Nederland, Spanje (Madrid) en Frankrijk (Orléans, Grenoble).

In het najaar herneemt Cassiers in de Staatsoper van Berlijn *Das Rheingold*, het eerste deel van de Wagnertetralogie, en maakt hij in de Scala van Milaan het tweede deel *Die Walkure*. Tegelijkertijd creëert hij in de Bourla in Antwerpen de familievoorstelling *SWCHWRM*, die in 2011 op tournee zal gaan.

Bezonden rood blijft het hele jaar op het repertoire. Dirk Roofthoof speelt de voorstelling met veel bijval in het Nederlands in Antwerpen en Amsterdam; in het Frans in Amiens, Annecy, Cergy-Pontoise, Tarbes, Toulouse en Vire; in het Spaans in Girona, Malaga, Granada en Sevilla én in het Engels in Istanbul en Rome.

OLYMPIQUE DRAMATIQUE

In 2010 toert Olympique Dramatique met de herneming *Adams appels* in België, Nederland en Frankrijk (Douai en Strasbourg).

Samen met Bart Meuleman maakt Olympique de Toneelhuis-KVS creatie *In de strafkolonie | Het hol*, dat na de premièrereeks in de Bourla in het voorjaar én het najaar toert in België en Nederland.

De Soirées Olympiques (met ondermeer *Het litteken lip* en *Drie kleuren wit*) spelen enkel in de Bourla en gaan niet op tournee.

BENJAMIN VERDONCK

Benjamin Verdonck speelt *KALENDER | ZWART* in schouwburgen in België en Nederland, maar ook in sociale en meer thematisch gebonden contexten zoals colloquia rond openbare ruimte, duurzaamheid, etc). Verder werkt hij in Antwerpen aan de tentoonstelling *KALENDER | WIT*, die te zien is in het M HKA.

ABKE HARING

Abke Haring gaat als nieuwe Toneelhuismaker van start in het najaar van 2010. Vlak na de zomer speelt ze in het kader van STOCK! een herneming van *Linoleum | speed* (dat voor de zomer ook al gespeeld had in België en Nederland) en *Maison fragile*. Het STOCK! programma introduceert werk van Abke Haring en Bart Meuleman in de Bourla, voor ons publiek maar ook om programmeurs de kans te bieden verschillende producties op een paar dagen tijd te zien. Een aantal van hen, uit binnen- én buitenland, neemt die gelegenheid te baat.

Daarna maakt ze haar nieuwe creatie *HOUT* in de gloednieuwe theaterstudio van deSingel, waar de voorstelling ook in première gaat. Vlak voor Kerstmis gaat de tournee (die doorloopt in 2011) van start in het STUK in Leuven.

BART MEULEMAN

In het voorjaar van 2010 maakt Bart Meuleman samen met Olympique Dramatique de Toneelhuis-KVS coproductie *In de strafkolonie | Het hol*. Na de premièrereeks in de Bourla toert de voorstelling in België en Nederland. In het kader van STOCK! wordt werk van Bart Meuleman samen met dat van Abke Haring geïntroduceerd in de Bourla. Een aantal (buitenlandse) programmatoren zakken af naar Antwerpen om kennis te maken met hun werk.

PETER MISSOTTEN / DE FILMFABRIEK

De creatie *De indringer* van Peter Missotten is in een lange voorstellingenreeks enkel in de Bourla te zien.

SIDI LARBI CHERKOU

Sinds 2010 behoort Sidi Larbi Cherkaoui niet meer tot de makerskern van Toneelhuis maar komt hij in residentie met zijn eigen gezelschap Eastman. Toneelhuis coproduceert met Eastman *Foi*, dat in Antwerpen, Leuven, Parijs en Ludwigsburg te zien is.

In Parijs is het werk van Cherkaoui in juni en juli drie weken lang te gast bij Théâtre Paris-Villette: *Myth, Foi én Babel* worden er als trilogie gepresenteerd.

De Toneelhuisproductie *Origine* wordt hernomen in Arras en Dijon.

De Eastman creaties *Babel* en *Play* worden in deSingel gepresenteerd, in samenwerking met Toneelhuis.

JOSSE DE PAUW

In het voorjaar speelt Josse De Pauw *De versie Claus* in het Frans in de KVS en in Le Maillon in Strasbourg; in het najaar is hij in de Bourla te gast met *Over de Bergen* en *Weg*.

LOTTE VAN DEN BERG

Toneelhuis coproduceert met Omsk, het nieuwe gezelschap van ex-Toneelhuismaker Lotte van den Berg, het werk in progress *Cold Turkey*, dat ook naar het Kaaitheater reist en een aantal plekken in Nederland (Rotterdam, Dordrecht, Amsterdam) en Oostenrijk (Graz).

5.3 TOOLS VOOR SPREIDING

TONEELHUIS FOR DUMMIES

Dit is een eenvoudig, in huis vormgegeven brochure voor (buitenlandse) professionelen, met bio's van alle makers en een tekst waarin de 'basics' van Toneelhuis worden uitgelegd. We maken de brochure in NL/EN/FR en verspreiden ze uitgebreid in het buitenland.

VERKOOPSBROCHURE

Een eenvoudig vormgegeven brochure met up-to-date informatie over het volgende seizoen, met het oog op verkoop van de voorstellingen die op reis zullen gaan. De brochure bevat korte teksten over de voorstellingen en informatie over toerperiodes en uitkoopsommen. Ook deze brochure maken we in NL/EN/FR. Ze wordt in het najaar digitaal verstuurd naar ons uitgebreide netwerk van binnen- en buitenlandse theaters.

VERTALING TEKSTEN

Teksten uit de seizoensbrochure en Toneelg(e)ruis, recensies e.a. worden ten behoeve van de internationale spreiding vertaald en in vertaling gepubliceerd op onze website.

WEBSITE | LOGIN VOOR PROFESSIONELEN

Sinds 2010 kunnen professionelen met een paswoord inloggen op een deel van onze website waar het werk van de Toneelhuismakers wordt gepresenteerd aan de hand van korte filmpjes van ongeveer 15 min. De filmpjes zijn ondertiteld in het Frans en het Engels.

6. COMMUNICATIE

De verschillende *Toneelhuis*makers zijn het vertrek- en eindpunt van de communicatie. De communicatie vertrekt bij hun werk en heeft als doel een brug te slaan tussen dat werk en een zo ruim en gevarieerd mogelijk publiek. De twee kernwoorden van de communicatiestrategie van het Toneelhuis zijn transparantie en generositeit.

Transparantie staat voor heldere en toegankelijke informatie over de voorstellingen en de maakprocessen (o.a. seizoensbrochure, maandkalender, DM-bijlage,...). *Generositeit* staat voor uitgebreide en diepgaande informatie over de verschillende makers en hun manier van denken en werken (o.a. inleidingen/nagesprekken, Toneelg(e)ruis,...).

We hanteren drie niveaus in onze communicatiemiddelen: *informer*en, *verbreden* en *verdiepen*.

6.1 INFORMEREN

AFFICHES | FLYERS

In Antwerpen

Toneelhuis verspreidt sinds de tweede helft van 2009 geen productieaffiches meer in Antwerpen. We vervangen we de klassieke papieren affiches en flyers door andere communicatiemiddelen: met kleine en grote acties organiseren we zichtbaarheid en aanwezigheid in de stad (zie onder Acties).

Enkel voor specifieke programmering zoals concerten wordt nog een affichetour gedaan in de stad. Flyers worden ad hoc gemaakt, in functie de noden van publiekswerving. Zo maakten we naast de A5 productieflyers ook meer exhaustieve plooi-folders voor festivalformules als de *Antwerpse Kleppers*, *Young & Willing* en de *Soirées Olympiques*.

Op reis

Daarnaast blijven we affiches op A2-formaat en flyers maken voor verspreiding via de reisplekken (oplage affiches: tussen 500 en 2000 exemplaren per productie; oplage flyers: tussen 2000 en 10 000 exemplaren).

SEIZOENSBROCHURE

De seizoensbrochure (oplage 16 000 ex) geeft een breed publiek een helder overzicht van het nieuwe seizoen. Ze wordt lokaal en nationaal breed verspreid per post aan Toneelhuispubliek, op de cultuurmarkt, via de reisplekken en aan het bespreekbureau.

MAANDBROCHURE

De maandkalender geeft een maandelijks overzicht van de programmering van Toneelhuis (oplage: 16 000 per maand). De kalender wordt lokaal verspreid via direct mailing naar ons eigen adressenbestand, cafés in Antwerpen en Aeolus (culturele plekken, bibliotheken, etc), via flyer-acties met Toneelhuisvrijwilligers. Nationale verspreiding: via Aeolus (culturele plekken in Vlaanderen) en via reisplekken (in de reiskoffer die mee op reis gaat).

ACTIES

De klassieke papieren affiches en flyers worden grotendeels door andere communicatiemiddelen: met kleine en grote acties organiseren we zichtbaarheid en aanwezigheid in de stad. Die acties worden bedacht *en cours de route* en worden geënt op de inhoud van Toneelhuisproducties; ze kunnen dus heel uiteenlopend zijn. Een paar voorbeelden:

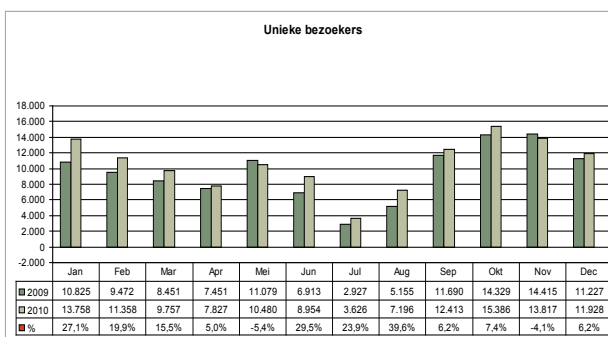
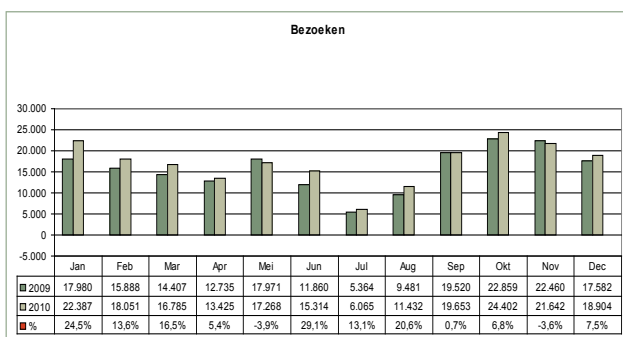
- naar aanleiding van de seizoenspresentatie maakte het decoratier drie prachtige, rode windmolens met in witte letters Toneelhuis erop, die we verankerden op de Komedielaats (voor de Bourla) en in de Orgelstraat (aan het bespreekbureau). De molens kunnen later mee naar de cultuurmarkt en naar andere evenementen waar we visibiliteit kunnen gebruiken.
- in de aanloop van de première van *De indringer* organiseerden we iedere avond met miniprojectoren 'guerillaprojecties' in de stad van een stukje film uit de voorstelling, in etalages, galeries, scholen etc.
- met vijf opvallende, rode Toneelhuisfietsen en een megafoon voerden we op drukke plekken in de stad (de Meir, de stationsbuurt op het spitsuur) flyeracties voor de *Antwerpse Kleppers*.
- ter promotie van *In de Strafkolonie* | *Het hol* publiceerden we de tekstuitgave in eigen beheer op 10 000 exemplaren, die gratis werden verspreid op literaire events, in boekhandels en bibliotheken.

DIGITAAL

We bouwen de virtuele Toneelhuiscommunicatie sterker uit, niet alleen op de website met video, interactieve blogs en podcasts, maar ook via sociale media en e-mailcommunicatie (e-flyers en e-zine). Het aantal bezoekers van de Toneelhuissite steeg in 2010 met 10% (na een stijging van 40% in 2009). Deze toename houdt ondermeer verband met de stijging van het aantal inschrijvingen op het e-zine en toeleiding via sociale mediasites.

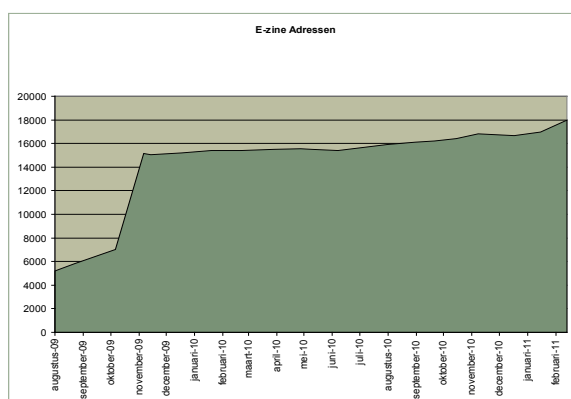
WEBSITE

Toneelhuis.be wordt verder ontwikkeld. De site bevat meer achtergrond bij makers en producties doordat het archief van hun werk in Toneelhuis beter ontsloten wordt. Er wordt meer en prominenter gebruik gemaakt van beeld-, geluids- en tekstmateriaal, zowel aankondigend (trailers, making of) als achteraf (podcasts, reportages, samenvattingen als PDF), om naast de producties ook de dagelijkse werking van het huis in kaart te brengen. Dit herbruikbaar materiaal wordt ook aangeboden als aanvullende content voor o.m. pers (vb. trailer bij een recensie), speelplekken (extra achtergrond in hun virtuele communicatie) en publiek (vb. bloggers). Sinds het najaar van 2009 werken we samen met de nieuwe VRTsite cobra.be, die het VRTarchief ontsluit en onze nieuwe filmpjes eraan toevoegt. Er werd ook nauw samengewerkt met cobra.be aan een videoblog rond het Ringproject van Guy Cassiers in Milaan en Berlijn, die een plaats kreeg bij hen, op een aparte blog, en op de site van de Scala.



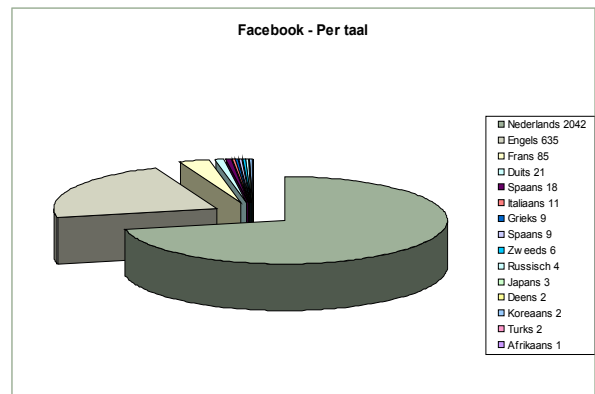
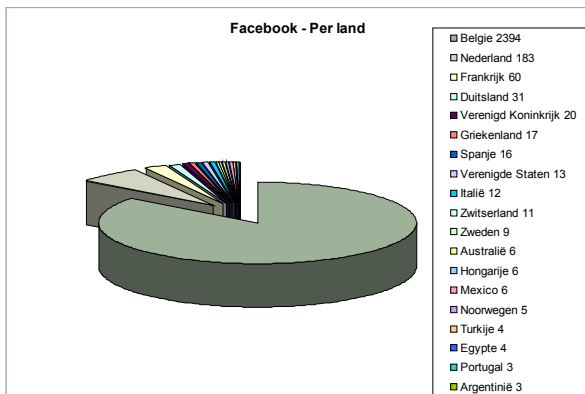
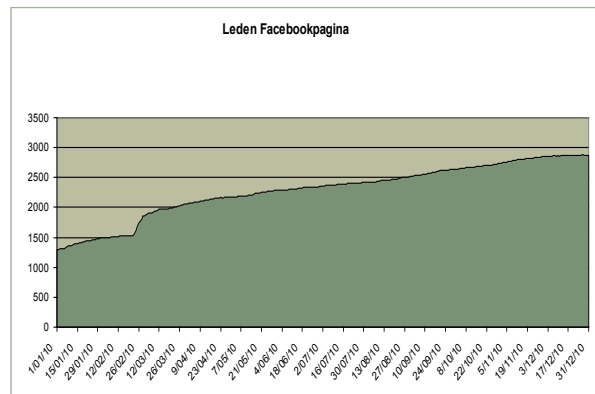
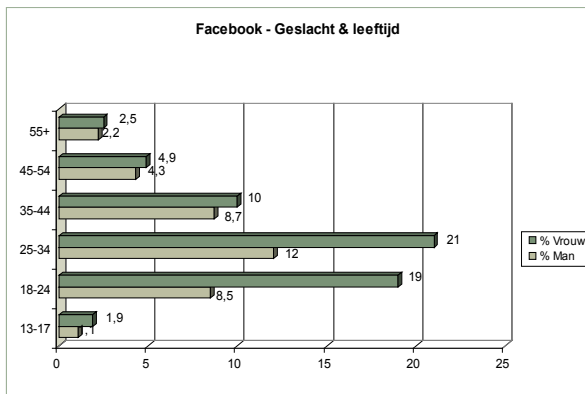
E-MAIL (NIEUWSBRIEF & E-FLYERS)

De nieuwsbrief wordt tweewekelijks verstuurd. De oplage is van 4000 eind 2008 gestegen naar 17 000 eind 2010. Nauwgezette statistieken helpen om dit bestand actief te houden. Video werd in 2010 steeds systematischer geïntegreerd in mailings en dit heeft het klikgedrag van de lezers ingrijpend veranderd. Onze lezers zijn duidelijk visueel ingesteld. Voor elke productie worden ook e-flyers verspreid langs formele (aanschrijven van vorige bezoekers, nieuwe doelgroepen,...) en informele kanalen (sociale netwerken van medewerkers, opiniemakers, fans, vrijwilligers,...).



SOCIALE MEDIA

Toneelhuis is actief aanwezig op sociale mediasites als Facebook, Twitter, Youtube of Foursquare. Herbruikbare content van toneelhuis.be (nieuws, beeld-, geluid- en tekstmateriaal) wordt zo rechtstreeks bij het publiek gebracht. Op die manier wordt bestaand publiek rechtstreeks geïnformeerd en worden ook nieuwe publieken aangesproken. Eind 2010 telde de Facebookpagina een kleine 3.000 leden, elk gepubliceerd bericht wordt gemiddeld 3 à 4.000 keer bekeken. De interesse voor Toneelhuis op Twitter was in 2009 nog marginaal te noemen, maar kwam in 2010 langzaam op gang (zo'n 500 followers).



TRAILER | VIDEOREGISTRATIE

Van alle nieuwe Toneelhuisproducties wordt een trailer gemaakt van ongeveer twee minuten, die dient ter promotie van de productie. De trailer wordt op Toneelhuis.be gezet en met het e-zine meegestuurd. Er wordt veelvuldig gebruik van gemaakt door bezoekers van onze site. Theaters waar we te gast zijn nemen ze over op hun website. Trailers worden ook informeel verspreid via sociale media (facebook, youtube,...) en kunnen daardoor een groot bereik hebben (lokaal, nationaal en internationaal).

TRAILER

Van elke productie wordt een registratie gemaakt, die in het Toneelhuisarchief wordt bewaard. Vooral scholen en (internationale) theaterprofessionelen maken er gebruik van.

VIDEOREGISTRATIE

MEDIA & MEDIAPARTNERS

De meerjarige samenwerking met De Morgen als structurele mediapartner wordt in 2010 verdergezet. De ruilvereenkomst bestaat uit advertentieruimte in de krant en één encartage van een Toneelhuiskrant. Totaalwaarde van de ruilvereenkomst: 110 912 euro.

DE MORGEN

VRT : RADIO 1 EN COBRA.BE

Ook de samenwerking met Radio 1 wordt verdergezet. De ruilvereenkomst met Radio 1 levert ons 40 promotiespots op via Radio 1 (waarde: 42 000 euro).

Nieuw is dat we binnen de ruilvereenkomst met de VRT ook een deal hebben gesloten met Cobra.be. Concreet krijgen we een vaste plek op hun partnerspagina (<http://www.cobra.be/cm/cobra/partners>) met actieve link naar de Toneelhuissite en 2 maanden een link op op een themapagina van Cobra.be (waarde: 2200 euro). Verder wordt ook redactioneel telkens gezocht naar originele invalshoeken om de Toneelhuisproducties in de kijker te zetten. Zo werkten Cobra.be en Toneelhuis samen aan een videoblog over *Das Rheingold* in Milaan. Cobra.be poste het wekelijks videoverslag prominent op de website, en bundelde meteen ook alle overige VRT-berichterijding over *Das Rheingold* én over eerdere producties van Guy Cassiers.

KNACK

De recentere samenwerking met Knack krijgt ook in 2010 een vervolg. Toneelhuis krijgt advertentieruimte in Focus Knack en wordt opgenomen in Knack Club. Knacklezers krijgen twee avantpremières bij Toneelhuis. De overeenkomst heeft een totaalwaarde van 46 400 euro, waarvan 20 % betaald wordt door Toneelhuis.

6.2 VERBREDEN

PUBLIEKSGROEPEN

Via onze ticketdatabase kunnen we publieksgroepen onderscheiden op basis van hun tickethistoriek. Voor de verschillende groepen bedenken we gerichte acties (e-mails, uitnodigingen, wedstrijden). Nieuwe publieksgroepen worden telkens op een andere manier en via andere kanalen geadresseerd – jongeren met de *Bourla Beats*, literatuurlijfhebbers via boekhandels, kansarmen met uitnodigingen voor try-outs,...

PERS

Per productie worden uitgebreide persmappen gemaakt, die informatie geven over het maakproces van een voorstelling. Ten allen tijde is per maker achtergrondinformatie beschikbaar in drie talen op Toneelhuis.be, die een aparte login heeft voor de pers.

SCHOLEN EN GROEPEN

Voor sommige producties wordt een educatieve map gemaakt ten behoeve van scholen en/of bepaalde doelgroepen. Afhankelijk van het project kiezen we voor een bepaalde vorm, bv een filmpje of een krant (zie ook onder kunsteducatieve werking). Al dit materiaal wordt ook ontsloten op toneelhuis.be.

Via directe e-mailings richten we ons tot specifieke groepen, afhankelijk van de inhoud van de voorstelling in kwestie, de discipline, etc. Over ons dansprogramma informeren we bv. de dansopleidingen in de provincie Antwerpen, voor de romanbewerkingen van Guy Cassiers het literaire publiek (via e-mail, via boekhandels en bibliotheken, met promotiemiddelen als flyer-boekenleggers etc).

GROEPEN VOOR MATINEES

Sinds het seizoen 10-11 programmeert Toneelhuis opnieuw matineevoorstellingen op zondag. Er zijn in de loop van het seizoen 5 matinees, en we hebben ook een matineeabbonnement in het leven geroepen. Een interessant aanbod voor senioren, die zo ook eens overdag aan theater kunnen doen. We communiceren het aanbod dan ook actief naar deze doelgroep. Tijdens die matinees bieden we ook kinderateliers aan voor jonge ouders (de ouders gaan naar de voorstellingen, de kinderen kunnen gratis naar het atelier). Daarnaast bieden we in samenwerking met Intro vzw (www.introevents.be) voorzieningen voor mensen met een handicap (boventiteling/voelstoelen voor doven en slechthorenden, audiodescriptie voor blinden). De matineereeks blijkt al van bij aanvang succesvol en zal volgend seizoen verder gezet worden.

DIVERSITEIT

Naar aanleiding van *SWCHWRM*, een project van Toneelhuis samen met oogo-festival (Kunstenfestival met linken met Turkije), Sering vzw (sociaal-artistiek platform), zijn we vanuit communicatie en publiekswerking in 2010 gesprekken aangegaan met sociale en sociaalartistieke organisaties in Antwerpen. Om hun publiek te bereiken werkte Toneelhuis samen met Kunst Z (bevordert zichtbaarheid en tewerkstelling van nieuwkomers in de cultuursector), Onthaalbureau Inburgering, Dienst

Samenleving Inburgering, Huis van het Nederlands (onderwijst Nederlanders als tweede taal), De8 (diversiteitscentrum - ondersteunt organisaties, diensten, instellingen, scholen, hulpverleners... in hun werking met etnisch-culturele minderheden), Moussem (brengt cultuur uit de Maghreblanden en het Midden-Oosten naar verschillende Vlaamse podia), de koepelverenigingen Federatie Marokkaanse verenigingen en Unie van Turkse verenigingen, IQRA: (naschoolse leerachterstandbegeleiding voor allochtone kinderen) en Vietnamese restaurants. Daarnaast voerden we promotie via KIDS (Antwerpse jeugdwerkorganisatie), Fnacclub, via Stedelijk netwerk (300 affiches) naar alle scholen, bibliotheken, CC's, districtshuizen, in 4 specifieke wijken (A'pen Noord, A'pen Zuid, Zurenborg en Oud Berchem).

6.3 VERDIEPEN

PROGRAMMA'S

Programma's worden in Antwerpen en op alle reisplekken in Vlaanderen en Nederland uitgedeeld. Andere buitenlandse speelplekken krijgen de programmatekst per mail toegestuurd (in EN of FR).

TONEELG(E)RUIS

Dit Toneelhuistijdschrift, opgebouwd rond de makers, bevat langere teksten met procesinformatie en is niet gebonden aan premièredata. In 2010 publiceerden we het zesde en zevende nummer van dit tijdschrift. Toneelgeruis wordt gratis verspreid op 4000 exemplaren in de Bourla en op reisvoorstellingen, op universiteiten en theateropleidingen, bij abonnees, in boekhandels, bibliotheken en literaire festivals. De teksten die gepubliceerd zijn in Toneelgeruis, worden grotendeels op de website gezet. Elk nummer van Toneelgeruis kan ook gedownload worden als pdf vanop toneelhuis.be.

7. KUNSTEDUCATIEVE WERKING

In 2010 zijn de **educatieve projecten** gericht op eigen identiteit versus Europese identiteit en op eenheid in diversiteit,

- *De man zonder eigenschappen I* – n.a.v. inhoudelijke achtergrond over de voorstelling, het uit elkaar vallend Europa eind 19e, begin 20e eeuw creëerden de groepen een groot patchwork van hun eigen identiteiten en idealen.
- *SWCHWRM* – scholieren schreven over hun droomberoep in hun eigen taal.
- Bij *De indringer* is er geluidstechnisch gewerkt rond vervreemding en suspence, de theaterperformancetaal van Peter Missotten (- met scènes uit de voorstelling experimenteerden de groepen met geluid en micro's).

De **omkaderende projecten** raken meer en meer verankerd doordat de invulling en uitwerking ervan breder gedragen wordt door de Toneelhuismakers, de onderwijsinstellingen en de stedelijke overlegstructuren.

- *Onbekende burenen* is in 2010 uitgewerkt in samenwerking met de secundaire school SIHA, afdeling 4 verkoop enerzijds en Toneelhuismaker Benjamin Verdonck anderzijds. Hiervan is uitgebreid verslag gedaan in de vorm van een krant. Deze zal in 2011 gepresenteerd worden op de cultuurbeurs voor onderwijs.
- De Koninklijke Balletschool heeft in februari 2010 haar eindpresentaties gedaan. De 6e jaars werkten aan hun eindproef rond *De Triptiek van de macht* en een aantal acteurs en publiekswerking Toneelhuis hebben met hen gewerkt en gesproken en zijn naar de presentatie gaan kijken.
- In het kader van *SWCHWRM*, een tweetalige voorstelling, hebben een negental (basis)scholen een dikke map vol getekend en geschreven in alle talen die zij maar spraken. Zij omschreven wat zij later wilden worden als ze groot zijn. Deze map zal mee op tournee gaan volgend seizoen in de hoop dat er nog meer beroepswensen van nog meer verschillende kinderen uit Vlaanderen Nederland bijkomen.

Stagiairs:

- Plantijnhogeschool, afdeling Journalistiek, heeft voor de 3de keer op rij intensief bijgedragen aan *Antwerpse Kleppers* middels een stage voor de derdejaarsstudenten. Zij maakten ook dit jaar een krant bij het Kleppersfestival.
- 4e jaars stagiaire van ArteZ, Hogeschool voor de kunsten, afdeling docent drama, Ina Oenema heeft een workshop en een uitgebreide educatieve map ontwikkeld bij de voorstelling *De man zonder eigenschappen I*. Samen met de 'all-roundstagiaire' bij personeelszaken, Elisabeth van Lierop, zijn we gekomen tot een prachtig omkaderend taalbad bij *SWCHWRM*.

VERKENNING

- Contacten met basisonderwijs en gezinnen in het kader van de familievoorstelling *SWCHWRM* en de invulling van de Toneelhuisateliers.
- Nagesprekken in de Bourlaschouwburg waarin bekende Vlamingen uitgenodigd worden om deel te nemen aan het gesprek.

VERDIEPEN

- Uitvoering en coördinatie van het project *Onbekende Buren*. In nauwe samenwerking met Anja Geuns, hoofd publiekswerking van Het Paleis en met Jan Staes, intendant onderwijs en cultuur Stad Antwerpen.
- Samenwerking met studentenorganisaties in de stad (Cultour, Sovoha). Vooral gericht op de festivalachtige programmering van Toneelhuis.

VERZELFSTANDIGEN

- In 2010 lag de focus vooral op het zo actief mogelijk in contact te blijven met leerkrachten, leerlingen/studenten die al eens bij een project of een workshop betrokken zijn geweest. Facebook blijkt een nieuwe mogelijkheid om individuele betrokkenheid te stimuleren.

CIJFERS

Aan het totaal van activiteiten, (try-outs, open repetities, inleidingen, nabesprekingen, workshops, rondleidingen, en overige activiteiten) hebben **3318** mensen deelgenomen.

Het aantal jongeren dat door groepsreservaties in de zaal zat bedraagt **3460**. Dit is een grote vermeerdering in vergelijking met 2009. De oorzaak hiervan moet in eerste instantie gezocht worden binnen het aanbod naar basisscholen; *SWCHWRM*. **1457** kinderen en anderstalige nieuwkomers zagen deze voorstelling in oktober 2010. Ook de *Antwerpse Kleppers* lijken voor het onderwijs een goede gelegenheid om groepsreservaties te maken.

EVALUATIE

Het onderwijs en de makers in huis zijn zich bewust van de mogelijkheden van een breed opgezet kunsteducatief project. Binnen stedelijke context wordt concreter aan ervaringsuitwisseling gedaan en is men zich bewust van de financiële en inhoudelijke draagwijdte van kunsteducatieve samenwerkingsprojecten. Inmiddels zet zich vanuit Stad Antwerpen, (onderwijs en cultuur) een halfjaarlijks overleg in gang tussen de podiumkunsten, waarbinnen actief gezocht wordt naar uitwerking van overkoepelende vragen mbt onderwijs. Dit heeft tot gevolg dat AKO-educatief zich moet herbronnen, want veel van onze gezamenlijke vragen worden binnen dit podiumkunstenoverleg behandeld. In het kielzog van het stedelijke overlegplatform is er op Vlaams niveau overleg en uitwisseling tussen de steden onderling. (Brussel, Gent, Antwerpen, Leuven, Hasselt, Turnhout) Ook hier leeft de intentie om dit halfjaarlijks te laten plaatsvinden.

Studentenorganisaties werken aan een eigen visie op het toeleiden van hun publiek tot de kunsthuisen. Vooral Cultour en Sovoha weten de weg rechtstreeks te vinden naar Toneelhuis.

Aandachtspunten: om kwalitatief te kunnen blijven werken is het belangrijk dat de educatieve en omkaderende projecten meer gespreid kunnen worden ingepland. In deze optiek lijkt het zinvol om al eerder plannen te overleggen met de Toneelhuismakers.

8. ONS PUBLIEK

EIGEN PRODUCTIES

Het algemene publiekscijferbeeld van 2010 toont – na het succesjaar 2009 - een terugval: het algemeen totaal van 154 139 toeschouwers voor 500 evenementen van 2009 daalt tot 130 894 toeschouwers voor 471 evenementen in 2010 (een publieksdaling van 15 %). De aftopping van de cijfers voor de Bourla bedraagt 10,7%: van 75 943 in 2009 naar 67 762 in 2010. De feitelijke daling is vooral te situeren aan de kant van de tournees, zowel in binnen- als in buitenland: in Vlaanderen daalt het toeschouwersaantal van 28 935 tot 10 136 (- 64 %); die daling wordt gecompenseerd door een stijging van de publiekscijfers in het buitenland met 7% (van 48 818 in 2009 tot 52 229 in 2010). De oorzaken van die nieuwe en eenmalige verhouding zijn terug te voeren op vier punten.

PROJECTEN DIE NIET TOUREN

Een aantal projecten ontwikkelt zich als locatieproject in de Bourla, zoals *De indringer* dat om die reden niet tourbaar is; *KALENDER | WIT* is een tentoonstellingsproject in M_hka, en valt dus buiten de logica van een theatertournee. Ook het sociaal-artistieke project *SWCHWRM* bespeelt de Bourla in een verkleinde setting die het publieksaantal beperkt tot 200 pp. per avond, en reist pas een seizoen later. Hetzelfde geldt voor een project als *Young & Willing* dat jonge makers in de grote Bourla inviteert voor een beperkte publiekscapaciteit.

VERVANGPROJECT MISSOTTEN

Een tweede punt heeft te maken met de beëindiging van de samenwerking met Peter Missotten in juni 2010: het oorspronkelijk geplande *Othello* (dat zou reizen) werd afgevoerd. In de plaats daarvan hercreëerden de leden van Olympique Dramatique de voorstelling *Het litteken lip*. Omwille van deze late wissel was een tournee van deze laatste voorstelling bij voorbaat uitgesloten.

SOIREES OLYMPIQUES

Een derde oorzaak heeft te maken met de invulling van het najaarsproject van Olympique Dramatique, de *Soirées Olympiques*: dat werd een zeer gewaardeerde reeks van avonden in een goed gevulde Bourla met voorstellingen, concerten en werk van verwante makers. Ook dit project was een project dat alleen de Antwerpse Bourla bespeelde en niet zou reizen.

RESIDENTIE EASTMAN

Een vierde factor is het nieuwe statuut van Sidi Larbi Cherkaoui: sinds hij geen vast Toneelhuismaker meer is, maar met zijn gezelschap Eastman als resident verbonden is aan Toneelhuis, worden alleen die cijfers in kaart gebracht waaraan Toneelhuis rechtstreeks coproduceert via de residentie, en niet alle projecten waaraan Cherkaoui in een jaar werkt, zoals dat wel het geval was toen hij nog volledig Toneelhuismaker was.

We zien dat de nieuwe projecten van 2010 meer gericht zijn op de Bourla en dus op het Antwerpse publiek. De voorstellingen die we in de vorige seizoenen aanmaakten en die inmiddels al toerden in Vlaanderen, zijn hier min of meer 'uitgespeeld'; maar in het buitenland reizen de repertoirevoorstellingen van Cassiers, Sidi Larbi Cherkaoui... nog intensief en ze weten er ook een ruim publiek aan te trekken. Dat alles samen levert voor 2010 een paradoxale aanblik op: we kijken terug op een goed gevulde Bourla, we kijken terug op een jaar waarin het aanzien en de uitstraling van Toneelhuis o.m. via Guy Cassiers en zijn uitgebreide tournee van *De man zonder eigenschappen I* alleen maar is gegroeid, maar in absolute cijfers scoort 2009 met zijn extensieve tournees van alle Toneelhuisartiesten in binnen- en buitenland samen, beter dan 2010.

Of nog anders gesteld: de publieksbijval die we in Antwerpen opgebouwd hebben gedurende de afgelopen paar jaar, blijft nagenoeg op peil. In de rest van Vlaanderen is – door bovengenoemd samenspel van factoren - ons aanbod teruggevallen en de publiekscijfers volgen die tendens. Dit samenspel van factoren is uitzonderlijk te noemen en wij voorzien voor de volgende periode geen herhaling daarvan. Daarnaast wijzen we op een algemene tendens in het internationale podiumkunstenlandschap (waaraan ook elders in dit jaarverslag aandacht wordt besteed): door de economische crisis snoeien buitenlandse festivals en receptieve structuren ook in hun budgetten. Daardoor wordt er enerzijds zwaar afgedongen op kostenvoorstellen, en anderzijds wordt gewoon minder buitenlands werk geprogrammeerd. Dat is een realiteit die ook Toneelhuis treft. Deze tendens zal zich – zo vrezen wij – in de toekomst mogelijk verder laten gevoelen.

RECEPTIEVE WERKING

De opbouw van de receptieve werking vertoont dezelfde clusters als in 2009: Antwerpse kleppers, uitwisseling met NTGent en KVS, muziek, literatuur, en dans. Globaal genomen zien we dat de cijfers in 2010 flink aantikken: van 14 151 voor 46 evenementen in 2009 springen we in 2010 naar 16 915 toeschouwers voor 56 evenementen in 2010 (een publiekssijging van 19 %). De stijging van het aantal evenementen heeft vooral te maken met het feit dat locatieprojecten tijdens de Antwerpse kleppers in langere reeksen spelen, en dat het Theaterfestival in 2010 de Bourla bespeelt. We zien dus dat het publiek de initiatieven die Toneelhuis neemt in het receptieve veld steeds meer apprecieert en intensiever volgt. Uitschieters daarbij zijn zeker initiatieven als de Antwerpse kleppers, inmiddels definitief ingeburgerd als niet-te-missen festival.

STADSDAGEN I ZAALHUUR

Door de intensieve bespeling van de Bourla met eigen producties en receptieve werking is het aantal stadsdagen verder teruggelopen van 8 in 2009 tot 7 in 2010. Het bijbehorend publieksaantal is van 4157 teruggelopen tot 3464.

VERGELIJKING MET DE UITGEZETTE AMBITIES

Net omdat we er ons bij de voorbereiding van het seizoen van bewust waren dat we een aantal projecten op touw zetten die geen tournees zouden hebben, werden de geambieerde cijfers voorzichtig opgesteld. Achteraf is deze inschatting te voorzichtig gebleken: zelf met de afzegging van het najaarsproject van Peter Missotten overtreffen de cijfers de verwachting: 113 235 was de inschatting, 125 717 het feitelijke eindresultaat.

ZAKELIJKE WERKING

1. INLEIDING

2010 is het eerste jaar van de nieuwe subsidieperiode 2010-2013. De doelstellingen die we ons op het zakelijke vlak gesteld hebben bij aanvang van deze periode laten zich samenvatten onder de termen continuering, verfijning en verdieping van de aanpak die we – sinds het aantreden van Guy Cassiers - in 2006 in gang gezet hebben. Bij die aanpak zijn sterke artiestgerichtheid, maximale transparantie en een leefbare vorm van flexibiliteit de codewoorden. We hebben de afgelopen jaren geprobeerd om aan te tonen dat zelfs binnen grote structuren het ontwikkelen van een artistiek traject waarbij de artiest centraal staat en het vertrekpunt van elke handeling is, best mogelijk is. Je moet dan als huis de vaste wil hebben om een grote flexibiliteit te ontwikkelen ten voordele van die artiest. Zowel qua financieel management als qua personeelsbeleid en infrastructuraanpak hebben we het huis de laatste jaren getransformeerd, en zeker in 2010 zijn daarin nog een aantal stappen gezet. Die lichten we in onderstaande paragrafen verder toe.

2010 was budgettair voor Toneelhuis zeker geen evident jaar. Door een zeer belangrijke afname van de overheidstoelagen en een afname van de eigen inkomsten ten opzichte van het uitzonderlijke jaar 2009, was het een grote uitdaging om een financieel evenwicht te realiseren. Het antwoord hierop werd een actief beleid qua kostenbeheersing, met een belangrijke focus op de besparingen binnen de ondersteunende diensten en een consequente budgetopvolging en –bewaking van de budgetten in de core-business.

Dit beleid heeft vruchten afgeworpen: een positief saldo van 207.413 euro. We realiseerden 8.112.317 euro inkomsten versus 7.904.904 euro uitgaven. Dit is ongetwijfeld een mooi resultaat in een moeilijk jaar. We voorzien tegen het einde van de lopende decretale subsidieperiode (eind 2012) een eigen vermogen van ongeveer 50.000 euro. De budgetten 2011 en 2012 die ons daartoe moeten leiden werden door het bestuur op de vergadering van 31 januari jl. goedgekeurd. Vanzelfsprekend is het onze intentie om dezelfde budgettaire discipline aan de dag te leggen als in het voorbije jaar 2010.

De hierboven aangestipte afname van de overheidstoelagen willen we even in een groter kader plaatsen: we stellen een grote druk vast op de overheidstoelagen, *op elk niveau*, omwille de algemene economische toestand en de daaraan gekoppelde besparingen. Er is de relatieve achteruitgang van onze toelage gedurende de voorbije tien jaar. Volgens berekening moet Toneelhuis het nu anno 2010 met ongeveer 1 miljoen euro (of 17%) minder toelage stellen dan in 2002. We hebben onze eigen inkomsten de laatste jaren gevoelig kunnen opdrijven door hogere uitkoopsommen en coproducties uit het buitenland. Maar ook daar is de crisis in de cultuurbudgetten groot. En ook daar dragen wij de gevolgen van. In het licht van al deze gegevens is waakzaamheid op financieel terrein meer dan ooit geboden, en tegelijk is de nood aan blijvend overleg met alle overheden meer dan ooit nodig.

2. JAARREKENING 2010

Balans per 31 december 2010

Activa	2010	2009
Vaste activa	877.192	688.272
Materiële vaste activa	855.073	661.276
<i>Installaties en machines</i>	808.469	655.641
<i>Infrastructuur</i>	46.603	5.634
Financiële vaste activa	22.119	26.997
<i>Andere financiële vaste activa: waarborgen</i>	22.119	26.997
Vlottende activa	3.224.806	1.988.555
Vorraden en bestellingen in uitvoering	4.282	3.273
<i>Vorraden</i>	4.282	3.273
Vorderingen op ten hoogste één jaar	1.878.111	1.091.462
<i>Handelsvorderingen: te ontvangen</i>	372.981	455.889
<i>Te ontvangen toelagen</i>	1.364.752	635.573
<i>Terug te vorderen btw</i>	130.060	
<i>Voorschotten</i>	8.072	
<i>Waarborgen leeggoed</i>	2.246	
Geldbeleggingen	500.000	0
<i>Termijnbelegging</i>	500.000	0
Liquide middelen	639.252	650.288
Overlopende rekeningen	203.161	243.533
Totaal der activa	4.101.997	2.676.828
Passiva	2010	2009
Eigen vermogen	-738.661	130.454
Kapitaal	-24.789	-24.789
<i>Geplaatst kapitaal</i>	-24.789	-24.789
Overgedragen resultaat	-52.171	155.243
<i>Overgedragen winst</i>	-52.171	155.243
Kapitaalsubsidies	-661.701	0
Voorzieningen en uitgestelde belastingen	-921.234	-770.555
Voorzieningen voor risico's en kosten	-921.234	-770.555
<i>Voorzieningen gebouwen</i>	-212.593	
<i>voorziening sociaal passief</i>	-36.573	
<i>provisie onzekere inning toelage provincie</i>	-400.000	
<i>voorziening btw</i>	-87.068	
<i>voorziening budgetaire maatregelen</i>	-185.000	
Schulden	-2.442.103	-2.036.727
Schulden op ten hoogste één jaar	-2.044.960	-1.842.396
<i>Financiële schulden (wentelkrediet, financiering vakantiegeld)</i>	-176.502	-369.079
<i>Handelsschulden</i>	-1.158.634	-815.841
<i>Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen</i>	-120.822	-84.507
<i>Schulden mbt belastingen, bezoldigingen en sociale lasten (rsz...)</i>	-579.152	-554.118
<i>Overige schulden</i>	-9.851	-18.851
Overlopende rekeningen	-397.143	-194.331
Totaal der passiva	-4.101.997	-2.676.828

Resultatenrekening per 31 december 2010

Kosten	Resultaat 2009	Budget 2010	Resultaat 2010	Saldo
611. Administratie	239.158	195.586	181.927	-13.659
Algemene administratie en kantoor	222.476	181.692	172.476	-9.216
Raad van Bestuur	10.387	4.631	1.595	-3.036
Werkingsmiddelen directie en beleid	6.296	9.262	7.856	-1.406
612. Huisvesting	731.852	672.126	593.659	-78.467
613. Externe Relaties	350.505	486.792	500.975	14.183
614. Receptieve Werking	141.850	185.000	232.365	47.365
615. Productiekosten	2.413.109	1.541.748	1.768.790	227.042
Productiekost	1.317.182	892.140	890.291	-1.849
Touneekost	1.095.927	649.608	878.499	228.891
617. Techniek	67.950	83.936	76.360	-7.576
618. Eigen Horeca	61.242	56.566	61.777	5.211
620. Loonkosten	4.066.910	3.907.000	3.799.910	-107.090
Algemene lonen	2.105.181	1.572.000	1.620.747	48.747
Artistieke lonen	1.867.612	2.227.500	2.083.970	-143.530
Andere personeelskosten	94.117	107.500	95.193	-12.307
630. Afschrijvingen	163.992	148.888	190.072	41.184
637. Voorzieningen	136.243	0	49.197	-49.197
640. Andere bedrijfskosten	126	5.000	4.432	-568
650. Financiële kosten	51.097	60.000	19.869	-40.131
660. Uitzonderlijke kosten	637.918	10.000	425.572	415.572
Totaal uitgaven	9.061.953	7.352.641	7.904.904	
Opbrengsten	Resultaat 2009	Budget 2010	Resultaat 2010	Saldo
710. Eigen niet-artistieke opbrengsten	112.273	190.825	191.884	1.059
720. Omzet	2.396.849	1.138.954	1.531.243	392.289
730. Toelagen	6.610.649	5.967.430	6.180.565	213.135
750. Financiële opbrengsten	4.418	0	13.752	13.752
760. Uitzonderlijke opbrengsten	168.461	65.000	194.874	129.874
Totaal inkomsten	9.292.649	7.362.209	8.112.317	
Resultaat 2010	230.696	9.568	207.413	

Procentuele verdeling kosten en opbrengsten 2010

Kosten	Totaal		Creatie/spreiding	Publiekswerking	Bourla	Omkadering
Totaal kosten	7.904.904		3.988.896	1.030.024	1.655.217	1.230.767
	100,00%		50,46%	13,03%	20,94%	15,57%
611. Administratie	181.927	2,30%	0	0	17.248	164.679
612. Huisvesting	593.659	7,51%	112.795	0	415.111	65.753
613. Externe Relaties	500.975	6,34%	25.000	475.975	0	0
614. Receptieve Werking	232.365	2,94%	0	0	232.365	0
615. Productiekosten	890.291	11,26%	890.291	0	0	0
616. Tourneekosten	878.499	11,11%	878.499	0	0	0
617. Techniek	76.360	0,97%	0	0	58.360	18.000
618. Eigen Horeca	61.777	0,78%	30.889	0	30.888	0
620. Loonkosten algemeen	1.568.186	19,84%	0	554.050	458.677	555.460
620. Loonkosten artistiek	2.097.729	26,54%	1.800.190	0	297.539	0
622. Andere personeelkosten	95.193	1,20%	0	0	0	95.193
630. Afschrijvingen	190.072	2,40%	81.572	0	80.031	28.469
637. Voorzieningen	88.000	1,11%	23.000	0	65.000	0
640. Andere bedrijfskosten	4.432	0,06%	0	0	0	4.432
650. Financiële kosten	19.869	0,25%	0	0	0	19.869
660. Uitzonderlijke kosten	425.571	5,38%	146.660	0	0	278.911

Opbrengsten	Totaal		Creatie/spreiding	Publiekswerking	Bourla	Omkadering
Totaal opbrengsten	8.109.109		1.364.438	160.790	227.850	6.356.032
	100,00%		16,83%	1,98%	2,81%	78,38%
710. Eigen niet-artistieke opbrengsten	191.884	2,37%	15.922	160.040	15.922	0
720. Omzet	1.260.008	15,54%	1.077.282	0	156.543	26.184
Ticketverkoop	328.167	4,05%	196.090	0	132.077	0
Reisvoorstellingen	766.660	9,45%	766.660	0	0	0
Coproductiebijdragen	114.532	1,41%	114.532	0	0	0
Andere	50.650	0,62%	0	0	50.650	0
730. Toelagen	6.180.565	76,22%	0	750	55.385	6.124.430
Vlaamse Gemeenschap	2.924.430	36,06%	0	0	0	2.924.430
Provincie Antwerpen	400.000	4,93%	0	0	0	400.000
Stad Antwerpen	2.800.000	34,53%	0	0	0	2.800.000
Andere	56.135	0,69%	0	750	55.385	0
750. Financiële opbrengsten	13.752	0,17%	0	0	0	13.752
760. Uitzonderlijke opbrengsten	462.901	5,71%	271.235	0	0	191.666

FINANCIËEL MANAGEMENT

Het boekjaar wordt afgesloten met een positief resultaat van 207.413,75 euro. Enerzijds waren er uitgaven voor een totaal van 7.935.483,91 euro. Daar tegenover staan 8.142.897,66 euro inkomsten. We stellen voor om het resultaat te verwerken door een toevoeging van 207.413,75 euro aan het eigen vermogen. Daardoor komt de overgedragen winst/verlies op 52.170,87 euro.

AANZUIVERING EIGEN VERMOGEN

Hierdoor wordt een eerste belangrijke doelstelling, die reeds in 2007 werd geformuleerd, gerealiseerd. Streven was om het negatief eigen vermogen aan te zuiveren tegen eind 2011. We zitten hier dus een jaar voor op schema.

	Uitgaven	Inkomsten	Begroting	Resultaat	Overgedragen resultaat
30.06.2003	7.619.590	7.762.803		143.213	394.017
30.06.2004	7.898.987	7.755.903		-143.084	250.933
30.06.2005	7.845.721	7.770.320		-75.401	175.532
31.12.2006	8.003.257	7.775.508		-227.749	-52.217
31.12.2007	9.436.170	8.752.351		-683.819	-736.036
31.12.2008	9.822.271	10.172.368		350.097	-385.939
31.12.2009	8.661.951	8.892.648		230.697	-155.242
31.12.2010	7.904.904	8.109.109		207.414	52.171
31.12.2011	7.980.100	7.776.200	-203.900		-151.729
31.12.2012	8.430.800	8.631.600	200.800		49.071

KOSTENSTRUCTUUR

Tweede belangrijk objectief was het verder uitbouwen van een goed functionerend en transparant financieel kader waarbij de artistieke uitgangspunten behouden blijven. Een evenwichtige kostenstructuur met een maximale toestroming van middelen voor de artistieke werking staat hierbij centraal. De vooropgezette interne richtlijn (minimum 50% creatie en spreiding, minimum 10% publiekswerving/werking, maximum 25% exploitatie schouwburg en maximum 15% omkadering) werd gehaald.

Belangrijke bemerking hierbij is dat de omkaderende functies van het huis terug een iets groter deel van het budget opnemen dan pakweg twee jaar geleden. Hier speelt ontegensprekelijk de achteruitgang van de subsidiëring een rol. Enerzijds omdat de flexibiliteit van een wijziging in omkadering binnen deze grootte van structuur tijd vergt. Anderzijds blijkt hieruit dat een belangrijk deel van de toelage rechtstreeks naar creatie en spreiding vloeit en dat een terugvloeiing daarvan, rekening houdend met een negatief multiplicatoreffect, deze onderlinge verhouding negatief beïnvloedt wat betreft de middelen die vloeien naar creatie en spreiding. Of met andere woorden dat een omzetting, die positief beïnvloedt wordt door de omvang van toelage, moet nagestreefd worden.

	Creatie en spreiding	Publieks-Werking	Exploitatie Bourla	Omkadering	Totaal
2002 - 2003	48,4%	11,6%	22,9%	17,1%	100%
2003 - 2004	50,9%	11,0%	22,5%	15,7%	100%
2004 - 2005	49,2%	12,9%	22,1%	15,8%	100%
2006	53,4%	10,0%	21,1%	15,5%	100%
2007	59,6%	7,7%	18,1%	14,5%	100%
2008	61,2%	7,8%	16,3%	14,7%	100%
2009	53,9%	8,4%	19,8%	17,9%	100%
2010	50,5%	13,0%	20,9%	15,6%	100%
2011	51,4%	10,5%	22,7%	15,4%	100%
2012	53,1%	10,2%	22,0%	14,7%	100%

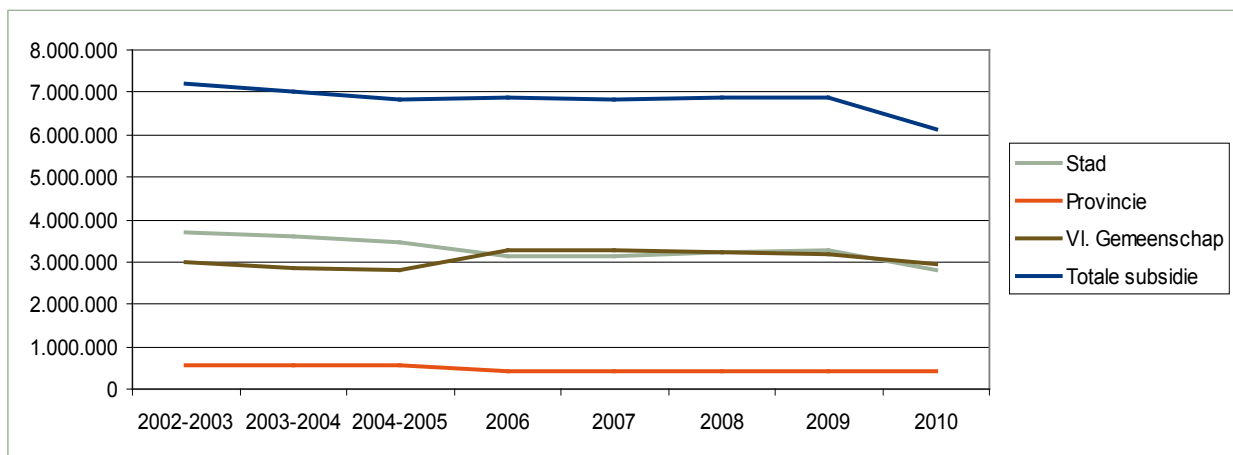
EVOLUTIE SUBSIDIËRING

TOELAGE IN ABSOLUTE TERMEN

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Subsidie Stad	3.172.239	3.175.350	3.141.916	2.866.333	2.911.849	3.111.616	3.211.616	2.811.616
Provincie	495.790	495.790	495.790	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
VI. Gemeenschap	2.567.583	2.518.888	2.556.733	3.000.000	3.046.088	3.098.365	3.135.000	3.000.000
Totaal	6.235.612	6.190.028	6.194.439	6.266.333	6.357.937	6.609.981	6.746.616	6.211.616

TOELAGE: GEÏNDEXEERDE VERGELIJKING MET 2010

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Subsidie Stad	3.674.826	3.597.120	3.459.926	3.137.233	3.134.943	3.237.978	3.263.774	2.800.000
Provincie	574.339	561.644	545.971	437.804	430.646	416.244	406.496	400.000
VI. Gemeenschap	2.974.373	2.853.464	2.815.513	3.283.533	3.279.466	3.224.189	3.185.913	2.924.430
Totaal	7.223.538	7.012.228	6.821.410	6.858.570	6.845.055	6.878.411	6.856.183	6.124.430



3. ANALYSE VAN OPBRENGSTEN & KOSTEN

EEN GOED RESULTAAT IN EEN MOEILIJK JAAR

Het jaar 2010 was budgettair voor Toneelhuis zeker geen evident jaar. Door een zeer belangrijke afname van de overheidstoelagen en een afname van de eigen inkomsten ten opzichte van het uitzonderlijke jaar 2009, was het een grote uitdaging om een financieel evenwicht te realiseren. Het antwoord hierop werd een actief beleid qua kostenbeheersing, met een belangrijke focus op de besparingen binnen de ondersteunende diensten en een consequente budgetopvolging en –bewaking van de budgetten in de core-business.

Dit beleid heeft vruchten afgeworpen: een positief saldo van 207.413 euro. We realiseerden 8.112.317 euro inkomsten versus 7.904.904 euro uitgaven. Dit is ongetwijfeld een mooi resultaat in een moeilijk jaar.

INKOMSTEN ONDER DRUK

Aan de inkomstzijde is vooral de significante terugloop, met ruim een half miljoen euro van de **overheidstoelagen** opvallend. De basistoelage van de Vlaamse Gemeenschap voor de nieuwe subsidieperiode 2010/2012 bedraagt 3,0 miljoen euro tegenover 3,139 miljoen euro in 2009. In de nieuwe beheersovereenkomst met de Stad Antwerpen staat voor 2010 2,8 miljoen euro aan werkingstoelage ingeschreven. In 2009 hadden we nog 3,2 miljoen opgenomen in het resultaat. De overeenkomst bepaalt dat de overige 400.000 euro moet gaan naar dringende investeringswerken in de schouwburg.

De toelage van de Vlaamse Gemeenschap, de Provincie Antwerpen en de Stad Antwerpen maakt 76% van de inkomsten uit, ondanks de daling in absolute getallen is het aandeel van de toelagen in de totale inkomsten gestegen ten opzichte van 2009 (71%).

De **eigen inkomsten** zijn goed voor 24%. Dit is een daling ten opzicht van 2009, maar door de grote tournee van Sidi Larbi Cherkaoui was dit een uitzonderlijk jaar. De eigen inkomsten van het huidige jaar komen een stuk hoger uit dan voorzien in de begroting.

Qua **ticketinkomsten van de eigen producties** zetten we in 2010 een mooi resultaat neer, deze liggen ruim 10% hoger dan voorzien in de begroting.

De impact van de economische crisis doet zich ook voelen in de inkomsten van de **reisvoorstellingen en coproducties**. Overal staan de budgetten onder druk en worden de financiële onderhandelingen veel harder en moeilijker. Voor de toekomst zal een nog striktere budgetopvolging wat dit betreft noodzakelijk zijn en zal er vooral een grote voorzichtigheid moeten zijn bij het inschatten van deze inkomsten.

Tenslotte zijn de **financiële opbrengsten** en **uitzonderlijke opbrengsten** een stuk hoger (+194.000 euro) dan geraamd in de begroting. In de coproductieafrekening van twee producties die in 2009 gerealiseerd werden (*Adams appels* en *The House of the Sleeping Beauties*) werd een nagekomen opbrengst van ongeveer 75.000 geboekt. Verder zijn hier ook de opbrengsten van de operaproductie in Milaan en Berlijn in opgenomen. We vinden die echter ook terug bij de uitzonderlijke uitgaven.

KOSTENBEHEERSING IN DE ONDERSTEUNENDE DIENSTEN

Qua kostenbeheersing worden in 2010 de vooropgestelde doelstellingen ruimschoots gerealiseerd. De kosten voor de ondersteunende diensten worden zo laag mogelijk gehouden en de budgettaire afspraken worden in het algemeen zeer goed opgevolgd.

Een belangrijke besparing werd gerealiseerd in de categorie **huisvesting**, waar voornamelijk de **energiekost** spectaculair evolueerde. Dit is het gevolg van een combinatie van factoren. De voorbije jaren werden aanzienlijke ecologische investeringen gedaan: voorbeelden hiervan zijn de overschakeling naar spaarlampen, waterbesparende kranen en een nieuwe verwarmingsinstallatie. Ook werd een contractoptimalisatie gerealiseerd met de verschillende energieleveranciers. Voor elektriciteit, water en gas betekent dit een besparing van 102.000 euro. Extra positief is ook dat het geen eenmalige besparingen betreft maar dat dit grotendeels een structurele kostenverlaging betekent voor de toekomst.

Wat betreft het **onderhoud van de schouwburg** blijven de budgetten anderzijds zeer sterk onder druk staan. Het onderhoud van de historische Bourslaschouwburg blijft een dure aangelegenheid. De Raad van Bestuur besliste dan ook hiervoor een nieuwe voorziening aan te leggen om de druk op de basisbegroting 2011 te verlichten. Er werd ook een investeringsondersteuning toegekend door de Stad Antwerpen, binnen het kader van de nieuwe beheersovereenkomst 2010/2013, om een aantal dringende werkzaamheden aan de schouwburg te kunnen financieren.

Ook qua **administratieve kosten** werden de vooropgestelde besparingen gerealiseerd, onder andere door de implementatie van een split-billingsysteem voor (mobiele) telefonie. De **financiële kosten** liggen een stuk lager, hier speelt de gezonde financiële situatie en de goede cashflow een belangrijke rol. De **technische kosten** blijven binnen de ramingen van de begroting. Een opwaartse druk op deze budgetten blijft bestaan.

EEN DEGELIJKE BUDGETOPVOLGING IN DE CORE-BUSINESS

Qua **producties** kunnen we terugkijken op een heel effectieve budgetopvolging met een minimale afwijking van de productiekosten ten opzichte van de raming in de begroting. Op een budget van ruim 900.000 euro binnen een artistieke omgeving is dit een niet te onderschatten realisatie!

De **tourneekosten** liggen hoger dan begroot, dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door hogere inkomsten maar per saldo levert dit een verschil van 100.000 euro minder opbrengsten op. Zoals eerder aangegeven speelt de crisis in de cultuurbudgetten hier een grote rol.

De **receptieve werking** werd bij de update van het budget 2010 uitgebreid met enkele nieuwe projecten. De receptieve theaterwerking blijft binnen het geraamde budget. De receptieve concerten, *break-even* geraamd, komen uit op een beperkt deficit.

PERSONEELSKOSTEN

De **kantine** van Toneelhuis draait op volle toeren. Het resultaat zit in lijn met de raming, het is een voordeel in natura (lage prijzen) dat sterk gesmaakt wordt door medewerkers en bezoekers.

De **loonkosten**, met een kleine 4 miljoen euro de belangrijkste kostenpost van het Toneelhuis, zitten mooi op de voorziene raming. De loonbudgettering werd goed opgevolgd en het aantal wijzigingen binnen het personeelsbestand met een impact op het budget bleef beperkt. Het blijft moeilijk om een goede raming te maken voor de theatertechniek: de werkplanning en kosten zijn afhankelijk van de artistieke werking. Op het moment van de opmaak van de begroting is dit bijzonder moeilijk in te schatten.

4. MENSEN EN MIDDELEN

SAMENSTELLING PERSONEELSBESTAND

Toneelhuis had in 2010 94 medewerkers in vast dienstverband, goed voor 75,36 FTE's. De verhouding mannen/vrouwen blijft gelijk. Net zoals de voorbije jaren valt wel de ongelijke verdeling voltijds/deeltijds op. Er is een duidelijke trend : het aantal vrouwen dat deeltijds werkt, is sinds 2008 gestegen. Op 31 december 2008 werkte 33% van de vrouwelijke werknemers deeltijds. Op 31 december 2010 was dat 44%. De gemiddelde leeftijd van de werknemers is 42.

Samenstelling personeelsbestand op 31/12/2010		
aantal mensen in dienst	94	75,36
waarvan	49	mannen
	40	VT
	9	DT
	45	vrouwen
	25	VT
	20	DT
vaste medewerkers (onbepaalde duur)	81	
gemiddelde leeftijd	42	
aantal ziektedagen	273	4,73%

VRIJWILLIGERS

De vrijwilligerswerking raakt steeds meer ingebed in de organisatie. In 2010 werden zo'n 120 vrijwilligers ingezet op het domein van publiekswerving/acties, administratie en publiekswerking. Er werd een apart budget voorzien voor deze vrijwilligerswerking zodat de coördinator initiatieven kan ontwikkelen om deze werking verder te optimaliseren.

SOCIAAL OVERLEG

Toneelhuis kende in 2010 de start van een nieuwe subsidieperiode. Gezien de beperktere subsidiëring en de vraag van de overheden om te besparen werden er in huis toch verschillende maatregelen getroffen om aan de gewijzigde situatie te beantwoorden. Deze gesprekken werden met de vakorganisaties vooral in 2009 gevoerd, maar in 2010 vervolgd.

De belangrijkste personeelsdossiers kwamen tijdens het sociaal overleg aan bod :

- Veiligheid en welzijn hebben in 2010 met de komst van een nieuwe interne preventieadviseur een nieuwe dynamiek en nieuwe zuurstof gekregen. Procedures worden op papier gezet, getest en bijgestuurd. Het globaal actieplan en jaarcactieplan worden uitgebreider. Er werd aanzienlijk geïnvesteerd in opleiding rond welzijn en veiligheid, zowel intern als extern.
- Met de implementatie van CAO 100 werd een gerichte visie uitgewerkt om het thema drugs en alcohol op de werkvloer bespreekbaar en beleidbaar te maken.
- Er werd uitgebreid informatie verstrekt rond tewerkstelling en financiën.
- Aanpassing en bijwerking van het arbeidsreglement

VORMING

In 2010 werden in totaal 568 uren opleiding geregistreerd, dus merkkelijk meer dan voorzien in de CAO vorming van PC 304 (376 uren). Vijfenvestig medewerkers volgden 24 verschillende opleiding. De samenwerking met het Sociaal Fonds Podiumkunsten werd als uiterst positief ervaren.

INTERNE INFORMATIEDOORSTROMING

In 2010 werd op vier momenten een algemene personeelsvergadering georganiseerd. Twee in het voorjaar, twee in het najaar. Naast de gangbare onderwerpen, zoals financieel jaarverslag, voorstelling artistieke projecten, werden een aantal topics uitgebreider besproken : opstart en werking ecoteam, plannen infrastructuur op korte en lange termijn, invoering CAO 100, veiligheids- en interventiemomenten, overlegstructuren etc.



AANDACHT VOOR MILIEU EN ENERGIE : HET ECOTEAM

In het voorjaar 2010 ging het ecoteam van start. In 2009 was daar een opstartende fase aan voorafgegaan. Onder begeleiding van vzw Ecolife werd dit team in de startblokken gezet. Voorafgaand werd een ecoscan van het huis gemaakt om de beginsituatie in kaart te brengen. Op basis hiervan werd een plan opgemaakt en daaraan diverse initiatieven gekoppeld. We proberen zo als Toneelhuis onze ecologische voetafdruk te verkleinen. Het energieverbruik is bijvoorbeeld dit jaar opmerkelijk gedaald.

5. INFRASTRUCTUUR

ORGELSTRAAT

Het pand aan de overzijde van de Bourlaschouwborg werd in 2008 omgevormd van opslagplaats tot nieuwe kantoren voor de administratie (met ingeperkte opslagplaats voor techniek). Hierdoor werd een stevigere integratie tussen administratie en schouwborgwerking gerealiseerd. De verbouwing werd opgenomen in het Jaarboek voor Architectuur 2009.

In 2009 werden een aantal afwerkingswerken gerealiseerd. In 2010 werd hieraan verder gewerkt en begin 2011 zullen we de volledige afwerking realiseren zoals ze gepland was. De financiering ervan loopt via de voorziening die hiervoor was aangelegd.

Voorziening Orgelstraat per 31.12.2009	36.630,46 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	12.942,17 euro
Resterende voorziening per 31.12.2010	23.688,29 euro

BOURLASCHOUWBURG

KORTE TERMIJN

Met de Stad Antwerpen is er binnen het kader van de beheersovereenkomst 2010-2013 een investeringstoelage voorzien van 235.000 euro voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Voor 2013 is er een bedrag opgenomen van 400.000 euro.

De voorziene 235.000 euro voor de eerste drie jaren worden samengebracht op de stedelijke begroting van 2010. Dit betekent dus dat er in 2010 een investeringsbudget van 705.000 euro beschikbaar is. Hiervan is in 2010 43.299,42 euro opgenomen. De resterende som zal volgens een dertienpuntenprogramma gerealiseerd worden in 2011.

In samenspraak met de Stad is er een opvolgingscommissie opgericht waarin voor Toneelhuis Guy Dockx, Luk Van den Bosch en Freek Boey zetelen. Deze commissie zal de investeringen op de korte termijn opvolgen, waar nodig bijsturen en komt één tot twee maal per jaar samen.

De vergunningsprocedures worden binnen het kader van overheidsopdrachten uitgevoerd.

LANGE TERMIJN

In ons dossier infrastructuur hebben we de eerste aanzetten gegeven tot het programma dat volgens ons moet gerealiseerd worden voor de schouwborg. Kort samengevat valt het dossier uit één in drie elementen:

1. Er zijn dringend een aantal ingrepen noodzakelijk om het gebouw bouwfysisch in orde te houden.
2. Een theatertechnische renovatie van de zaal om enerzijds veilige arbeidsomstandigheden te creëren en anderzijds vernieuwing van de sterk verouderde audio-visuele theatertechnische uitrusting. Bijkomend creatie van opslagruimte en "plat leggen" van de scènevloer/wegneming van de scène-helling.
3. Renovatie en verbetering van het publieksgedeelte (tribune, balkon, zaalrondgangen, foyer, etc)

In de lente van 2011 zullen we een verder uitgewerkte nota voorleggen waarin we de volgende stappen in dit dossier verder zullen definiëren. Globaal gezien denken we dat de lange termijn renovatie van de schouwborg toch vanuit een bredere context benaderd moet worden en dat een geïntegreerd antwoord moet geformuleerd worden op zes afzonderlijke elementen, met name:

- monument en erfgoed
- receptief/productieel programma van eisen
- bouwtechnische instandhouding
- verdere theatertechnische modernisering (inclusief veiligheid en comfort)
- relatie met de stad
- timing, geld en financiering

We voelen duidelijk aan dat er nood is aan synthese en integratie. Een creatieve synthese waarbij bovenvermelde aspecten op een evenwichtige manier met mekaar verzoend worden tot een haalbaar en aantrekkelijk actieplan. En een samenhangende visie die weergeeft hoe een oude schouwburg kan getransformeerd worden tot een performante productie en presentatieplek van huidige en toekomstige podiumkunsten in de stad.

Deze fase wordt extern begeleid door Carl Meeusen die voor ons reeds een soortgelijk traject voor de verbouwing van de Orgelstraat begeleidde.

VOORZIENING

In 2009 werd er een voorziening opgenomen voor herstellingen en investeringen in theatertechnisch materiaal voor de repetitieruimte op de zolder van de Bourla. Hiervan werd reeds 40.183,64 euro opgenomen in 2010. De rest zal in 2011 uitgevoerd worden.

We leggen per 31 december 2010 een extra voorziening aan voor werken die vooral het werkcomfort in de schouwburg moeten verhogen.

Voorziening zolder Bourla per 31.12.2009	53.000,00 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	40.183,64 euro
Bijkomende voorziening per 31.12.2010	65.000,00 euro
Resterende voorziening per 31.12.2010	77.816,36 euro

LEOPOLDSTRAAT

Het pand in de Leopoldstraat wordt gehuurd als repetitieruimte en werkplaats voor onze artiesten. Een opfrisbeurt was noodzakelijk.

Hiervoor was in 2009 een voorziening aangelegd van 17.500 euro.

Voorziening Leopoldstraat per 31.12.2009	17.500,00 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	7.392,47 euro
Resterende voorziening per 31.12.2010	10.107,53 euro

OLIEWEG (DECORATELIER)

Gedurende een aantal jaren staat er op de balans een provisie voor renovatie van het decoratelier aan de Olieweg. Hiervoor zijn op dit ogenblik geen plannen gemaakt. Gezien de plannen/geruchten als zou de Stad een sportcomplex realiseren aan de kades leek het ons niet opportuun om hier te gaan investeren in ons decoratelier.

We hebben in ons gesprek met Vespa nogmaals aangedrongen op een schriftelijke bevestiging van een verlenging van onze huurovereenkomst. Er is ons mondeling toegezegd dat we wellicht nog tot 2013 over ons decoratelier kunnen beschikken. Er wordt alleszins gewerkt aan een nieuwe jaarlijkse hernieuwbare overeenkomst.

In afwachting daarvan bekijkt de technische directie welke investeringsmogelijkheden er zijn.

Voorziening Olieweg per 31.12.2009	100.981,05 euro
Resterende voorziening per 30.06.2010	100.981,05 euro

6. SAMENWERKINGS- OVEREENKOMSTEN

In 2010 werden volgende overeenkomsten afgerond of verder onderhandeld:

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST STAD ANTWERPEN

Met de Stad is er een nieuwe samenwerkingsovereenkomst afgesloten voor de periode 2010-2013. Enerzijds is er een basistoelage voorzien van 2.800.000 euro en anderzijds voorziet de Stad een jaarlijkse investeringstoelage voor de Bourla van 235.000 euro over 2010-2012 en 400.000 over 2013.

De finalisering van deze overeenkomst heeft enige tijd in beslag genomen omwille van de discussie over de hoogte van de investeringstoelage enerzijds en anderzijds de discussie over de bestemming van de eventuele overschotten op de resultatenrekening.

Een kopie van deze overeenkomst vindt u in bijlage.

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST PROVINCIE ANTWERPEN

Met de provincie is er nog steeds geen nieuwe overeenkomst. Tijdens de bijeenkomst van 19 mei jl. werd er beloofd om ons een voorstel te bezorgen, maar tot op heden is dat nog niet binnengekomen. We hebben wel de toezegging voor een toelage van 400.000 voor 2010.

In de loop van februari jl. hebben we de Provincie een nota bezorgd met de vraag tot uitklaring en oplossing van de nog niet betaalde toelage over de periode 2006-2009. Tijdens de vergadering van 19 mei werd de juistheid van onze analyse bevestigd. Er is ook uitgebreid overlegd over de verschillende scenario's ter correctie, maar tot op heden is er verder geen vooruitgang geboekt in dit dossier.

MEDIADEAL DE PERSGROEP PUBLISHING (*DE MORGEN*)

De meerjarige samenwerking met De Morgen als structurele mediapartner werd in 2010 verlengd. De totaalwaarde van de overeenkomst bedraagt 84.180 euro excl. BTW.

MEDIADEAL VRT (*RADIO 1*)

De ruilovereenkomst met Radio 1 werd verlengd. De waarde hiervan werd vastgelegd op 51.500 euro excl. BTW.

MEDIADEAL ROULARTA (*KNACK*)

De ruilovereenkomst met Knack werd verlengd. De waarde hiervan werd vastgelegd op 24.360 euro excl. BTW.

GEbruik REPETITIERUIMTEN *DESINGEL*

Binnen deSingel werd de start gemaakt voor het gebruik van repetitieruimte in hun nieuwe gebouwen. Voor de productie Hout werd hier geen bedrag voor bepaald. Vanaf 2011 zal dit wel gebeuren. Deze sommen keren terug als coproductiebijdrage van deSingel.

Coproducties voor de eigen producties voor verschillende producties ter waarde van 109.640 euro

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST *LA SCALA*

Binnen het kader van de operaproducties *Das Rheingold* en *Die Walküre* werd een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met *La Scala* in Milaan.



TONEELHUIS IN DE PERS : EEN SELECTIE

TONEELHUIS

DE MORGEN, *THEATER MET DE VOETEN IN DE WERELD*

SARAH THEERLYNCK, 20 MEI 2010

DE MORGEN, *PLEIDOOI VOOR WOORD EN TEGENWOORD*

SARAH THEERLYNCK, 12 JANUARI 2010

GUY CASSIERS

IL VENERDI DE REPUBBLICA, *ALLA SCALA METTO IN SCENA IL CAPITALISMO IN CRISI*

LEONETTA BENTIVOGLIO, 19 NOVEMBER 2010

DE STANDAARD, *BUONGIORNO MILANO!*

GEERT SELS, 3 APRIL 2010

GUY CASSIERS: *SWCHWRM*

DE MORGEN, *HOE JE HET ONVERSTAANBARA UNIVERSEEL MAAKT*

YVES DESMET, 23 SEPTEMBER 2010

GUY CASSIERS: *DE MAN ZONDER EIGENSCHAPPEN I*

DE VOLKSKRANT, *EEN WERELD OP DRIFT*

HEIN JANSSEN, 17 SEPTEMBER 2010

DE STANDAARD, *IK ZAAI GRAAG TWIJFEL*

GEERT SELS, 20 MEI 2010

DE GROENE AMSTERDAMMER, *DE BESTE MANIER OM MENS TE ZIJN*

CYRILLE OFFERMANS, 30 JUNI 2010

TROUW, *BEELDSCHONE MUSIL_BEWERKING VAN CASSIERS*

HANNY ALKEMA, 23 SEPTEMBER 2010

DE VOLKSKRANT, *GEBABEL, GEBAAJTJES EN KREETJES*

KARIN VERAART, 12 JUNI 2010

TÉLÉRAMA, *SCÈNE, SON ET VIDÉO*

EMANUELLE BOUCHEZ, JULI 2010

SÜDDEUTSCHE ZEITUNG, *AUF DEN RESTEN DES ABENDLANDS*

EVA-ELISABETH FISCHER SOLIS, 14 JULI 2010

GUY CASSIERS: BEZONKEN ROOD

DIARIO DE SEVILLA, *EL ECO IMBORRABLE DEL HORROR*

ROSALIA GÓMEZ, 18 DECEMBER 2010

CORRIERE DELA SERA, *MAGNIFICO ORRORE DI CASSIERS*

FRANCO CORDELLI, 12 DECEMBER 2010

GRANADA HOY, *LA MADRE INFIERNO*

MÓNICA FRANCÉS, 13 DECEMBER 2010

IDEAL, *EL HOMBRE QUE HABLABA DE SU MADRE*

ANDRÈS MOLINARI, 13 DECEMBER 2010

DE STANDAARD, *VAKMANSCHAP*

RUTH JOOS, 7 JUNI 2010

BENJAMIN VERDONCK

AGENDA, *ANTWERPEN WAS DE PERFECTE ZANDBAK*

MICHAËL BELLON, 26 MAART 2010

OLYMPIQUE DRAMAYIQUE: HET LITTEKEN LIP

DE MORGEN, *REMAKE HET LITTEKEN LIP VERRAST EN VERWART OP HET HOOGSTE NIVEAU*

GRIET OP DE BEECK, 15 NOVEMBER 2010

ABKE HARING: HOUT

DE MORGEN, *EEN ABSTRACT KUNSTWERKJE*

MICHAËL BELLON, 11 DECEMBER 2010

BART MEULEMAN

GAZET VAN ANTWERPEN, *KAFKA (EN MEER) IN DE BOURLA*

EEFJE RAMPART, 15 APRIL 2010

BART MEULEMAN & OLYMPIQUE DRAMATIQUE: IN DE STRAFKOLONIE I HET HOL

DE MORGEN, *VAN ONDER DE GROND NAAR DE ZONNEBANK*

LIV LAVEYNE, 17 APRIL 2010

DE STANDAARD, *TWEE KEER KAFKA VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN*

KLAAS TINDEMANS, 19 APRIL 2010

DE MORGEN, *THEATER MET DE VOETEN IN DE WERELD*

SARAH THEERLYNCK, 20 MEI 2010



Jommeke viert jubileum >30



Grootste solo-expo van Angus Fairhurst ooit in M >32

29

CULTUUR

& MEDIA

2010

DONDERDAG 20 MEI 2010

Het Toneelhuis in Antwerpen presenteert veelzijdige en ambitieuze nieuwe seizoensprogrammering

Theater met de voeten in de wereld

Drie nieuwe producties van artistiek leider Guy Cassiers, een voorstelling met jonge acteurs van verschillende culturele origine, vijf hoogst eigenzinnige 'Soirées' van Olympique Dramatique en twee weken lang concerten en projecten van de 'helden' van Admiral Freebee: met zijn nieuwe seizoen bestendigt Het Toneelhuis de ambitieuze koers dat het nu al vier jaar vaart en brengt het theater met beide voeten in de wereld.

DOOR SARAH THEERLYNCK

ANTWERPEN • 'Laten we de discussie en het conflict in de eerste plaats binnen de arena van de kunsten uitvechten', zo pleitte Toneelhuis-nieuwkomer Bart Meuleman in zijn welkomstspeech. 'Opdat we misschien, heel misschien, iets van dat conflict daár kunnen achterlaten.'

In 2006 maakte Guy Cassiers van Het Toneelhuis 'een thuis met vele kamers' en dit seizoen krijgen ook makers Abke Haring en Bart Meuleman elk een kamer. Het was die laatste, bekend van onder meer de monoloog *Martens een koningsdrama*, die gisteren de eer kreeg de presentatie van het seizoen 2010-2011 te openen. Die greep hij aan om een pleidooi te houden voor een theater dat niet 'als een kampvuur in een ijl en onbarmhartig landschap is', maar integendeel een plek die 'vrijgehouden wordt om het oneens te zijn met elkaar'. 'Laten we de discussie en het conflict in de eerste plaats binnen de arena van de kunsten uitvechten, opdat we misschien, heel misschien, iets van dat conflict daár kunnen laten.' 'Theater scheidt de geesten, en het scherp ze', besloot hij.

Grote woorden, die Het Toneelhuis wil waarmaken door opnieuw resoluut vanuit zijn makers zelf te vertrekken, mensen die, aldus Cassiers, 'met hun voeten stevig in de wereld staan'. Dat slaat echter ook op de artistiek leider zelf, die dit en komend jaar alweer drie nieuwe voorstellingen presenteert. Zowel *De man zonder eigenschappen*, naar het boek van Robert Musil, en *Bloed en rozen*, over de vijftiende-eeuwse figuren Jeanne D'arc en Gilles de Rais naar een nieuwe tekst van Tom



■ Artistiek leider Guy Cassiers regisseert zelf alweer drie nieuwe voorstellingen.

Lanoye, gaan volgens de regisseur over 'een Europa in crisis, een Europa dat zijn idealen verliest en zijn eigen wetmatigheden met voeten treedt en daardoor op drijfzand terechtkomt'. Daarnaast eisceert Cassiers in de Scala van Milaan, na de première van *Das Rheingold* zondag, in december *Die Walküre*, het tweede deel van Wagners *Der Ring des Nibelungen*.

Olympique Dramatique, het collectief, dat sinds 2006 een kamer bereikt in Het Toneelhuis, roept dan weer vijf *Soirées Olympiques* in het leven. 'We laten zien wat wij graag zien of graag willen zien'.

GEERT VAN RAMPPELBERG (OLYMPIQUE DRAMATIQUE):
We laten zien wat wij graag zien. Misschien spelen we zelf, misschien niet

in de openbare ruimte, herneemt choreograaf Sidi Larbi Cherkaoui een solo die hij met Wim Vandekeybus maakte en brengt hij het nieuwe dansstuk *Play* en worden van Bart Meuleman ten slotte *Mijnheerje Kokhals*, *The Bolt and the Beautiful* en *Gregoria* hernomen.

Jongerenproject

Het Toneelhuis lanceert, naast de intrusen bekende *Antwerpse Kleppers*-met dit jaar ook producties van onder FC Bergman, Zuidpool en Laika - twee nieuwe projecten die de volgende jaren een vaste plek moeten krijgen in de programmering. Zo is daar in oktober het jongerenproject *Swicharm* met de driedelige voorstelling *A Portrait of the Artist as a Young Kid*. Daarin delen telkens twee jonge acteurs het podium: de ene van Belgische origine, de andere uit een andere cultuur. Zij mixen talen en culturen op zoek naar de gelijknissen over de verschillen heen.

Daarnaast is er ook *Young & Willing*, een speeldreks die jonge makers op het podium brengt die aangedragen werden door de vaste Toneelhuismakers. Een tweede project werd *De helden van ...* gedoopt. Tom Van Laere, alias Admiral Freebee, mag de spits afbijten in april 2011. De singer-songwriter nodigt twee weken lang artiesten uit in de Bourla die hem inspireren: andere muzikanten, maar ook theaterperformers en filmmakers.

Het is een ambitieus programma, maar de lat ligt ook hoog - zeker na vorig jaar. Toen lokte Het Toneelhuis met zo'n vijfhonderd activiteiten 155.000 toeschouwers.



■ De bewerking van Robert Musils *De man zonder eigenschappen* is een stuk over 'een Europa dat zijn idealen verliest'.

DE MORGEN, PLEIDOOI VOOR WOORD EN WEDERWOORD

SARAH THEERLYNCK, 20 MEI 2010

30 CULTUUR&MEDIA

DINSDAG 12 JANUARI 2010 DE MORGEN

Guy Cassiers (Toneelhuis) kritisch voor Vlaamse cultuurpers bij presentatie stadsfestival Antwerpse Kleppers

Pleidooi voor woord en wederwoord

Voor de derde keer al zet het Toneelhuis in februari de deuren van de Bourla open voor Antwerpse theater- en muziekcollega's als tg Stan, De Koe en Stijn. Artistiek leider Guy Cassiers greep de persvoorstelling van Antwerpse Kleppers aan om kritiek te leveren op de Vlaamse cultuurpers, die 'snel, te snel, oordelen velt', en pleitte voor 'meer nuances in de discussies die op dit moment op de publieke fora gevoerd worden'.

DOOR SARAH THEERLYNCK

ANTWERPEN • Cassiers sprak zijn bezorgdheid uit over 'de grijsjournalistiek die overal rond zich heen grijpt, de simplistische analyses en de overdreven aandacht voor human interest'. 'Ik lees graag Humo, maar de kwaliteitskranten zouden zich niet tot de Humo-mentaliteit mogen laten verleiden. Kwaliteitskranten hebben nog altijd een opvoedkundige taak.'

Al drie jaar nu ontvangt Toneelhuis tijdens het stadsfestival Antwerpse Kleppers een aantal Antwerpse theatergezelschappen en muzikanten. En het zijn niet de minsten, de artiesten die de Bourla in februari zullen inpalmen. Zo speelt Johan Petit de laatste voorstelling van het legendarisch geworden *Klein Iwanneke gaat dood* (van het Marthaltentatief) en brengt Jan Decorte, samen met Sigrid Vinks, Sara De Bosschere en Benny Claessens, *Bakchaj*, zijn gloednieuwe bewerking van Euripides' *Bacchanten*. Tg Stan speelt dan weer het tweede deel uit wat een Thomas Bernhardtrilogie moet worden, *Redde wie zich redden kan* 'geen slechte titel. In het totaal zijn er acht theaterprojecten van zeven verschillende Antwerpse gezelschappen en drie concerten van muzikanten uit de Scheldestad te bekijken.

Het is een mooie en opmerkelijke affiche, maar opmerkelijker nog was de wel-

komstspeech waarmee Guy Cassiers, artistiek leider van Toneelhuis, de persvoorstelling van Antwerpse Kleppers inleidde. Daarin sprak hij zijn bezorgdheid uit over de Vlaamse cultuurpers. Aanleiding waren de theatterapporten van het voorbije decennium die de afgelopen weken in de kranten gepubliceerd werden. "Vaak wordt er vanuit een zeer

GUY CASSIERS:
De middelgrote gezelschappen krijgen veel te weinig aandacht van de pers. Nochtans hebben zij ons theaterlandschap enorm verrijkt

specifieke invalshoek geredeneerd, of vanuit één persoonlijke en dus beperkte kijkervaring, waardoor veel aspecten van de afgelopen tien jaar theaterleven genegeerd worden." Zo miste hij de middelgrote gezelschappen, waarvan er heel wat op het programma van Antwerpse Kleppers staan, zoals tg Stan, De Koe en De Roovers. "Zij hebben ons theaterlandschap op zo'n bepaalde manier verrijkt", zegt Guy



■ Cassiers: 'Terwijl buitenlandse journalisten zich afvragen wat er bij ons in de grond zit dat zo'n klein landje telkens weer met zo'n kwaliteitsvol theater komt, bezondigen veel van hun Vlaamse collega's zich aan grijsjournalistiek.'

Cassiers in gesprek met *De Morgen* achteraf. "Hun rol kan en mag niet onderschat worden, vandaar mijn timing om met deze mediakritiek te komen."

Maar heeft dit niet ook te maken met de kritiek die het Toneelhuis en andere stadstheaters in de pers soms te slikken kregen, over het uitblijven van synergieën met andere gezelschappen en makers bijvoorbeeld? "Het gaat mij niet om de kritiek die wij als stadstheater soms krijgen", reageert Cassiers. "Dit is geen persoonlijke afrekening, noch een persoonlijke klacht over gebrek aan aandacht. Het gaat mij om wat niet werd gezegd. Om de aandacht die de gezelschappen die op de

Kleppers staan niet kregen."

"Heel wat van de collectieven die wij programmeren, oogsten in het buitenland lof en werken inspirerend", zegt Cassiers. "Terwijl buitenlandse journalisten zich afvragen wat er bij ons in godsnaam in de grond zit dat zo'n klein landje telkens weer met zo'n kwaliteitsvol theater komt, bezondigen veel van hun Vlaamse collega's zich aan grijsjournalistiek, die genoeg schept in het falen. Niet alleen is dat contrast schrijnend, ik vind dat je met die grijsjournalistiek enorm moet oppassen. Ik lees graag *Humo*, maar de kwaliteitskranten zouden zich niet tot de *Humo*-mentaliteit mogen laten verleiden. Zij hebben nog altijd een opvoedkundige taak."

Zij hebben nog altijd een opvoedkundige taak."

"Ik grijp de Antwerpse Kleppers aan om te pleiten voor meer nuances in de discussies die op dit moment op de publieke fora gevoerd worden", besloot Cassiers zijn speech gisteren. "Nuance, niet begrepen als moeilijkdoenerij maar als antwoord op correcte, journalistieke nieuwsgierigheid naar hoe de dingen werkelijk in elkaar zitten. Oordelen worden nu snel, te snel, geveld."

Antwerpse Kleppers, van 2 tot en met 27 februari in de Bourla in Antwerpen. Info en kaartjes: www.toneelhuis.be of 03/224.88.44.

IL VENERDI DE REPUBBLICA, ALLA SCALA METTO IN SCENA IL CAPITALISMO IN CRISI

LEONETTA BENTIVOGLIO, 19 NOVEMBER 2010

Settimanale Roma

Diffusione: 522.304

Lettori: 2.216.000

IL VENERDI

di Repubblica

Direttore: Laura Gnocchi

19-NOV-2010

da pag. 195

spettacoli

IL TEATRO SOCIALE

MILANO. La forza del belga Guy Cassiers, regista tra i più acclamati oggi in Europa, è l'uso «passionale» delle tecnologie. Video, film e telecamere che proiettano azioni in tempo reale, nei suoi spettacoli plasmano ambienti ed esplorano «all'interno» i personaggi, come mostrandone gli aspetti più segreti.

I linguaggi s'intrecciano con voluttà formale, cromatica e sonora in un progetto di «missaggio» delle arti, che imprime dinamismo alle creazioni, cogliendo la frenesia sensoriale e l'ossessiva tendenza al movimento del nostro tempo. Che si tratti di lirica, drammi teatrali o capolavori letterari (ha messo in scena adattamenti di Puskin, Tolstoj e Proust, sta lavorando all'*Uomo senza qualità* di Musil), Cassiers, che è nato nel 1960 e dirige il Toneelhuis di Anversa, uno dei centri più vivaci del teatro europeo, ha sviluppato un idioma capace di scavare nelle sfide percettive delle realtà virtuali per dirci le profondità delle emozioni. Accade, per esempio, in *Sunken Red* (in italiano equivale più o meno a «Rosso sommerso»), lacerante e ipnotico monologo di un uomo sui propri trascorsi in un lager, che sarà a Roma il 26 e 27 novembre (al Teatro Vascello per Romaeuropa). E con ben altro dispiegamento di mezzi, accade pure nell'*Anello del Nibelungo* che Cassiers sta montando per la Scala, con Daniel Barenboim sul podio.

La prima puntata, *L'Oro del* >>>

25 ROMAEUROPA FESTIVAL 2010



SOPRA, IL REGISTA GUY CASSIERS. 50 ANNI. A DESTRA, LO SPETTACOLO *SUNKEN RED*, CHE ANDRÀ IN SCENA AL TEATRO VASCCELLO DI ROMA IL 26 E IL 27 NOVEMBRE



ALLA SCALA METTO IN SCENA IL CAPITALISMO IN CRISI

IL REGISTA GUY CASSIERS, CHE FARÀ TAPPA AL «ROMAEUROPA FESTIVAL» CON UNO SPETTACOLO SUI LAGER, FIRMA (CON DANIEL BARENBOIM SUL PODIO) LA *VALCHIRIA* DI WAGNER CHE, IL 7 DICEMBRE, APRIRÀ LA STAGIONE MILANESE. UNA CRITICA AL MERCATO CHE PASSA ATTRAVERSO *L'ANELLO DEL NIBELUNGO*

di LEONETTA BENTIVOGLIO

Settimanale Roma

Diffusione: 522.304

Lettori: 2.216.000

IL VENERDI

di Repubblica

Direttore: Laura Gnocchi

19-NOV-2010

da pag. 195

spettacoli**IL TEATRO SOCIALE**

Reno, si è vista a Milano nel maggio scorso, e la seconda, *La Valchiria*, aprirà la stagione scaligera il 7 dicembre. Seguiranno *Sigfrido*, nell'autunno 2012, e *Il Crepuscolo degli dei*, nella primavera successiva. E, tra maggio e giugno del 2013, il ciclo wagneriano sarà rappresentato tutto di seguito per la prima volta nella storia della Scala.

«Wagner è una fascinazione» spiega il regista, «che punta a un equilibrio tra le arti, e questo è anche il mio sogno. Capi che il palcoscenico è il motore ideale di un dialogo tra le espressioni artistiche. Mi cattura non solo per questa prospettiva interlinguistica, ma per la formidabile attualità».

Vede elementi profetici nell'Anello?

«C'è qualcosa di riconoscibile nell'analisi spietata del capitalismo e della borghesia di metà Ottocento compiuta dall'*Anello*. Non a caso Wagner fu coinvolto, almeno inizialmente, nei moti rivoluzionari che volevano rovesciare l'ordine assolutistico e sostituirlo con regimi liberali. Il senso di un "crepuscolo", di un crollo di fedi, e il desiderio di sistemi nuovi, permeano il *Ring*, trasposto dalla mia regia all'alba del XXI secolo, in un mondo dove il capitalismo è globale e senza alternative. La voglia di possedere l'oro altrui, la stessa che è al centro della saga wagneriana, e di non smettere di consumare, come in una promessa di piacere inestinguibile, oggi possiede il mondo».

Che ruolo gioca in tutto questo l'utilizzo scatenato della tecnologia?

«Negli allestimenti dove simboli e visioni sono motivi ritornanti, come accade nella partitura musicale, spicca l'importanza ma anche il pericolo delle immagini. Le dimensioni virtuali possono creare mondi illusori in cui ci si può perdere, e questo rischio è già insito nel materiale offertoci da Wagner, che nel paesaggio mitico del *Ring* disegna l'allegoria di un periodo in cui le certezze consolidate si stanno estinguendo. Il *Walhalla* degli dei, aggrappati al potere, non è dissimile da una *gated community* odierna, una zona residenziale blindata. Viviamo in una spi-

Per chi usa le tecnologie, Wagner è ideale perché punta a un equilibrio tra le arti



IMMAGINI DA ALCUNI SPETTACOLI FIRMATI DA CASSIERS:

(1) L'ORO DEL RENO DI WAGNER, ANDATO IN SCENA A MILANO LO SCORSO MAGGIO
(2) L'UOMO SENZA QUALITÀ TRATTO DA MUSIL
(3) ATROPA, UN CAPITOLO DEL SUO TRITTICO SUL POTERE (STAGIONE 2007/2008)
(4) SOTTO IL VULCANO TRATTO DA MALCOLM LOWRY
(5) LA CASA DELLE BELLE ADDORMENTATE REALIZZATA COL COMPOSITORE KRIS DEFOORT



rale negativa di ansia, paura dell'altro e populismo dove si protegge ciò che si ha, costruendovi attorno cancelli».

Parliamo di *Sunken Red*, il suo spettacolo in arrivo a Roma.

«È tratto da *Bezonken Rood*, capolavoro della letteratura olandese. L'autore di questo romanzo autobiografico, Jeroen Brouwers, fu internato nel campo di Tjeldeng, nelle ex Indie orientali olandesi, oggi Giacarta a Giava: creato nel '42, quando l'esercito nipponico conquistò l'isola, quel lager, al cui interno le condizioni erano disumane, fu costruito per donne e bambini europei. Brouwers vi fu rinchiuso con la madre dai tre ai cinque anni, e la brutalità di quell'esperienza attraversa il suo feroce resoconto che è anche un testo sull'intensità della figura materna».

In che senso?

«Da piccolo, in quella situazione orrenda, Brouwers sperimentò un'intimità di rapporto con la madre che non avrebbe più provato. Al ritorno in Olanda fu messo in collegio, e questo fu all'origine dei suoi gravi problemi di rapporti con le donne quando divenne adulto. Lo spettacolo, interpretato dallo straordinario attore fiammingo Dirk Roofthoof, è un dialogo del protagonista con se stesso, guardarsi allo specchio, la ricerca vana di una forma d'esistenza nel dolore. Nove videocamere entrano nella sua mente restituendoci pensieri, ricordi ed emozioni. Miracoli che solo il teatro può compiere». **Da dove nasce la sua passione assoluta per il teatro?**

«Sicuramente da mio padre, attore comico celebre in Belgio, Jeff Cassiers, popolarissimo per il personaggio di un omino che ogni sera in tivù, prima delle notizie, faceva piccoli sketch sulla vita quotidiana. Prima che morisse recitammo insieme *The Birthday Party* di Harold Pinter. Grazie alla sua fama c'era una richiesta enorme, facemmo moltissime repliche. Ma una volta gli accadde di non riuscire più a rammentare il testo mentre era in scena e si accorse di avere un male che lo aveva invaso fino alla testa. Fu il suo ultimo spettacolo. Conservo l'esperienza di quel Pinter accanto a lui come la mia memoria più preziosa».

LEONETTA BENTIVOGLIO

DE STANDAARD, *BUONGIORNO MILANO!*

GEERT SELS, 3 APRIL 2010

C10 | CULTUUR

DE STANDAARD
ZATERDAG 3, ZONDAG 4, MAANDAG 5 APRIL 2010GUY CASSIERS BEGINT IN DE SCALA VAN MILAAN
AAN DE LAATSTE RECHTE LIJN NAAR 'RHEINGOLD'BUONGIORNO
MILANO!

De komende drie jaar regisseert onze landgenoot Guy Cassiers in de Scala van Milaan de *Ring des Nibelungen*: vier opera's voor veertien uur muziek. Vorig weekend begon hij aan de laatste zes repetitieweken van het eerste deel. 'De Standaard' mocht toekijken hoe de eerste vijftien minuten opera tot stand kwamen.



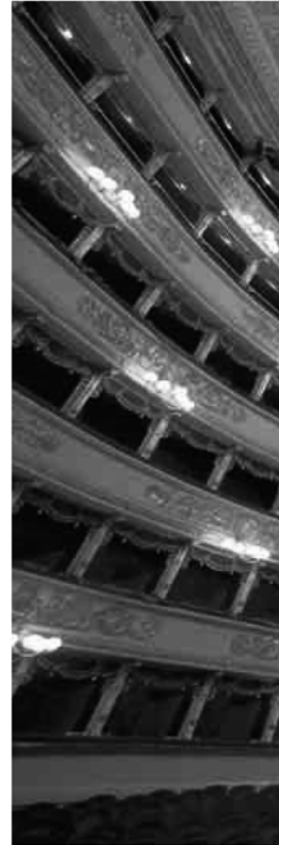
GEERT SELS

Guy Cassiers is moe. Zijn eerste nacht in Milaan is woezig verlopen. De Scala heeft voor hem een appartement gevonden aan de zuidwestkant van de stad, dicht bij de repetitiehallen in Ansaldo. Het had een gezellige uithoek kunnen zijn, dicht bij een riviertje, ware het niet dat ook de horeca er het potentieel van inzag. In zijn bed heeft hij met toenemende ergernis liggen meedreunen op de beats van het Milanese nachtleven. Hooguit een paar uur later kon hij vaststellen hoe vroeg de poetsploegen uitrukten. 'Het is lang geleden dat ik zó nerveus aan een repetitieproces begon', zegt hij. Het is de eerste repetitiedag van *Das Rheingold*. Een team uit alle hoeken van

Europa stapt samen in een tunnel, om er 47 dagen later bij de première in de Scala weer uit te komen. Geen tijd te verliezen. Een mens zou voor minder gaan hyperventileren. Anderhalf jaar geleden kreeg Cassiers telefoon van de Scaladirecteur Stéphane Lissner: of hij er misschien iets voor voelde de integrale *Ring des Nibelungen* te ensceneren, de operacyclus van Richard Wagner. De vraag kwam eigenlijk onbetamelijk laat. Maar er was overmacht. Aanvankelijk zou de Duitse regisseur Klaus Michael Grüber dit project op zich nemen, samen met de plastisch kunstenaar Anselm Kiefer. Tot Grüber in juni 2008 overleed. 'Ik ben vereerd,' antwoordde Cassiers, 'maar ik ben een leek. Om deze onderneming tot een goed einde te brengen, heb ik hulp nodig.' Die kwam er, en niet de geringste. De topdirigent Daniel Barenboim, een man met al drie *Ringen* op zijn palmares, en gebrand om daar op zijn 68ste nog één ultieme aan toe te voegen, zou zijn teammate worden. De Staatsoper unter den Linden in Berlijn werd coproducent, in samenwerking met Het Toneelhuis.

Ansaldo, zaterdag 27 maart

Zaterdagmorgen, op een tijdstip waarop de rechtgeaarde Milanees erg aan weekendrust en in beperkte mate aan de regionale verkiezingen denkt, begint Cassiers met het werk. De voorbije maanden is een gedetailleerd draaiboek uitgewerkt, vol schema's en deelopdrachten, verspreid over Europese steden. In Berlijn heeft Barenboim hem welwillend door de muziek gegidst. In januari kwam een delegatie zangers naar Antwerpen om videobeelden te draaien. Met zijn dansers heeft Sidi Larbi Cherkaoui al bewegingsmateriaal uitgewerkt; dat zit nu klaar in het vriesvak, want over een maand heeft hij zelf première in de Munt. De kostuumontwerpen van Tim Van Steenberghe worden in Berlijn uitgewerkt, en tal van decorstukken worden in de ateliers van de Scala uitgevoerd. 'De voorbije week heb ik in Berlijn met vier zangers gewerkt', zegt Cassiers. 'Dat was zwaar voor hen, ze draaiden dubbele shifts. Met zo'n internationaal gezelschap is het onmogelijk iedereen steeds samen te krijgen. Dat is



vermoedend, want je moet zeker vijf keer opnieuw uitleggen wat de zienswijze en het werkkader is.'

'Het voordeel is dat je met veel medewerkers nauw samenwerkt en hun vertrouwen kunt winnen. Voorts zijn er veel onbekende factoren. Je werkt nu eenmaal niet in de geborgenheid van het Toneelhuis. Je moet ontdekken hoe de Staatsoper en de Scala werken. De communicatie was één groot vraagteken. Tot dusver spraken de mensen van de productie en de techniek voornamelijk Italiaans.' Die taal is ook mijn zorg, als ik in de 150 meter lange voorgevel van Ansaldo eindelijk een ingang ontdekt heb. In dit gebouw werden vroeger treinstellen vervaardigd. Het is 22.000 vierkante meter groot en met zijn 36 hallen is het veeleer een stadswijk dan een atelier. Bij de portiersbalie echo ik zo zelfverzekerd mogelijk "buongiorno" terug en stap door alsof ik hoogstpersoonlijk de hoofdrol zing.

De zaal waar Cassiers repeteert, heeft de grootte van een sporthal. Het is een bijenkorf waar een mengelmoes van Italiaans, Duits, Nederlands, Slavisch en Engels te

Guy Cassiers. © mh

•••
verwijs naar pagina C6

DE STANDAARD

ZATERDAG 3, ZONDAG 4, MAANDAG 5 APRIL 2010

CULTUUR | C11



Een huis met het aura en de budgetten van de Scala kan de allergeeueste artiesten engageren. © r

horen is. In de ochtend is er tien man present, maar naarmate het repetitie-uur nadert, zwelt die groep aan tot zo'n veertig man. Er lopen Duitse muziekdrummers, dirigenten en regie-assistenten rond en daarnaast Italiaanse pianisten, productieleders en een hele hiërarchie van technici. De laatsten die de groep verwoegen, zijn de vier zangers die de openingsact voor hun rekening nemen. Daarin brengen die verleidelijke Rijndochters de arme Alberich het hoofd op hol. Aga Mikolaj komt overgevlogen uit Monte Carlo; de avond voordien heeft ze nog een laatste opvoering van *Falstaff* gezongen. 'Ik denk dat ik een uur geslapen heb', zegt ze, maar dat is geen voldoende reden om haar uit haar hum te halen. Martin Kraenzle stond vorige avond in Keulen nog *Blaubart* te zingen, ook hij heeft amper een bed gezien. Deze mensen leiden een rock-'n-rollleven, maar als ze zingen, komt er opera uit. Men zou van eerbied in het gelid springen als men bedenkt wie in deze loods allemaal gerepeteerd heeft. Een huis met het aura en de budgetten van de Scala kan de allergeeueste artiesten engageren.

BIO

GUY CASSIERS

- 1960, Antwerpen, studeert aan Akademie Schone Kunsten
- 1987-92: artistiek leider Oud Huis Stekelbees
- 1992-97: freelance regisseur bij Kaaitheater, TG Stan en Toneelschuur Haarlem
- 1997-2006: artistiek leider Ro Theater. Maakt er de vierdelige Proustcyclus
- 2001: internationale bijval met zijn operadebut *The woman who walked into doors*
- vanaf 2006 artistiek leider Toneelhuis
- 2006-2007: maakt de 'Trilogie van de macht'
- tussen 2010 en 2013 'Ring des Nibelungen' in Milaan
- tussen 2010 en 2012 driedelige theaterbewerking 'De man zonder eigenschappen'

De lijst regisseurs die hier al passeerde, ziet er uit als een theatergeschiedenis van de afgelopen decennia: Peter Stein, Luca Ronconi, Bob Wilson, Giorgio Strehler, Luc Bondy en niet het minst Luchino Visconti, naar wie deze zaal genoemd is. Sommigen hebben hier hun sporen achtergelaten. Patrice Chéreau kreeg het zo op zijn zenuwen van een betonnen steunpilaar halverwege de repetitieuimte, dat hij hem gewoon liet afzagen. Speciaal voor deze *Rheingold* zijn er al behoorlijk wat aanpassingen doorgevoerd. Technici van de Scala hebben een nieuw repetitiepodium getimmerd dat dwars op de originele kijkrichting staat. Tegen de geplogenheden in, is er vanaf de eerste repetitie al een basisbelichting. Doorgaans wordt die de laatste dagen voor de première aangebracht, zoals men licht in een kerstboom mikt. De Italianen begrijpen het niet zo goed, maar hebben niettemin de vraag ingewilligd. 'Er is wel wat overtuigingswerk aan te pas gekomen', zegt Cassiers. 'Werkbudgetten om al voor de repetitietreks aan de slag te gaan, zijn ze niet gewend. Dat

hebben ze met een boekhoudkundige spitsvondigheid toch nog voor mekaar gekregen. Zo zijn video, dans en kostumering al zo goed als klaar. Het helpt om de onderdelen van de voorstelling zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen, en ze niet naast elkaar te laten lopen, zoals zo vaak gebeurt in opera.'

Teatro alla Scala, vrijdag 26 maart

Hier moet het op 13 mei allemaal gebeuren. Het Teatro alla Scala ligt in het centrum van de stad, op vijf minuten stappen van de Dom. Vanaf het pleintje voor het theater probeer ik onder de indruk te geraken van het gebouw, maar dat lukt niet zo goed. Het historische deel van de Scala, zoals in 1778 ontworpen door Giuseppe Piermarini, ziet er even neoklassiek uit als de Munt in Brussel en is niet eens groter. Achter dat gedeelte staan een constructie die niets anders dan een toneeltoren kan zijn en een hoge cilinder die er veeleer uitziet als een koeltoren van een nucleaire installatie. Deze onderdelen vormen sinds november 2004 de drie-eenheid van het Scalatheater. Om de in-

stelling terug bij de tijd te brengen, realiseerde de architect Mario Botta een aanzienlijke uitbreiding. De pr-directeur Carlo Cella gidst me langs de zeven verdiepingen die in de toneeltoren zijn geïntegreerd en vertelt me ondertussen achteloos dat er door deze ingreep 130.000 vierkante meter extra ruimte ontstaan is. De toren steekt 38 meter in de lucht en zit met zijn wortels 16 meter onder de grond. Op elke verdieping zijn er repetitielokalen aangebracht, waar het koor en het orkest hun partijen kunnen voorbereiden. Zestig miljoen euro heeft de verbouwing gekost.

'De uitbreiding was dringend nodig', zegt Cella. 'In de oude infrastructuur van de Scala konden we maximum 194 activiteiten per jaar organiseren. Nu halen we er 290. De winst zit hem in de soepelere organisatie. Achter het podium hebben we immens veel ruimte bijgegrepen waar we decors van verschillende producties kunnen stockeren. We alterneren steeds een voorstelling of drie. Overdag repeteren we de ene productie, in de namiddag wordt het decor van de avondvoorstelling klaargezet.'

Op het podium is inderdaad een gewemel van twee technische teams waarneembaar. Het ene takt decorstukken van *Lulu* weg, de productie van Peter Stein die op 6 april in première gaat. Ondertussen levert een ander team strijd met de metershoge witte hand uit de *Tannhäuser* van La Fura dels Baus. Als ik die laatste voorstelling's avonds bijwoon, zie ik een andere Scala. Een labyrint van nauwe gangetjes leidt het publiek naar zijn plaats. De Wagnercyclus die Cassiers gaat regisseren heeft vier Ringen, maar de Scala heeft zes boven elkaar liggende ringen in hoefijzervorm, opgedeeld in kleine publieksboxen. Van de 2.200 zitjes is er maar één leeg: dat van de president in de ereloge.

Een dag nadien zoek ik op het internet voor welke prijs de Scala mijn gratis zijde had kunnen te gelde maken. Mijn stoel was 224 euro waard: het hoogste tarief. Uitzonderlijk? Geeueens, heel het parterre valt in die prijsklasse. De Scala heeft prestige en moet een groot deel van zijn inkomsten zelf verwerven. Van de 110 miljoen euro jaarbudget komt 58 procent uit eigen inkomsten.

De Scala hanteert niet alleen een forse prijspolitiek maar is ook vindigrijk met arrangementen, zoals een toeristisch verblijf gekoppeld aan een golfvakantie, een onderdompeling in de mode, of een bezoek aan het San Sirostadion. Het theatermuseum in de Scala is na *Het laatste avondmaal* van Le

•••
vervolg op biz. 12

'Er zijn hier veel onbekende factoren. Ik werk nu eenmaal niet in de geborgenheid van het Toneelhuis'

C12 | CULTUUR

DE STANDAARD
ZATERDAG 3, ZONDAG 4, MAANDAG 5 APRIL 2010●●●
Vervolg van blz. 11

onardo da Vinci het tweede meest bezochte museum van de stad.

Ansaldo, zondag 28 maart

Niemand van de cast heeft zich verslikt in het zomeruur, maar als Guy Cassiers's ochtends iedereen samenroept voor een briefing, wordt hij teruggefloten. Daar zijn protocollaire regels voor, dat is een taak die *soprintendanza* Silvia Farina toekomt.

In een eerste kort repetitiemoment wil Cassiers zien wat er is blijven hangen van de vorige dag. Zoals steeds werkt hij veel met de integratie van licht, videobeeld en live-acteren, en dat is voor deze zangers onbekend terrein. Hun bewegingsvrijheid is beperkt, ze mogen pas zingen als ze zich in de lichtbanen bevinden. Een dag voordien heeft dat tot bevreemdende taferelen geleid, van zangers die schichtig links en rechts keken om te zien of ze in het licht stonden, van grappige reacties (snel een buik intrekken) tot kordelijke replieken.

Ook vandaag vertoont Cassiers een opmerkelijke combinatie van minzame beslistheid. 'Het is niet erg', zegt hij tegen de zangeres die nog even tegenpruttelt dat ze de lichtbanen niet vond. 'We moeten eraan wennen. Ik kan u alleen zeggen dat het goed komt.' Hij geeft zijn aanwijzingen in een Engels waar nu en dan 'allee', 'awel' of 'voilà' tussenglijpt. Om de zoveel tijd stormt hij het podium op, niet zonder eerst de pianist beleefd tot stilte te manen (*Thank you*), zodat hij nog iets kan uitvoeren. Het is er hem vooral om te doen de acteerstijl neutraler te maken. Zoals afgesproken kennen de zangers perfect hun tekst-aandeel, maar dat hebben ze ook al geïnterpreteerd. Sommigen

zongen al een rol in *Das Rheingold* en ze dragen de aanwijzingen van de vorige regisseur nog met zich mee. Ik kan nu al voorstellen dat de Rijndochter die met haar armen staat te wiegen als een rietstengel in de wind op de première iets heel anders zal doen.

De hele tijd zijn er simultaan twee repetities bezig. In een strook naast het podium hangt een ijzeren gevaarte van een paar honderd kilo. Het ziet eruit als een immense Brusselse wafel, met de armen van de octopus. In de voorstelling zal het als een ufo uit de kap van het toneel neerdalen en de camera's aan de zeven armen zullen tegelijk beeld projecteren op de achterwand. Het vijfkoppe team van de Nederlandse Arjen Klerkx test tijdens de zangrepetitie de beeldkwaliteit uit. 'Deze constructie is *custom made*,' zegt Klerkx, 'wij hebben een prototype ontworpen en in de ateliers van de Scala is het raster uitgevoerd. Het is handen- en voetenwerk om het uitgelegd te krijgen, maar eens ze het doorhebben is het professioneel gerealiseerd.' De beeldrepetitie verloopt met hindernissen. De zaal laat vrij veel buitenlicht binnen, zodat de videasten de kwaliteit van hun beeld moeilijk kunnen inschatten. 'We hebben op voorhand videobeelden van de zangers opgenomen,' zegt Kurt d'Haeseleer. 'Operazangers zijn nogal expressief in hun vertolking en dat maakt live-projectie onvoorspelbaar. Vreemde grimassen en een keelholte filmen is niet zo interessant. Ik denk wel dat we nog zullen schrikken als we straks verhuizen naar de black box van de Scala. Het lijkt wat op het ontwikkelen van een foto en dan verrast



Repetitiescène van de dansers in Antwerpen. © Koen Broos

zijn door wat erop staat.'

Terwijl de zangers nogmaals door hun partij gaan, troont lichtontwerper Enrico Bagnoli me mee naar de ateliers van Ansaldo. Hij is afkomstig uit Firenze, maar woont al twee decennia in Brussel. Hij is de ideale communicatieman met de lokale troepen. 'Kijk, het kostuumatelier,' zegt hij. 'Hier werkt 65 man.' We ko-

men van de ene enorme hal in de andere, waar telkens een andere decorteknik wordt toegepast. 'Hier, het sculptuuratelier. Veertig man.' Ik zie een metershoge figuur waarvan amper te zien is dat hij uit piepschuim is opgetrokken. 'En hier, de schilderzaal. Hier werken drie teams van vijftien man.'

'En dit is voor ons', zegt hij. Tien-

tallen repels van plexiglas liggen op de grond te drogen. Samen zullen ze een achterwand vormen van acht op twaalf meter. Maar het koninginestuk ligt een atelier verderop. In een grote kuip ligt een slijmerige homp te drogen van wat me een portie blauw-schimmelkaas lijkt. Het is één van de stroken van *De menselijke passies*, het bas-reliëf van Jef Lambeaux in het Hortapaviljoen in Brussel. Met apparatuur van de Scala is het perfect geïmiteerd.

Het is 15 uur, en als een trotse hovenier komt de Scaladirecteur Stéphane Lissner naar zijn oogst kijken. 'Sinds ik hier in 2005 toekwam, is dit het eerste volledige seizoen met mijn stempel,' zegt hij. 'Operaregie was veel te lang een illustratie van de muziek en gericht op schoonheid. Daarom kies ik voor een andere generatie regisseurs, zoals Deborah Warner, La Fura dels Baus en Guy Cassiers. Ik zoek nu veeleer naar politieke regisseurs, die hun kunstwerk in de wereld situeren en het publiek een stelling voorleggen. Daniel Barenboim en Guy Cassiers komen uit een andere generatie, maar ik heb het gevoel dat het een gelukkige ontmoeting is waaruit iets interessants kan voortkomen.'

Nog 45 repetitiedagen. Nog 11.45 uur opera te maken.

'Das Rheingold,' van 13 tot 29/5 in de Scala van Milaan
Op 26/5 (20 uur) live-streaming in de Bourla (Antwerpen)
Vanaf 6/4 brengen Cobra.be en Toneelhuis.be een videoblog

ONLINE
www.teatroallascala.org
www.toneelhuis.be
www.cobra.be

DE MORGEN, HOE JE HET ONVERSTAANBARA UNIVERSEEL MAAKT

YVES DESMET, 23 SEPTEMBER 2010

'SWCHWRM' van regisseur Guy Cassiers in het Toneelhuis: een mooie, taalgemengde voorstelling voor oud en heel jong

Hoe je het onverstaanbare universeel maakt

De schrik slaat je om het hart wanneer je aankondigende teksten leest voor *SWCHWRM*. Het gaat van termen als diversiteit van de grootstad, sociaal-artistieke werkplaatsen en participatie. Maar net wanneer je je klaarmaakt voor een portie loodzwaar vormingstheater blijkt *SWCHWRM* gewoon een heerlijk naleve, gelaagde en mooie voorstelling te zijn.

DOOR YVES DESMET

De foyer van het Toneelhuis klinkt als het zwembad uit mijn lagerschooltijd. Een paar honderd luid kwetterende leerlingen en scholieren tussen 4 en 16 zijn met vriendelijke dwang door hun directies op theaterbezoek gestuurd, en iedere acteur kan je vertellen dat dit soort Chinese vrijwilligers het allermoeilijkste publiek is. Maar het valt reuze mee. *SWCHWRM*, naar het boek van Toon Tellegen, gaat over een jongetje dat dolgraag schrijver wil worden maar niet goed weet hoe het aan te pakken. Maar als hij iedere dag één bladzijde schrijft, dan heeft hij elk jaar een boek van 365 bladzijden, in schrikkeljaren zelfs 366. Het moeten ook mooie boeken worden, waar mensen vrolijk van worden, en ziekten beter. Maar die ambities stranden eventjes op het voorlopig witte blad, in het jaar 0 van zijn schrij-



■ In *SWCHWRM* wordt het Nederlands geconfronteerd met een andere taal en schakelen de acteurs over op taalgemengde dialogen. Door mimiek, reacties en antwoorden wordt ook de betekenis van de vreemde taal verstaanbaar.

verschap. Eerst moet er geleefd worden, moet opa ztek worden en sterven, moet er een koningin van de verdrinkingsdood gereed en een eerste jeugdliefde afgewezen.

Guy Cassiers bracht het stuk zes jaar geleden al eens bij het Ro-theater in een exclusief Nederlandstalige versie, nu heeft hij er meteen drie verschillende gemaakt, waarbij het Nederlands telkens met een andere taal wordt geconfronteerd: Turks, Marokkaans en Vietnamese. Dat levert een brevendend effect op. Terwijl de acteurs star-

ten met een simultaan brengen van de tekst. In iedere taal, evolueren ze in het stuk verder naar taalgemengde dialogen en interactie. Normaal wordt de helft van de tekst daardoor onverstaanbaar, maar dat gebeurt niet: door de mimiek, de reacties, de antwoorden wordt ook de betekenis van de vreemde taal verstaanbaar, kan je de verhaallijn volgen, ook al ontgaat je de helft van de exacte betekenis van de woorden. Het is rondt fascinerend om te zien hoe ook zesjarigen dit toch niet voor de hand

liggende taalspel geboeid blijven volgen. Taal blijkt zowel een identiteitsfactor als een universeel communicatiemiddel te zijn.

SWCHWRM zit ook perfect op twee registers. De taal van Tellegen is van een bedrieglijke simpelheid, speelt in het sprookjesregister, waardoor de kleine mensen kunnen volgen. Een eenvoud die door Cassiers extra wordt geaccentueerd met een bijna minimalistisch gebruik van zijn geliefde projectietechnieken, die ditmaal meer suggereren dan tonen. Maar regelmatig gaat het over

de universele thema's van dood, afscheid nemen, dromen en ambities, liefde en onmacht, die de volwassenen kunnen boeien. Met af en toe een geurt toegepaste filosofie ertussen, zoals wanneer de vraag gesteld wordt of je als meest gewone jongetje ter wereld eigenlijk niet buitengewoon bent, want er kan er toch maar één de meest gewone zijn?

Natuurlijk vertelt het stuk ook over de culturele diversiteit van de grootstad, maar gelukkig nooit op een boodschappelijke manier. Veel meer is dit het verhaal van 'the artist as a young man' die zich in de complexiteit van zo'n diverse samenleving een eigen identiteit zoekt, die hij pas op het einde van de voorstelling vindt, wanneer hij voor het eerst in staat is het woordje 'ik' op te schrijven.

Een kleine publieksanalyse leerde dat vooral jonge kinderen en volwassenen de voorstelling konden smaken, terwijl de kinderen die denken dat ze volwassenen zijn, ook bekend onder de roepnaam pubers, tussen de twee betekenislagen van de tekst doorkomen. Een selectie voor het theaterfestival zit er niet in, maar wanneer u op zoek bent naar een mooie familie-uitstap mag dit met stip genoteerd worden.

Speellijst op www.toneelhuis.be

DE VOLKSKRANT, EEN WERELD OP DRIFT

HEIN JANSSEN, 17 SEPTEMBER 2010

INTERVIEW REGISSEUR GUY CASSIERS

Scènes uit *De man zonder eigenschappen* door Toneelhuis.

Voor het Toneelhuis boog regisseur Guy Cassiers zich over *De man zonder eigenschappen*, het boek van Robert Musil. Een satire over een wereld die op het punt staat uiteen te vallen. 'Je ziet ook nu hoe de politiek faalt.'

Door **Hein Janssen**

Een wereld op drift

De man zonder eigenschappen van Robert Musil – iedereen kent de titel, veel mensen hebben het boek in huis, maar weinigen zullen het gelezen hebben. Terwijl het een mer à boire is van observaties over mens en macht, politiek en privé, en een wereld op drift. Daarom heeft de Vlaamse regisseur Guy Cassiers besloten er theater van te maken, en het aldus te ontsluiten voor het theaterpubliek. In een nieuw, ambitieus drieluik, gemaakt bij Toneelhuis in Antwerpen – een megaproject van drie afzonderlijke Musil-voorstellingen. Deel 1 is deze zomer in première gegaan en begint binnenkort aan een tournee door Nederland; de delen 2 en 3 volgen in het seizoen 2011-2012.

'De eerste keer dat ik heb geprobeerd het boek te lezen kwam ik er niet doorheen en heb ik het weggelegd. Zo'n vier jaar geleden probeerde ik het opnieuw, met in het achterhoofd er mogelijk iets mee te doen in het theater. Ik raakte toen gefascineerd en heb het in één ruk uitgelezen, hoewel ik daar wel een hele vakantie mee bezig ben geweest. Eerlijk gezegd moest ik me door sommige passages heen worstelen, want het boek bevat ook zo maar tweehonderd pagina's vol herhalingen. Maar dan volgt er weer iets zo schitterends, dat ik tijdens het lezen al dacht: dat ik dit mag meemaken.'

ciale patronen bloot, maar tegelijk toont hij de psychoanalytische kant ervan, hoe het menselijke aspect daarin een rol speelt, hoe de machthebbers zich onderling verhouden. En hij hanteert een prachtige taal. Het is een taal die veel vertelt, maar dat wil niet zeggen dat die alles vertelt. Alle personages hebben een verborgen agenda – pas gaandeweg begin je de dingen te begrijpen, hoe ze de taal als een masker hanteren om hun eigen onzekerheden en twijfels te maskeren. Het zijn allemaal uitgevonden personages die zichzelf op een voetstuk plaatsen om hun leegte te verbloemen.'

De man zonder eigenschappen ging in juni jongstleden in Antwerpen in première, drie dagen voor de Belgische verkiezingen die het land opnieuw in een politiek crisis hebben gestort.

'Geluk wil ik het niet noemen, daarvoor is de situatie te ernstig. Maar het feit dat de actualiteit ons zo heeft ingehaald, niet alleen in België maar ook in Nederland, onderstreept alleen maar de noodzaak dit stuk hier en nu te brengen. Het is niet zo dat wat zich destijds voor de Eerste Wereldoorlog heeft afgespeeld zich nu zal herhalen, maar je herkent bepaalde systemen. Je ziet hoe de politiek

faalt en dat er onderhuids een grote onzekerheid heerst en alle normen en waarden beginnen te verschuiven. We hebben in onze voorstelling letterlijke citaten gebruikt van Vlaamse politici – om te tonen hoe zij het publieke debat probeerden te beïnvloeden. Dat raakt heel erg aan onze voorstelling.'

'Ofwel gaat ons rijk ten onder aan parlementair gezwets, communautaire chaos en vreemde invloeden, ofwel schaart het zich achter zijn sterkste zoon en laat het zich in blind vertrouwen door hem leiden.' Dat zegt Graaf von Schattenwald, een nieuw bedacht personage in *De man zonder eigenschappen*, en de personificatie van alle rechtse stemmen. Met een beetje fantasie en gevoel voor overdrijving, zou een Vlaams politicus als Bart de Wever of Filip de Winter dat gezegd kunnen hebben. Wil Cassiers die link ook leggen?

'De Wever kun je niet extreem-rechts noemen, maar hij heeft wel populistische trekjes en grijpt terug naar een Vlaams verleden waarin het allemaal zo goed was. Waarbij je de vraag kunt stellen naar welk verleden hij dan verwijst. Wanneer was het dan zo goed in Vlaanderen? Daarbij is hij vooral gefocust op onze economische belangen. Hij probeert de rijkdom die Vlaanderen hoe dan ook heeft – we zijn immers een van de rijkste landen

langzaam terecht zijn gekomen, en de immobilititeit die daaruit voortkomt. Ik ben wel blij dat veel politici naar *De man zonder eigenschappen* zijn komen kijken, nadat Yves Desmet, de hoofdredacteur van *De Morgen*, daarover iets op zijn website had gezet. 'Deze voorstelling stelt in drie uur tijd zaken aan de orde, waar ik twee jaar mee bezig ben geweest', schreef hij. Maar noch Musil noch Cassiers zullen België uit het slop kunnen halen, vrees ik.'

Guy Cassiers heeft voordat hij in 2006 naar Toneelhuis in Antwerpen ging, acht jaar in Rotterdam gewerkt als artistiek leider van het Ro Theater. Daar was hij als theatermaker politiek minder uitgesproken dan in Antwerpen. In Rotterdam maakte hij onder meer de Proust-cyclus, waarin het over schoonheid ging en het verval daarvan, over herinneringen en de rol van het geheugen. In Antwerpen, waar hij vandaan komt, voelt hij zich meer genoodzaakt en aangewezen iets over de stand van zaken in zijn stad en land te zeggen.

'In Rotterdam was dat voor mij moeilijker. Ik heb er een fantastische periode gehad, maar tegelijkertijd ging mijn werk niet echt een relatie aan met de stad. Wel met het publiek, maar ik durfde niet in het verleden te duiken of te pretenderen dat ik wist hoe het verder moest met Rotterdam.'



Foto's Koen Broos



Guy Cassier: 'Je kunt vanuit Musil een scherpe, heldere lijn trekken naar het heden.'

Foto Stephan Vanfieteren



De man zonder eigenschappen

Robert Musil (1880-1942) schreef zijn grote roman *De man zonder eigenschappen* tussen 1921 en 1941. Het is een kritische, kleurrijke, ironische en groteske schildering van een maatschappij die danst op een vulkaan, maar zich niet bewust is van de naderende uitbarsting, de Eerste Wereldoorlog. De handelingen spelen zich af in 1913, in het grote, multiculturele Oostenrijks-Hongaarse rijk. Voor Cassiers en zijn medebewerkers Erwin Jans en Filip Vanluchene is *De man zonder eigenschappen* een staalkaart van menselijke sensibiliteit en het dramatische brandpunt van alles wat op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog tot de ondergang van een grandioos tijdperk leidde. 'Musil is een ingenieur van de menselijke ziel en tegelijk een subtiele ambachtsman die het radarwerk van het politieke en sociale leven bloot legt'.

De personages in het eerste deel van het Musil-drieluik van Toneelhuis komen allemaal uit de bovenlaag van de samenleving (schrijver, politicus, generaal, graaf, notabele dame). Gezamenlijk bereiden zij de viering van het zeventigjarige keizerschap van Franz-Josef voor. Op instigatie van zijn vader en tegen zijn wil wordt hoofdpersoon Ulrich (de man zonder eigenschappen) daarvan secretaris. Op die manier komt hij in aanraking met de vertegenwoordigers van een maatschappij in ontbinding.

Cassiers: 'Ulrich is een soort antichrist, waarin steeds meer mensen gaan geloven. Hij vertegenwoordigt een manier van denken en doen waarin het populisme toeneemt, vooral door te focussen op wat er verkeerd is in de samenleving, en daaruit kracht te putten. Maar het leidt uiteindelijk tot een neerwaartse spiraal, en eindigt op termijn in een doodlopende weg'. Musils roman bestaat uit drie afzonderlijke boeken, de eerste twee werden gepubliceerd in 1930, het derde en onafgewerkte boek werd door zijn weduwe gepubliceerd in 1942. Eigenlijk raakte het werk pas bekend in 1952 na een hernieuwde uitgave, waaraan nog nieuwe onafgewerkte hoofdstukken werden toegevoegd. De Nederlandse vertaling uit 1991 telt in totaal 1785 bladzijden.

den. Iemand met een beetje zelfrespect wil daar toch niet vrijwillig aan meedoen? Politici zijn tegenwoordig straatvechters en hun functie is publiek domein geworden. Wat dat betreft hebben ze hun huid duur verkocht. Waarbij - het moet gezegd - ook de media een kwalijke rol hebben gespeeld. Bart de Wever was vorig jaar dé grote held in een populaire tv-quiz en dat heeft zijn populariteit enorm vergroot. Mensen die bij tv werken, presentatoren, journalisten, zijn de politici van morgen, dat is de perfecte springplank.

Waar in Nederland de kunstwereld steeds meer angst krijgt voor een rechts kabinet dat flink op het kunstbegroting zal bezuinigen, valt dat volgens Cassiers in België nog mee. De kunstenaars lijken ervan door-drongen dat in tijden van schaarste ook de eigen sector zal moeten bijdragen.

Maar het is hier lang niet zo erg als in Nederland, waar misschien wel 20 procent op de kunsten gekort gaat worden. Dat is echt hallucinant - alsof kunst een overbodig speeltje voor de elite is. Hier hebben we pas geleden een gespreksronde gehad tussen de podiumkunsten en onze Beoordelingscommissie Theater. Daarin merk je dat ook de kunstwereld zelf vindt dat er de afgelopen jaren misschien wel te veel gezelschappen zijn bijgekomen, en te weinig afgegaan. Het is beter dat vanuit de gezelschappen zelf een kritische analyse plaatsvindt dan dat dat gebeurt door mensen van buitenaf die de verkeerde beslissingen nemen.

Met zijn marathonvoorstellingen, drieluiken en triptieken is Cassiers steeds meer een regisseur van de lange baan geworden. Voor hem zijn losse voorstellingen minder interessant dan projecten die meerdere jaren in beslag nemen. Sterker nog: op dit moment heeft hij twee grote klussen in handen. Naast het Musil-drieluik is

hij inmiddels ook begonnen met het regisseren van *Der Ring des Nibelungen* (vier delen), een coproductie van de Scala in Milaan en de Staatsoper in Berlijn. De Scala geldt als een van de meest prestigieuze operahuizen van de wereld. Het moet voor hem een enorme eer zijn daar te kunnen werken.

'Het was puur toeval, een kwestie van op het juiste moment op de juiste plek zijn. Wij waren met onze *Triptiek*

“
Noch Musil noch Cassiers zullen België uit het slop kunnen halen, vrees ik

http://www.toneelhuis.be

van de Macht een maand lang te gast in Théâtre de la Ville in Parijs en Stéphane Lissner, de artistiek directeur van de Scala, is daar toen naar komen kijken. En dan krijg je op een gegeven moment een telefoontje: 'Ik ben meneer Lissner van de Scala in Milaan. Bent u geïnteresseerd om bij mij de Ring te komen doen?' Eerst geloof je dat natuurlijk niet, maar het bleek serieus. *Das Rheingold* is inmiddels in première gegaan en binnenkort ga ik aan *Die Walküre* beginnen. Met Daniel Barenboim als dirigent.

Cassiers ziet ook raakvlakken tussen Wagner en Musil - hoe verschillend beide kunstenaars ook zijn. Maar zowel in de Ring als in *De man zonder eigenschappen* gaat het over een megalomaan Europees denken, dat uiteindelijk implodeert. Het Scala-debuut van Cassiers, die intussen met zijn Toneelhuis en als operaregisseur in Europa naam en laam heeft gemaakt, werd door het Milanese publiek goed ontvangen, maar de Italiaanse operacritici waren zeer kritisch.

'De internationale pers was lovend, maar zeker 70 procent van de Itali-

aanse kranten heeft me met de grond gelijk gemaakt. Het is lang geleden dat ik zulke slechte recensies heb gekregen. Maar daar zit veel meer achter, die artikelen gaan ook over de Scala zelf en over het artistieke beleid van Lissner die vernieuwing wil waar de klassieke elite niet van gediend is. En vergeet niet dat Berlusconi 70 procent van de kranten, dus ook van de kunstkratiek, in handen heeft.'

Die Walküre, het tweede deel van de Ring, gaat in Milaan op 7 december in première, de dag dat de stad ook zijn patroonheilige viert.

Cassiers: 'Wil je weten hoeveel een ticket dan kost? Het is schandalig hoor, en ik keur het zeker niet goed, maar het duurste ticket op de parterre kost 2400 euro. Gelukkig wordt de première via satelliet ook doorgezonden naar onze eigen Boursla schouwburg in Antwerpen waar je voor 12 euro naar binnen mag.'

De man zonder eigenschappen van Robert Musil door Toneelhuis, regie Guy Cassiers. Nederlandse première op 24/9 in Chassé Theater Breda; tournee t/m 4/12. toneelhuis.be

DE STANDAARD, IK ZAAI GRAAG TWIJFEL

GEERT SELS, 20 MEI 2010

C10 | CULTUUR

DE STANDAARD
ZATERDAG 5, ZONDAG 6 JUNI 2010

THEATERMAKER GUY CASSIERS: EEN MAN MET EIGENSCHAPPEN

‘IK ZAAI
GRAAG
TWIJFEL’

Het moet lastig leven zijn zonder eigenschappen. De theatermaker Guy Cassiers heeft er weinig last van. Hij is een ‘Mann mit Eigenschaften’ of ‘a self-made man’, zoals ze dat bij de burens noemen. Nu waagt hij zich aan de meesterroman ‘De man zonder eigenschappen’.

SARAH VANKERSSCHAEVER
De kasseien over, de deur door, de lift in, de kantine binnen en dan onthaald worden door Guy Cassiers. We raden het iedereen aan. Al was het maar omdat ze zeldzaam zijn, de mensen die met hun hele lichaam zeggen wat ze met hun uitgestoken hand doen: het geluk tonen om te mogen ontmoeten.

Zou Cassiers daarom theatermaker geworden zijn? Omdat hij goed bleek in warm welkom henen? Omdat hij erin slaagde mensen naar een zaal te lokken waar hij hen zijn theatrale waarheden uit de doeken kon doen? Zoals hij dat ook binnenkort weer zal proberen, voor het eerste deel van zijn trilogie *De man zonder eigenschappen*, naar een roman van de Oostenrijker Robert Musil. Maar misschien zijn het gewoon de eigenschappen. Zijn het de talenten en ondeugden die Cassiers laten doen wat hij doet. We confronteren hem met enkele van zijn karaktereigenschappen. Schrikken doet hij niet. Integendeel, hij laat in zijn bekentissen geen heilig huisje overvloed. Behalve het Toneelhuis dan.

1. TWIJFEL

Is twijfel uw natuurlijke staat?

‘Ik twijfel voortdurend en nog het hardst wanneer ik onder druk sta. Maar die stress is ook mijn redding: ik ben van nature lui. Het is enkel omdat er voorstellingen op het programma staan, dat ik de energie vind om elke dag aan het werk te gaan. Mocht er geen première gepland staan en ik niet zo onzeker zou zijn of we het wel gaan halen, zou ik niet functioneren. Het is de angst voor het falen die me de nodige energie bezorgt.’

Het schijnt dat u in tijden van stress nogal wispelturig bent? ‘Wie heeft jou dat wijsgemaakt? (lacht) Neen, het is zo. In mijn theatervoorstellingen werk ik met verschillende disciplines zoals video en beeldende kunst. Daardoor blijf ik vaak te lang bij een bepaalde discipline hangen, omdat ik denk dat ik het hele verhaal moet vertellen. Op het einde

van de rit moet ik dan harde keuzes maken, waardoor ik mensen kwets. Ik heb het daar moeilijk mee, en dat gaat gepaard met de nodige wispelturigheid.’

Wat moeten we onthouden van Musils man zonder eigenschappen?

‘Ulrich is iemand die perfect past in het milieu waarin hij zich beweegt, maar er tegelijk niet in thuishoort. Hij is iemand die vanop de zijlijn toekijkt en analyseert wat de wereld doet. Door steeds weer vragen te stellen, wint hij binnen die samenleving aan belang: hij is een soort intelligente anarchist die het systeem onderuit haalt. Hij is een twijfelaar en slaagt erin ook de anderen te doen twijfelen over datgene waarvoor ze staan. Daardoor hebben ze hem steeds meer nodig. Dat maakt van hem een tegenovergestelde verlossingsfiguur.’

‘Het fascinerende is dat Ulrich uiteindelijk samen met die Duitse, vooroorlogse samenleving tenonder gaat: hij hanteert hetzelfde nihilisme. Ulrich realiseert zich dat hij wel kritisch naar de wereld kan kijken en kan zeggen waar het fout zit, maar als hij zichzelf daar niet tegenover plaatst, is hij geen haar beter. En dat is meteen het dilemma waar wij vandaag voor staan.’

Doet u dat zelf? Plaatst u zichzelf tegenover de bron van uw kritiek?

‘Vroeger niet. Ik gaf de marginale figuur een stem, maar ik stelde daar niets tegenover. In de stukken die ik vandaag breng, verplicht ik mezelf om oplossingen te suggereren. Je mag namelijk twijfelen, maar er moeten alternatieven tegenover die onzekerheid staan. Als je vindt dat het met de politiek de verkeerde kant uitgaat, moet je ook durven zeggen welke richting die wel zou

moeten uitgaan.’

Hoe belangrijk is twijfel voor u? ‘Ontzettend belangrijk. Ik vind de vraagtekens in mijn werk veel belangrijker dan de antwoorden. Als theatermaker mag dat ook. Een politicus daarentegen, die moet voor zekerheid staan, hij moet antwoorden zoeken.’

En als artistiek directeur van het Toneelhuis?

‘Als artistiek directeur moet ik helder formuleren welke richting we uit moeten, als theatermaker mag ik twijfel zaaien. Een theaterstuk is ook geen ideale vorm om zaken scherp te stellen omdat je een publiek in de zaal hebt dat naar jou toe is gekomen. Je mag er dus van uitgaan dat je voor je eigen parochie spreekt. Het gevaar is dan dat je gaat bevestigen wat mensen al weten. Daarom is het interessanter om dingen te bevragen die ze denken te kennen, waardoor het publiek hopelijk gestimuleerd wordt om na te denken en zelf ook alternatieven te bedenken voor de problemen die zich in onze samenleving stellen.’

Zijn volwassenen de twijfel niet beu?

‘Dat zou logisch zijn: in een onzekere samenleving die aan het verschuiven is, zoekt men naar bevestiging. Maar ik vind dat de commerciële sector daar moet voor zorgen: zij moeten mensen een gevoel van veiligheid geven, en dat is niet onbelangrijk. Het gesubsidieerde theater daarentegen moet mensen laten nadenken en hen een toekomstperspectief proberen te geven. Wij moeten ervoor zorgen dat we onszelf niet in slaap laten.’

2. GENEROSITEIT

Geven om te krijgen, gaat dit op voor u?

‘Ik vind het belangrijk om generos te zijn, maar ik verwacht het

zelf ook van anderen naar mij toe, dat klopt. Ik wil acteurs in het Toneelhuis een speeltuin geven, maar ze moeten wel beseffen dat ze deel uitmaken van een groter geheel.’

Vond u het project in de Scala van Milaan een genereus cadeau?

‘Wagners opera *Der Ring des Nibelungen* in de Scala bewerken, was een schitterende ervaring. Toch heb ik het als erg dubbel ervaren. Opera is een fantastisch medium, maar de dialoog met de spelers is veel minder groot: tijdens de repetities verwacht men van de regisseur dat hij alles weet. Dat is af en toe leuk, maar het is niet de reden waarom ik in de podiumkunsten zit. Ik wil vooral gesprekken kunnen voeren.’

‘Begrijp me niet verkeerd: in de Scala heb ik schitterende persoonlijke ontmoetingen. Je voelt aan alles dat het artistiek niveau daar zeer hoog ligt. Maar je voelt ook dat je slechts een kleine pion bent in een groot raderwerk. In het Toneelhuis voel ik duidelijker dat ik een verschil kan uitmaken.’

U werd ook tegengewerkt door de staking.

‘Dat is niet tegenwerken, de operahuizen die zich tegen een nieuw financieringsplan van de overheid kanten, verdedigen gewoon een ander belang. Ik begrijp hun standpunt: op dat moment waren er voor hen zaken die belangrijker waren dan “een productie”. Dat dit dan ten koste kan gaan van iets waar je een jaar aan hebt gewerkt, is zeer frustrerend. Als ze een paar dagen langer hadden gestaakt, was zelfs de hele voorstellingsreeks afgelast.’

Wordt u met de jaren minder flexibel en dus minder genereus?

‘Zeker, dat voel je. Het is eigen aan de mens, al probeer ik het tegen te gaan. Ik wil niet in vaste patronen verstrikt raken. Daarom wil ik dat elke voorstelling iets nieuws inhoudt: het moet iets zijn wat ik nog nooit heb gezien of meegemaakt, waardoor ik nooit kan vermoeden waar ik ga uitkomen. Met *De man zonder eigenschappen* is dat de omvang. Ik wil met de trilogie een reis onderne-



Guy Cassiers: ‘De beste manier om

‘De Scala was een schitterende ervaring, maar ik was er slechts een kleine pion in een groter geheel’

DE STANDAARD
ZATERDAG 5, ZONDAG 6 JUNI 2010

CULTUUR | C11



Iets van je leven te maken, is te leven volgens de personages van een roman.' © Jimmy Kets

BIO

Guy Cassiers (Antwerpen, 1960) studeerde **grafiek**, maar ging zich al snel voor theater interesseren. In 1987 werd hij artistiek leider van het Gentse jeugdtheater **Oud Huis Stekelbees**. Vijf jaar later werd hij opnieuw freelancer bij onder meer het **Kaaitheater**, **TG Stan** en de Toneelschuur in Haarlem. In 1996 won hij prijzen met **'Angels in America'**. Een jaar later kreeg hij de Thersitesprijs voor zijn oeuvre. In 1997 werd Cassiers artistiek leider van het **Ro Theater**, in 2006 artistiek leider van het Antwerpse **Toneelhuis**. Klassiekers zijn onder-tussen **'Bezonken rood'** (naar een roman van Jeroen Brouwers), **'Hersenschimmen'** (J. Bernlef) en de **Trilogie van de wraak** ('Mefisto for ever', 'Wolfskers' en 'Atropa').

men van drie jaar.'

Is het een reactie tegen de huidige 'korter en sneller'-cultuur?

'Theater zal altijd een buitenbeentje blijven doordat het een ander tempo hanteert. De kracht van theater is dat het vertraagt. Dat weten ook de personages in Musils boek: zij vliegen uit de bocht. En dat dreigen wij vandaag ook te doen.'

3. BETROKKENHEID

U hebt het al bewezen: uit alles wat u tot nu toe zegt, spreekt betrokkenheid.

'Je kunt geen theatervoorstellingen maken zonder mensen. En om mensen samen te kunnen brengen, moet je betrokkenheid tonen. Het is ook mijn verantwoordelijkheid als regisseur om die betrokkenheid te stimuleren tijdens het repetitieproces. Als je tijdens een voorstelling geen betrokkenheid voelt bij de acteurs, zal de voorstelling ook niet werken voor het publiek.'

Is het vanuit deze betrokkenheid dat u vaak randfiguren een stem geeft?

'Ja, maar ook omdat zij vaak de meest heldere blik hebben. Neem nu de voorstelling *Bezonken rood*, naar het gelijknamige boek van Jeroen Brouwers: er staat iemand op scène die in een prachtige taal beschrijft waarom hij zo asociaal geworden is. Ondanks de agressiviteit en het cynisme die hem tekenen, toont hij in de taal zoveel medeleven dat hij erin slaagt te communiceren wat hij niet verwoordt krijgt.'

Ligt daarin de emotie van een voorstelling: in de poging?

'Veeleer in het woord: taal is voor mij het belangrijkste element van het mens-zijn. Een van de dingen die Musil zegt, is dat schoonheid en emotie juist ontstaan door het weglaten. Ik vind dat een mooie gedachte, zeker omdat we vandaag met steeds meer impulsen worden geconfronteerd. Daarom kan een roman ook zo krachtig zijn: hij laat het beeld weg. Dat moet je er zelf bij verbeelden. Het ware kunstwerk, en dat geldt ook voor theater, wordt gevormd in

het hoofd van de lezer en de toeschouwer.'

U zou dus liever theater maken waar we de ogen bij moeten sluiten?

'Theater is juist een grote vorm van weglaten. Ik laat woord, beeld en geluid nooit overlappen. Als een acteur zegt "ik kleed haar uit", hoeft het voor mij al niet meer getoond te worden. De kracht van theater is bovendien, behalve de vertraging, ook het isolement. Het is door Vlaanderen weg te laten dat we het in die lege ruimte ook over Vlaanderen kunnen hebben, en over veel grotere thema's die Vlaanderen overstijgen. Als je het overtuigende weg-schraapt, hou je een fictieve wereld over die je via een indirecte blik kan helpen om veel helderder naar de realiteit te kijken.'

Op welke manier toont Musils 'De man zonder eigenschappen' zijn engagement?

'In het boek toont Robert Musil hoe moeilijk de evenwichtsoefening is tussen het individu en de samenleving, hoe de mens worstelt om zijn psychologisch verhaal in een groter politiek en sociaal patroon in te passen. Musil ontleedt dat op een intelligente manier. Hij schotelt ons via de mensen een vooroorlogse maatschappij in ontbinding voor die griezelig veel overeenkomsten vertoont met onze huidige samenleving. De machthebbers identificeren zich met een verleden en met idealen die niet meer stroken met de realiteit waarin ze leven.'

Politici leven op een wolk?

'Soms lijkt het alsof ze een *gated community* hebben gecreëerd voor zichzelf. Musil zegt daarover: "We zouden de realiteit moeten afschaffen: de beste manier om iets van het leven te maken, is te leven volgens de personages van een roman". Musil weet natuurlijk dat dit onmogelijk is, maar wat hij zegt, is dat de realiteit ons te veel stuurt. We moeten meer afstand durven nemen om kritischer te kunnen analyseren.'

De man zonder eigenschappen gaat op 10 juni in première in de Bourla, Antwerpen. Daar nog te zien tot 19 juni. Ook op het theaterfestival van Avignon en het festival Theater der Welt in Essen, volgend seizoen op reis door Vlaanderen, Nederland en Frankrijk.

ONLINE
www.toneelhuis.be

DE GROENE AMSTERDAMMER, DE BESTE MANIER OM MENS TE ZIJN

CYRILLE OFFERMANS, 30 JUNI 2010

Regisseur Guy Cassiers heeft lef

De beste manier om mens te zijn

Het lijkt volstrekt onmogelijk om Robert Musils onvoltooide, drie vuistendikke roman *De man zonder eigenschappen* te bewerken voor het toneel. Guy Cassiers van Toneelhuis deed het, met een paradoxaal genoegen.

DOOR CYRILLE OFFERMANS

De man zonder eigenschappen I

Linkerfoto: Gilda De Bal (Diotima), Tom Dewispelaere (Ulrich), Vic De Wachter (Graaf Leinsdorf), Wim van der Grijn (Graaf van Schaffenwall) en Dirk Buyse (Graaf Tuzzi, echtgenoot van Diotima); rechterfoto: Gilda De Bal en Marc Van Eeghem (Generaal Stumm von Bordwehr)



DE MAN *zonder eigenschappen* op het toneel? Een hopeloze onderneming, zou ik denken, ware het niet dat ik had gezien hoe de regisseur, Guy Cassiers, een eerdere hopeloze onderneming tot een flonkerend theaterjuweel had omgetoverd. Dan heb ik het over zijn driedelige Proust-cyclus van een paar jaar geleden.

Het boek van Marcel Proust – *À la recherche du temps perdu* (1913-1927) – behoort tot de toppen van de moderne Europese roman-kunst van de twintigste eeuw, maar lijkt volstrekt ongeschikt voor het toneel. Niet omdat het in de verdwenen aristocratische cultuur van het fin de siècle speelt, wel vanwege aard en omvang: het telt een paar duizend pagina's en is geschreven in complexe, eindeloos meanderende zinnen vol schitterende beelden maar met een minimum aan lineair reconstrueerbare handeling en eveneens een minimum aan dialoog. Dat Cassiers er met het Ro Theater toch in geslaagd is daar een fraai theaterstuk van te maken zegt iets over zijn kwaliteiten.

Anders dan sommige collega's die klassieke meesterwerken verknippen tot versimpeld eigentijds spektakel, heeft Cassiers de oorspronkelijke tekst grondig bestudeerd en een zorgvuldige selectie gemaakt van thematisch samenhangende fragmenten – van de weergalozes taal van Proust is hij afgebleven. Maar bovenal: zijn werkstuk is niet zozeer een beknopte of toegankelijke versie van de roman, het is proza van Proust vormgegeven met de specifieke middelen van het moderne theater. Het wordt een vertaling van het ene medium in het andere. Met behulp van uitgekende ensceneringen, decors en belichting, van filmbeelden, geprojecteerde teksten en live-muziek (van een strijkkwartet),

en natuurlijk dankzij een stel eerste klas acteurs, leverde dat een zinnenprikkelend, door en door esthetisch geheel op waar Proust, de scherpzinnige (en bepaald niet halfzachte) estheet, van zou hebben gesmuld.

Maar *De man zonder eigenschappen* is nog onmogelijker als theaterstuk. Deze roman van Robert Musil is namelijk onvoltooid, en niet zo'n beetje ook. Toen Musil stierf, in april 1942, 61 jaar oud, liet Martha Musil weten dat haar man meende 'nog een jaar of twintig leven en werken' voor de boeg te hebben. In werkelijkheid was de situatie waarin de roman verzeild was geraakt uitzichtloos; ook als Musil honderd zou zijn geworden was zijn levenswerk onvoltooid gebleven. Dat had minder met tijd te maken dan met de essentie van het boek. Om het op zijn eenvoudigst te formuleren: Ulrich, de hoofdpersoon, weet niet wat hij wil. En niet – zoals vaak wordt gedacht – omdat Ulrich, de man zonder eigenschappen, een kleurloze conformist, een naamloze doorsnee-figuur zou zijn die achter elke mode aanloopt. Integendeel, het epitheton 'zonder eigenschappen' heeft voor Ulrich, en voor Musil, een ronduit positieve lading. Het staat voor de weigering alle vanzelfsprekendheden, alle tradities, normen en clichés van zijn tijd over te nemen. Ulrich weet dat hij in een overgangstijd leeft, dat alle eeuwige waarheden vluchtbaar en alle grote verhalen ongeloofwaardig zijn geworden. Hij is zoiets als een postmodernist avant la lettre.

Maar een cynicus is hij allerminst. Proefondervindelijk zoekt hij naar 'de beste manier om mens te zijn', naar een moreel verantwoorde levenswijze zonder kerkelijk of anderszins goedgekeurd kompas voor het leven. In

zijn jonge jaren heeft hij nog wel geprobeerd iemand *met* eigenschappen te worden – officier in het leger eerst, vervolgens ingenieur en ten slotte wiskundige – maar gaandeweg ontdekt hij de beperkingen en kortzichtigheden van die kordate realiteitszin met pasklare opinies en kiest hij radicaal voor de 'mogelijkheidszin' van een 'essayistische levenswijze'.

Die alles ondermijnende keuze leidt ook tot radicale twijfel – en dus tot een tastende, essayistische schrijfwijze – tot besluiteloosheid en uiteindelijk tot een impasse. In het derde en laatste, fragmentarisch gebleven deel van de roman streeft Ulrich naar de utopie van de 'andere toestand'. Dat is een extatische, half en half mystieke toestand waarin een volledige harmonie heerst van gevoel en verstand, zonder elkaar uitsluitende keuzen. Die dacht hij te kunnen vinden in de alle grenzen overschrijdende en alle taboes negerende 'Geschwisterliebe' met zijn zus Agathe. Maar hij wist ook dat die andere toestand niet duurzaam, niet levensvatbaar kon zijn, alleen had hij geen benul hoe die combineerbaar was met een sociaal bestaan. Na plusminus tweeduizend bladzijden strandt de roman dan ook in een woekering van ontelbare ontwerpen, varianten, notities.

Als regisseur lijkt het aanzienlijk veiliger een van de (vroeg) toneelstukken van Musil op de

'Het' volk is al
net zo'n fictie als
Kakanië's eenheid



planken te brengen. Of om een toneelbewerking te maken van de roman *Die Verwirrungen des Zöglings Törless* (1906), die door Volker Schlöndorff al eens met succes werd verfilmd. *Törless* is beperkt van omvang en ook zonder actualiserende ingrepen volkomen begrijpelijk – vergelijkbaar met Michael Haneke's *Das weisse Band*, ook qua sfeer en ten dele qua thematiek. *De man zonder eigenschappen* stelt aan de lezer zo mogelijk nog hogere eisen dan *Op zoek naar de verloren tijd*. Een regisseur die zich hieraan waagt bewijst lef.

HET EERSTE DEEL van het drieluik speelde onlangs in de Antwerpse Bourla Schouwburg, waar ik de voorstelling van Toneelhuis van 11 september zag. We bevinden ons in Wenen, 1913. Ulrich, een zacht sprekende man, voor in de dertig, domineert het toneelbeeld. Hij is door zijn invloedrijke vader maar tegen zijn zin aangesteld als secretaris van de zogenaamde Parallelectie. De honderd pagina's die daar bij Musil aan voorafgaan zijn weggesneden; het stuk begint met een geestig uitgewerkt motief van koetspaarden die last hebben van diarree en als gevolg daarvan op hoogst ongelegen plekken alles onder kakken, waarmee de licht satirische toon meteen en aanzienlijk sneller dan in het boek is gezet. Het motief is er niet met de haren bij gesleept: het woord kakken rijmt op Kakanië, de spottende naam die Musil gebruikte voor de Oostenrijks-Hongaarse Dubbelmonarchie (K.u.K. Doppelmonarchie; de afkorting staat voor 'keizerlijk en koninklijk').

De Parallelectie slaat op de voorbereidingen die een Weens comité van 'patriottische persoonlijkheden' treft ter viering van het

zeventigjarig jubileum van het keizerschap van Franz Joseph in 1918, de man die in het collectieve geheugen toch vooral is blijven hangen als de fris gewassen echtgenoot van Sissi, *die junge Kaiserin*. Maar 1918 is ook het jaar waarin keizer Wilhelm in Berlijn zijn dertigjarige regeringsjubileum hoopt te vieren. De Oostenrijkers willen de gehate Pruisen ditmaal wel eens laten zien waartoe ze in staat zijn. Wat zij niet kunnen weten, anders dan Musil, die het eerste deel van zijn boek pas in het rampjaar 1933 publiceerde, en dus uiteraard anders dan wij, is dat Franz Joseph in 1916 sterft en dat 1918 niet direct is voorbestemd het jaar van grootse herdenkingsfeesten te worden maar van het definitieve uiteenvallen van beide keizerrijken. Dat plaatst al dat leeghoofdige idealisme en opgeklopte nationalisme vanzelf in een ironisch perspectief, dat door Musil met groot meesterschap wordt uitgebuit en waar ook Cassiers goed mee uit de voeten kan.

De Dubbelmonarchie omvatte inmiddels een groot deel van het huidige Centraal-Europa: Oostenrijk, Hongarije, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, Kroatië en delen van Italië, Polen, Roemenië en Oekraïne. Van 1436 tot 1806 waren de Habsburgers keizer van het grote Duitse Rijk, dus inclusief Pruisen, en daarmee erfgenaam van een traditie die via Karel de Grote een voortzetting was van het Romeinse keizerrijk. Een eenheid is dat met zijn talloze volkeren, talen en religies natuurlijk nooit geweest, begin twintigste eeuw werd dat duidelijker dan ooit. 'Geen enkele Kakaniër hield het innerlijk uit in Kakanië', schrijft Musil. Een zwakke schijn van eenheid dankte het rijk alleen aan zijn oude keizer.

Dat verklaart waarom het Parallelectiecomité met man en macht zoekt naar ideeën en symbolen die de 'verloren' – in werkelijkheid louter fictieve – 'menselijke eenheid' moet herstellen. Maar tot meer dan reactionaire, zweverige of holle praat komt het niet. Ook het hoorbaar morrende 'volk', dat via een soort referendum om een creatieve bijdrage gevraagd wordt, bewijst met zijn krankjorumme, oncombineerbare voorstellen alleen maar dat 'het' volk al net zo'n fictie is als Kakanië's eenheid. Het sterkste deel van de voorstelling zijn de twee vergaderingen van het comité, die wat meer humor en Schwung in de dialoog brengen. Het beeld van de leden achter een in de breedte opgestelde tafel levert bovendien een fraaie visuele en symbolische parallel op met de enorme projectie van Leonardo's ingetogen *Het laatste avondmaal* in het eerste bedrijf en Ensors groteske *De intocht van Christus in Brussel* in het tweede.

Toch betwijfel ik of de essentie van de Parallelectie – en daarmee de gelukkig alleen impliciete vergelijking met de Europese integratieproblematiek van onze tijd – voor de onvoorbereide kijker van het stuk voldoende duidelijk wordt. Dat komt, behalve door de complexiteit van de vele verhoudingen en het nagenoeg ontbreken van handeling (ook bij Musil is alles tekst, denkwerk, reflectie), door een betwistbare regie van Ulrich, die op de kijker minder indruk maakt dan op de dames op de bühne, waar overigens, tussen al die besnorde ijzervreters, ook geen kunst aan is. Ulrichs splijtende intelligentie komt nauwelijks tot zijn recht, hij heeft soms meer van een schlemiel dan van een scherpzinnig scepticus. Hij wil 'ideeën in machtsferen brengen', maar blijft daarbij knap vaag. Waarom hij, toch de nuchterheid zelve, tegen het einde zijn liefde betuigt aan de dweperige hysteric Diotima (een mogelijkheid die Musil in de nagelaten fragmenten overweegt) wordt onvoldoende gemotiveerd.

Misschien moet de paradoxale conclusie wel luiden dat *De man zonder eigenschappen* inderdaad onspeelbaar is, maar dat Guy Cassiers er niettemin een prachtig theaterstuk van heeft gemaakt. Vrijwel alle lof voor zijn Proust is ook van toepassing op deze Musil: een schitterend toneelbeeld, een sober maar exact gebruik van moderne theatrale middelen, uitstekend acteerwerk, fraaie kostuums, een voortreffelijke pianist, kortom drie uur fascinerend theater. En alle reden om uit te zien naar het tweede deel (2011), waarin de utopische 'Geschwisterliebe' centraal zal staan, en het derde (2012), waarin de pathologische vrouwenmoordenaar Moosbrugger, die in deel een al af en toe over de tong gaat, zelf het woord neemt en het morele en culturele verval van Kakanië naar een onafwendbaar eindspel leidt. ♦

De man zonder eigenschappen van Toneelhuis is nog te zien in Eindhoven (19 okt), Utrecht (26, 29, 30 okt), Amsterdam (30 nov), Rotterdam (2 dec) en Groningen (4 dec). www.toneelhuis.be

TROUW, BEELDSCHONE MUSIL-BEWERKING VAN CASSIERS

HANNY ALKEMA, 23 SEPTEMBER 2010

kritieken

Beeldschone Musil-bewerking van Cassiers

Theater

'De man zonder eigenschappen I', door het Toneelhuis (regie Guy Cassiers); tournee t/m 4/12 (24/9 in Breda); info: www.toneelhuis.be

Het is 1913. In Wenen komen vertegenwoordigers van de elite bijeen om de viering van het 70-jarige keizerschap van Frans Jozef voor te bereiden. Deze zogenaamde Parallelactie is tevens een poging om het 30-jarige jubileum van de Duitse keizer de loef af te steken.

Meer dan twintig jaar werkte Robert Musil (1880-1942) aan 'De man zonder eigenschappen'. Hij liet deze satire over de ondergang van de Donaumonarchie en de Europese be-

schaving na als een onvoltooide symfonie. De bijna tweeduizend pagina's tellende roman werd in 1999 uitgeroepen tot belangrijkste Duitstalige roman van de 20ste eeuw.

Ongewild betrokken geraakt bij de Parallelactie bekijkt titelheld en scepticus Ulrich (Tom Dewispelaere) het ijdele gedoe in deze adellijke, hoogburgerlijke en militaire kring. Terwijl de vrouwen om hem heen cirkelen, ziet hij hoe idealen en eigenbelang samenklonteren en vermorzelen in destructief gefilosofeer.

Met zijn theaterbewerking toont Guy Cassiers zich wederom de kunstenaar, die eerder bij het Ro Theater de fenomenale Proust-cyclus op toneel zette. Hij schildert met taal en beelden een tableau vivant, dat de

bedoelde tijd ver overschrijdt. Met ruimte voor interpretaties en linken naar het huidige tijdsgewricht.

Schitterend hoe Cassiers twee kunstwerken en live-projecties weeft tot een allesomvattend decor. 'Het laatste avondmaal' van Leonardo da Vinci wordt suggestief gespiegeld in de vergaderopstelling van de leden van de Parallelactie. Videoclose-ups van in elkaars oor fluisterende gezichten suggereren intriges. Zo sluipt al in de schijnbare harmonie van Da Vinci hoogmoed en moreel verval. Die verandert in de chaos van 'De intocht van Christus in Brussel' van James Ensor, dat het beeld van de tweede helft bepaalt. Fraai wordt de afstand tussen elite en het morrende volk aangegeven. Terwijl

de Parallelactie binnen vergadert, wordt op jaloeziestroken achter hen de stoet maskerkoppen van Ensor geprojecteerd.

De ontbinding van een tot decoratie geworden samenleving in een sublieme collage van spel, vormgeving en taal. Dat is de overheersende indruk. Geestig is ook de kostumering, zoals de kokette actievoorzitter Diotima (Gilda de Bal) die als een exquise bonbon is verpakt. Tegelijk staat de doordachte esthetiek emotionele of ontredderde betrokkenheid in de weg en verkleuren Musils briljante formuleringen gaandeweg tot voortbabbelen intellectuaalisme. Maar wat een beeldschone belofte voor de rest van het drieluik.

Hanny Alkema

DE VOLKSKRANT, GEBABEL, GEBAAJTJES EN KREETJES

KARIN VERAART, 12 JUNI 2010



Gilda de Bal als Diotima, de kokette ambtenaarsvrouw die de mannen het hoofd op hol brengt, links, in blauwe broek, Tom Dewispelaere als De man zonder eigenschappen.

Foto Koen Broos

Gebabbel, gebaartjes en kreetjes

THEATER DE MAN ZONDER EIGENSCHAPPEN

★★★★★

Scherpe, geestige zedenschets wordt heerlijk verbeeld.

ANTWERPEN Wenen, 1913. In de salons van de gegoede burgerij maakt men zich op voor een groots feest: de viering van het zeventigjarige keizerchap van Franz-Josef in 1918. In die paar jaar kan er nog veel gebeuren, zegt een van de personages nog. Maar op dat moment vermoedt men niet dat de zaken er rond die tijd heel anders voor staan met de Donaumonarchie.

De man zonder eigenschappen, de satirische roman van de Oostenrijkse schrijver Robert Musil (1880-1942), beschrijft in het eerste deel een samenleving op drift, een maatschappij op de drempel van historische veranderingen vanuit het perspectief van een segment van die gemeenschap die de werkelijkheid nog niet onder ogen kan en wil zien.

Musil begon zijn grote project in 1921; hij stierf ruim twintig jaar later zonder dat hij het werk kon afmaken. Inmiddels telde het al wel 1.800 pagina's. De Vlaamse regisseur Guy Cassiers maakt bij zijn Antwerpse Toneelhuis nu een drieluik naar dit werk van Musil, waarvan het eerste deel donderdag première beleefde.

Cassiers raakt daarbij opnieuw met souplesse aan het niveau van zijn eerdere, veelgeprezen Proust-cyclus, of zijn recentere *Triptiek van de macht*.

De man zonder eigenschappen I is een prachtig vormgegeven, ingenieus uitgedachte en gepresenteerde theaterbewerking van het eerste - opnieuw actuele - deel van Musils 'onvoltooid symfonie'.

De titelheld heet Ulrich. Met enige afstand en scepsis beziet hij wat er om hem heen gebeurt: hoewel er van alles borrelt en botst in het Oostenrijks-Hongaarse Rijk, heeft een stel ambtenaren en militairen zich verenigd in

de Parallelactie, een organisatie die het feest voor Franz-Josef in goede banen moet leiden.

Udelheid

Eén en ander heeft plaats onder de bezielende leiding van Diotima, een kokette ambtenaarsvrouw, die de mannen het hoofd graag op hol brengt. Uiteindelijk loopt de Parallelactie hopeloos vast in loos gebabbel, duffe goede bedoelingen, ijdelheid en ook eigenbelang.

Deze scherpe, geestige zedenschets wordt heerlijk verbeeld. Gilda De Bal is een verrukkelijke Diotima, met ge-

baartjes en kreetjes en een timing waar je u tegen zegt; de acteurs die de ambtenaren en militairen rondom haar gestalte geven zijn stuk voor stuk goed op dreef.

Ongrijpbaar

En Tom Dewispelaere is een raadselachtige 'man zonder eigenschappen'. De bijnaam kreeg hij van een (ex-)vriend vanwege zijn ongrijpbaarheid, maar Ulrich aarzelt niet hem te koesteren, en ook soms zelf te bezigen. In deze 'tweede' verhaallijn, waarin Ulrich veelvuldig discussieert met een vriendin van vroeger (een sterke rol

van Katelijne Damen) worden de karakters verder uitgebouwd.

Voorts zet Cassiers op zijn herkenbare, virtuoze wijze de visuele techniek naar zijn hand. Terwijl de maatschappij instabieler wordt en kwesties als nationalisme, racisme, minderheden, mogelijke afsplitsing, taalverschil en sociale ongelijkheid steeds meer opspelen, laat hij het aanvankelijke scènebeeld van de verstilde dreiging van Da Vinci's *Het laatste avondmaal* geleidelijk overgaan in de chaos van *De intocht van Christus in Brussel* (Ensor). Tegen die achtergrond speelt hij soms nog met close-

ups van de personages, om uiteindelijk in een klein terzijde nog met een fraai foefje te komen.

Dit deel I beklift als een mooi mozaïek, dat je als zodanig kunt gaan zien. Maar het idee dat het nog uitgebreid gaat worden, stemt vrolijk en verwachtingsvol.

Karin Veraart

De man zonder eigenschappen I naar Robert Musil door Het Toneelhuis. Regie: Guy Cassiers; bewerking: Cassiers, Filip Vanluchene, Erwin Jans. Bourlaschouwburg, Antwerpen, 11/6. Nederlandse tournee v.a. 24/9.

TÉLÉRAMA, SCÈNE, SON ET VIDÉO

EMANUELLE BOUCHEZ, JULI 2010

FESTIVAL D'AVIGNON LE METTEUR EN SCÈNE GUY CASSIERS

Scène, son et vidéo

Avec ce Flamand raffiné, le théâtre s'enrichit des artifices du cinéma. Pour s'attaquer à un monument littéraire : "L'Homme sans qualités", de Musil.

Regard à l'affût derrière les lunettes, Guy Cassiers surgit, silhouette souriante jusqu'aux oreilles, au milieu de la cantine du théâtre : « *Aujourd'hui, tout le monde se sent perdu !* » A deux semaines de la première au Toneelhuis d'Anvers et à six semaines d'Avignon, l'instant est crucial. Descendus il y a trois jours du « grenier » où ils répétaient pour prendre enfin possession du théâtre à l'italienne, les dix comédiens doivent apprivoiser un nouvel espace. Ce soir, après les quatre heures de répétition, ils enchaîneront toutes les scènes de *L'Homme sans qualités*, de Robert Musil, et roderont pour la première fois in situ les techniques son et vidéo qui font le style du plus raffiné des metteurs en scène flamands. Un mélange d'images cinéma tournées en direct, d'acteurs au jeu pénétrant, de silences d'une incroyable profondeur.

Depuis qu'il est revenu dans sa ville natale, en 2006 – après avoir dirigé le Ro Theater de Rotterdam –, Guy Cassiers, 50 ans, a réuni une troupe de fidèles interprètes. A les voir ainsi assemblés en ce début d'après-midi autour d'une table ronde, on sent que la confiance est là. Ils écoutent, concentrés, le programme de la répétition. Il s'agit de faire la chasse aux redondances, de trouver l'équilibre entre le jeu des acteurs, la projection des images (par exemple, *La Cène*, de Léonard de Vinci, en référence à l'ordre du monde occidental ancien) et la partition de piano interprétée en direct (thèmes wagnériens romantiques et éclats dodécaphoniques catastrophistes).

A l'épreuve des planches, cela ne s'avère pourtant pas si facile : « *On est tendus car il ne nous reste plus beaucoup de temps*, raconte Katelijne Damen, magnifique interprète du précédent spectacle, *Sous le volcan*, d'après Malcolm Lowry. *Quand Guy m'explique que la petite "chorégraphie" que j'esquisse pour exprimer la sensualité de mon personnage risque de nuire à l'équilibre général, c'est douloureux ! Malgré toute la diplomatie dont il fait preuve...* »

« *Couper est une nécessité*, affirment le dramaturge Erwin Jans et le scénographe Enrico Bagnoli, qui accompagnent Guy Cassiers depuis douze ans, *car le principal danger de notre façon de travailler, très multimédia, est de créer trop de sollicitations, de disperser l'attention du spectateur.* » Cassiers, quant à lui, parle de « *balance* » entre les forces du spectacle comme d'un « *Graal* » à chercher, dans le détail, sans relâche. Il s'est toujours engagé dans l'adaptation d'œuvres littéraires complexes (*A la recherche du temps perdu*, en 2002-2004) pour pousser le théâtre dans ses retranchements. Mais en s'attaquant à une œuvre aussi cérébrale que *L'Homme sans qualités*, il mise gros. La première partie de la trilogie (dont l'ensemble sera bouclé pour l'été 2012) résume les huit cents premières pages de cette fresque socio-politico-philosophique écrite dans les années 1930 par le « Proust viennois ». La réflexion et le monologue intérieur y tiennent une large place pour décrire la décadence de l'Empire austro-hongrois avant 14-18. Les ressemblances avec une Europe qui tremble sur ses bases ou avec une Belgique menacée d'éclatement ne sont évidemment pas fortuites dans son projet. Ulrich, « l'homme sans qualités » – qualités nécessaires à l'action puisque que celui-ci ne cesse de peser tous les possibles –, est nommé secrétaire du comité chargé de la célébration des soixante-dix ans de règne de l'empereur François-Joseph. L'affairisme, la tyrannie et l'ultranationalisme sont tapis dans l'ombre tandis qu'à l'autre bout de la ville Walter et Clarisse, les amis d'Ulrich, se débattent avec leurs propres désillusions.

La majorité des comédiens sont rompus à la méthode Cassiers – la sonorisation de leur voix et leur visage souvent filmé en gros plan. Cette technique maintenant fétiche, le metteur en scène l'a trouvée par hasard, à ses débuts, dans les années 80, quand personne ne voulait le rejoindre et qu'il était obligé de faire l'acteur lui-même. Il venait des Beaux-Arts et s'était inventé une « béquille ». Elle est devenue l'aiguillon de sa recherche, avec des effets qui bousculent les codes de jeu. « *Grâce au chuchotement*, dit-il,

COMPAGNIE HORS SÉRIE / HAMID BEN MAHI

LA GÉOGRAPHIE DU DANGER

FESTIVAL AVIGNON OFF

8 AU 31 JUILLET 2010
16H30 - RELACHE LES LUNDIS

LE MAZOUING

SOUS LE CHÂTEAU CHAPAZARD
AU CENTRE DE LOISIRS DE L'ÎLE DE LA BARTHÉLEASSE - 84000 AVIGNON

Reservatien : 06 48 26 91 59

FESTIVAL D'AVIGNON GUY CASSIERS

☛ *l'acteur invite le public à venir le rejoindre sur scène au lieu d'en "sortir" lui-même en s'adressant de manière exagérée au spectateur. Et puis, en sonorisant ou en filmant, on peut varier les échelles. Si le visage du comédien envahit l'espace, le spectateur a l'impression, malgré la grande scène, de pénétrer dans une chambre mentale... au cœur de la confusion d'Ulrich et de Walter, par exemple, quand ils pressentent, chacun à sa manière, la Première Guerre mondiale... »* Le comédien Johann Van Assche, issu d'une compagnie anversoise plus « classique », témoigne de la difficulté de l'exercice : *« Il faut bannir la virtuosité, être concret, donner le texte ici et maintenant chaque jour. Ne pas jouer mais dire. Dire la vérité ! »* Alors qu'une caméra le dévisage, Dries Vanhegen, qui assume le monologue final de Walter, parle d'« *intérieurité extrême* » et d'« *état de transe* ».

Mais l'acteur, dans une certaine mesure, ne perd-il pas la maîtrise puisqu'il est relayé – modéré ou amplifié – par la technique ? Dans la salle, les trois régies – son, lumière et vidéo – s'étalent sur trois rangées de fauteuils. Cassiers, assis au rang de la lumière – passion du graphisme oblige –, rejoint sans cesse les comédiens sur scène pour caler à la seconde près les changements de rythme. Tous butent sur des détails matériels. Ils sont gênés par le son, aveuglés par cette lumière qui jaillit du sol ou

A voir

De Man zonder eigenschappen I (L'Homme sans qualités I), mise en scène Guy Cassiers, du 8 au 12 juillet, à l'Opéra-Théâtre.



LA PREMIÈRE DE "L'HOMME SANS QUALITÉS", LE 16 JUIN DERNIER AU TONEELHUIS D'ANVERS.

des côtés, qui les hypnotise. *« Un après-midi difficile ! »* nous avait-on promis.

Les comédiens qui n'ont jamais travaillé avec Guy Cassiers redoutent souvent d'être broyés par une grosse machine. Ceux qui en ont déjà fait l'expérience n'y renonceraient pour rien au monde. Comme Katelijne Damen, viscéralement engagée dans les projets de la compagnie : *« Une fois que j'ai accepté le cadre – parfois d'un seul mètre carré, car, si je bouge, je fais de l'ombre à mon partenaire ! –, la contrainte devient stimulante, et ma liberté de recherche, totale. Guy parle beaucoup des relations entre les personnages, mais nous laisse faire. On travaille en partant de ce que l'on ressent, nous, les comédiens, et de ce que l'on pense qu'il veut, lui. En osmose, magique et mystérieuse. »* ■ EMMANUELLE BOUCHEZ

SÜDDEUTSCHE ZEITUNG, AUF DEN RESTEN DES ABENDLANDS

EVA-ELISABETH FISCHER SOLIS, 14 JULI 2010

Auf den Resten des Abendlands

Die großartige Dramatisierung von Robert Musils Roman „Der Mann ohne Eigenschaften“ durch Guy Cassiers – ein Festivalexport aus Avignon

In Avignon hat der flämische Theatermacher Guy Cassiers im vergangenen Jahr mit großem Erfolg sein „Triptychon der Macht“ gezeigt, eine stupende Analyse zum Thema Faschismus. In seinem neuen Mammutunternehmen geht es nicht weniger analytisch und konzise um die Morgendämmerung des Nationalsozialismus. Für seine Dramatisierung von Robert Musils Roman „Der Mann ohne Eigenschaften“, die er zusammen mit Filip Vanluchene und Erwin Janes als Grundlage für eine dreieinhalbstündige Aufführung für sein Schauspielhaus in Antwerpen erarbeitete, hat Guy Cassiers den Prototypen eines Faschisten hinzuerfunden. Graf von Schattenwalt, ein Kerl mit markigen Sprüchen, trägt schwarze SS-Uniform schon vor der Zeit.

Das Bearbeiter-Trio hat für seine Bühnenadaptation, die von Donnerstag bis Freitag beim Festival Theater der Welt im Grillo-Theater Essen zu sehen ist, sogar noch eine weitere Figur implantiert, den Armeegeneral Stumm als „Stimme des Volkes“. In diesen beiden Rollen summieren sich verschiedene Romanfiguren.

Denn um der Verständlichkeit wie auch der Spielbarkeit willen galt es, das handelnde Personal einzugrenzen. In den verbliebenen Figuren bündeln sich die diversen Handlungsstränge und Mentalitäten, werden Kontroversen, Intrigen und Skandale sichtbar, wie sie die Diskussionen der Zeit beherrschten. Dabei ist allerdings nicht ganz nachvollziehbar, dass ausgerechnet Agathe, die Schwester des Mannes ohne Eigenschaften, Ulrich, gestrichen wurde. Denn das inzestuöse Verhältnis der beiden steht doch gleichnishaft für die geistige Inzucht der Mächtigen im zentralistischen Wien – ein entscheidendes Motiv für den Zerfall der Donaumonarchie.

Grotesker Ausdruck dafür, wie sehr alles und alle in eigenen Saft köcheln, ist die so genannte Parallektion – Dreh- und Angelpunkt des Romans wie auch der Inszenierung. Es geht um die Vorbereitungen der Feierlichkeiten zum 70. Thronjubiläum des dann 88-jährigen Kaisers Franz Joseph, das ins selbe Jahr wie die 30-jährige Regentschaft des preußischen Monarchen Kaiser Wilhelm II.

fällt, nämlich 1918. Das Festkomitee, so scheint es, stammt aus einem Kasperltheater. Dessen Mitglieder beugen sich, aufgereiht wie Puppen, über eine Tafel, einen Ausschnitt aus Leonardo da Vincis „Letztem Abendmahl“, ganz so, als bedienten sie sich nach Guidünken an den Restbeständen der abendländischen Kultur. Das ist komisch, das ist böse und deouvrierend und trifft als Bild noch jeden Kulturausschuss von heute.

Zwischen Wagner und Zwölfton

Wie geschickt von Cassiers, das Geschehen, das im Jahr 1913 spielt, aus zwei Zeitperspektiven zu betrachten! Zum einen aus der Musils – der 1921 begonnene zweibändige Roman erschien 1930 beziehungsweise 1932, also in den dekadenten Zwischenkriegsjahren –, zum anderen aus eigener, heutiger Sicht. Das erlaubt noch mehr Distanz, noch mehr Ironie, als sie Musil an den Tag und seinem Protagonisten Ulrich wie auch dem Unternehmer Arnheim in den Mund legte. Hier die philosophischen Auslas-

sungen der Kunstsinnigen, da die provinziellen Machenschaften der Politiker, alles kompliziert durch die diversen Liebeshälften der Akteure. Der schwelgerische Walter, ein glückloser Künstler, Nietzsche und Wagner hörig, ein Mann des späten 19. Jahrhunderts, findet den krassen Widerpart in seinem Jugendfreund Ulrich, einem modernen Intellektuellen. Er orientiert sich nicht an moralischen Kategorien, sondern rational an den neuesten wissenschaftlichen Erkenntnissen. So plädiert er für unschuldig im Fall des Serienmörders Moosbrugger, der durch seine Triebhaftigkeit determiniert und in seinem Drang zu morden den Pferden ähnlich sei, die, an einem Darmvirus erkrankt, nicht anders könnten, als die schöne Wienerstadt in eine stinkende Kloake zu verwandeln. In dem, was Walter auf seinem Flügel präludiert, Wagner und Zwölftonmusik, spiegeln sich solche Diskrepanzen wider.

Gleichwohl erliegt auch Ulrich seinen Trieben. Er langt ordentlich hin, wenn er an seiner Geliebten Bonadea demonstriert, wie sich Moosbrugger an seinen

Opfern mit dem Messer vergeht. Diese Bonadea sieht mit ihren gelben Strumpfbändern aus wie eine Mischung aus Malvolio und Biene Maja. Wie denn alle Figuren in diesem Spiel zu Karikaturen überzeichnet sind. Diotima etwa, Herz und Kopf der Parallektion und amourös dem Herrn Arnheim zugeneigt, gleicht dank blonder Hochsteckfrisur und mächtigen Organdy-Schleifen ganz in Weiß einer blasierteren Evita Peron, wohingegen Arnheim, ein normannischer Kleiderschrank im Bärenfell, den Kerl vorstellt, der Diotimas blassblonder Gatte Tuzzi nie sein konnte. Die Frauen, sie sind allesamt exaltiert, chronisch überreizt und in ihrer Ausdrucksweise gespreizt. Die Männer schwadronieren. Das zeigt sich in der zweiten Hälfte des Theaterabends, wenn ihre monologisierenden Köpfe in Großaufnahme über den zwerghaften Schauspielern schweben.

Cassiers' „Mann ohne Eigenschaften“ ist weit mehr als reine Textarbeit. Cassiers destilliert die Essenz aus 1200 Seiten und verpackt sie in heißkaltes Theater. EVA-ELISABETH FISCHER

DIARIO DE SEVILLA, *EL ECO IMBORRABLE DEL HORROR*

ROSALIA GÓMEZ, 18 DECEMBER 2010

El eco imborrable del horror

CRÍTICA TEATRO

ROJO REPOSADO

★★★★☆

Toneelhuis. Basada en la novela de **Jeroen Brouwers**. **Dirección:** Guy Cassiers. **Intérprete:** Dirk Roofthoof. **Dramaturgia:** Corien Baart / Erwin Jans. **Diseño decorados, vídeo e iluminación:** Peter Missotten (Filfabriek) **Fecha:** Viernes, 17 de diciembre. **Lugar:** Teatro Central. **Cines:** Un tercio de entrada.

Rosalía Gómez

Impresionante y durísimo trabajo el que Toneelhuis, en la persona de Dirk Roofthoof, creó hace unos años a partir de la novela autobiográfica del holandés Brouwers y que anoche recaló por fin en Sevilla. En un idioma que no es el suyo –con una magnífica traducción del holandés de Julio Grande–, un hombre, completamente solo, va y viene por sus recuerdos, entrando y saliendo durante casi dos horas por donde quiere y por donde lo lleva un hilo invisible –como Proust, como Joyce– desde que, con 3 años, entrara con su madre, su hermana y su abuela en un campo de concentración japonés situado en la isla de

Java. Con un texto en verdad maravilloso y lleno de imágenes, el fantástico actor relata, fabula, describe, nos introduce en su mundo y, cuando parece que está curado, que ha progresado de forma adecuada, levanta la tapa de los horrores y nos muestra algo que ya intuíamos: que éstos no tienen fin, que pueden estar saliendo durante horas hasta dejarnos agotados... porque no hay salida en esta dantesca *selva oscura* en la que el hombre anda perdido. La memoria y el sutil trabajo de movimientos del actor (toca sin cesar su cuerpo deteriorado porque es su única certeza) están ayudados por una magnífica dirección apoyada en la técnica: un micro para que pueda susurrar sus miedos y dos pantallas sobre las que, sin dejar de proyectarlo, juega inteligentemente con el desfase. Así, por ejemplo, mientras fija sus ojos de loco, como un retrato de Van Gogh, él dice cosas anodinas... Es cierto que el espectáculo se alarga hasta exasperar, pero no puede haber amabilidad alguna en mensaje tan terrible. De todas formas, por mil veces que resuenen los ecos de su tragedia, la humanidad sigue repitiendo sus errores.

CORRIERE DELLA SERA, **MAGNIFICO ORRORE DI CASSIERS**

FRANCO CORDELLI, 12 DECEMBER 2010

Sunken Red Straordinaria potenza evocativa nello spettacolo del regista belga**Magnifico orrore di Cassiers****Protagonista** Dirk Roofthoof in un momento di «Sunken Red»di **FRANCO CORDELLI**

La venticinquesima edizione di RomaEuropa Festival si è chiusa ufficialmente con *Delusion*, un concerto di Laurie Anderson. In quanto a teatro il penultimo spettacolo portava la firma di Peter Sellars, era *Kafka-Fragments*: un'opera di György Kurtág, un'opera (e uno spettacolo) di lancinante e contundente bellezza. Se possibile, più bello ancora è risultato *Sunken Red* di Guy Cassiers. Non si tratta ovviamente di fare classifiche e stabilire primati. Ma il regista belga Cassiers, fino a ieri, fino alla *Walkiria* della Scala, sconosciuto in Italia, in pochi sono andati a vederlo.

Peccato. I fedeli di RomaEuropa lo hanno snobbato proprio perché ignoto. Invero Cassiers è un regista in Europa celeberrimo e già di lungo corso. Predilige mettere in scena classici della letteratura narrativa, è autore di riduzioni sceniche da opere monstre, come quelle di Musil e Proust. Personalmente avevo visto due suoi spettacoli: un *Mefisto for ever* tratto dal romanzo di Klaus Mann, ad Avignone; e a Parigi, lo scorso anno, *Sotto il vulcano* dal romanzo di Malcolm Lowry. A giustificazione degli assenti (che ovviamente non devono essere giustificati di nulla) occorre dire che, leggendo il cartellone, risultava sconosciuto anche l'autore, l'olandese Jeroen Brouwers. Il titolo del suo romanzo autobiografico significa «Rosso decantato». A

sentirlo, recitato dall'attore belga Dirk Roofthoof quasi per intero (ne sono stati effettuati pochi tagli, il monologo dura due ore), ci si chiede come mai nessun editore italiano abbia tradotto un testo di simile potenza evocativa, di così struggente rievocazione di tanti capitoli dolorosi. Due in specie o forse tre: la morte della madre del narratore, persona da lui poco frequentata, riporta alla luce i primi suoi anni di vita, in un campo di concentramento giapponese, là dove egli, bambino, vide e toccò con mano l'orrore. No, non furono efferati solo i tedeschi, lo furono anche i giapponesi. Siamo prossimi a un'altra testimonianza, quella di James Ballard. Al suo *L'impero del sole*. Ma qui tutto è più secco e più crudo, perché più frammentario, più lacunoso.

Il problema di Brouwers è la memoria. Essa è ineluttabile, ma una simile memoria chi non vorrebbe allontanarla da sé? Il terzo capitolo in specie doloroso è il parto della adorata moglie, il pensiero di questo evento si salda al ricordo della madre picchiata a sangue dai giapponesi proprio sul pube. La cosa migliore che possa accadere a un uomo e a una donna, dice Brouwers, è di non arrivare ad amarsi. Ma non è stupefacente solo il romanzo. Lo sono anche la regia con il suo uso delle rosse luci, diffuse o a raggiera sul pavimento; e lo è l'interpretazione. Dirk Roofthoof è molto più che un semplice attore. Egli non

recita, si limita a parlare, anzi a mormorare quasi, con quella sua roca, desolata voce, dicesse tutto tra sé e sé. Raramente, molto raramente, si lascia andare all'ansia o alla rabbia o alla rivolta. Poi, o se ne sta fermo, seduto e in piedi; o si muove con piccoli gesti di decompressione, si asciuga le mani con un fazzoletto, si passa le dita sugli occhi, alza le stecche di una veneziana. Il video frattanto ne moltiplicano l'immagine, è nello stesso tempo intero, frontale, di schiena, in luce, in ombra, lontano e in primo piano. Dimora in un rosso fuoco; poi, poco a poco, decolorato. La sua presenza è quella di un fantasma se non di un ectoplasma. Tutta intera e nuda non c'è mai. Non c'è più. Non c'è mai stata. Dice: «Cosa c'entravo io con tutto questo?». E poi: «Cosa c'entra tutto questo con me?»

© RIPRODUZIONE RISERVATA

Sunken Red di Brouwers/Cassiers

RomaEuropa Festival e ora a Siviglia



GRANADA HOY, LA MADRE INFIERNO

MÓNICA FRANCÉS, 13 DECEMBER 2010



Una escena del montaje.

GRANADA HOY

La madre inferno

CRÍTICA DE TEATRO

ROJO REPOSADO

★★★★☆

Basado en la novela de Jeroen Brouwers.

Adaptación: Guy Cassiers, Dirk Roothoof, Corien Baart. Compañía: Toneelhuis. Intér-

pretes: Dirk Roothoof. Dramaturgia: Corien Baart, Edwin Jans. Video: Arjen Klerkx. Diseño iluminación, escenografía, video: Peter Missotten. Dirección: Guy Cassiers. Teatro Alhambra. Fecha: 11 de diciembre de 2010.

Mónica Francés

Rojo reposado es la adaptación teatral de la novela homónima,

Bezonen rood (1981), del escritor holandés Jeroen Brouwers, nacido en Yakarta en 1940. Y es curioso, sintomático, que el texto todavía no se encuentre disponible, traducido, en las librerías de este país. Narra el duelo imposible del hijo –un escritor de 41 años– por la muerte de la madre. Cuando la madre y la infancia fueron, son, el mismísimo infierno: un campo de concentración japonés para mujeres y niños, en Yakarta, durante la II Guerra Mundial, en el que fue recluso –a la edad de los 3 años– junto a su madre, abuela y hermana. Un texto autobiográfico que se lleva a escena monologado, susurrado por el intérprete, como si se dirigiera uno por uno a cada espectador, pausadamente y sin patetismo alguno, en el que se anuda en la narración la imposibilidad del presente –el duelo por la madre, que es también una rotunda incapacidad de amar a la/s mujer/es– y el pasado (en el que lo imposible, la infancia junto a la madre en el infierno de la perversión más psicótica, se volvió real).

Durante la representación, poco a poco, uno alcanza a desear que cese, que corte, que enmudezca, que pare de hablar el sujeto, el hombre que prácticamente solo habla en escena. Porque acción, lo que entendemos por acción escénica, no hay. Y es sorprendente encontrar un espectáculo tan elocuente como este, que se anuncia en cartelera bajo el rótulo de "Teatro-Nuevas tecnologías", y en el que efectivamente en escena a este hombre que habla se le acompaña de un complejo aparato tecnológico –audiovisual y sonoro, cámaras, iluminación, proyección de imagen, microfona– pero que da la impresión de estar y no estar ahí, en la medida en la que no emborriona nunca sino que da empaque, intimidad, subraya la palabra –la verdad atroz– que no cesa aunque el espectador lo desee.

Esta elocuencia narrativa sobreviene gracias a una veracidad, una verosimilitud, absoluta articulada desde la voz y su puesta en escena más poética-antifusionista. No es la víctima maniquea y tópica, es la voz del sujeto profundamente herido braceando psíquicamente entre la perversión, la indiferencia, la autodestrucción, la pulsión por la escritura y el anhelo, las tentativas de amar.

A veces sucede que las adaptaciones teatrales o filmicas pueden ser mejores que el original, Tarkovsky decía que de novelas mediocres surgían excelentes películas; no sabremos, de momento, si es el caso. Lo que sí podemos afirmar es que el director artístico de la Toneelhuis de Amberes, Guy Cassiers, y el espléndido intérprete, Dirk Roothoof, con el texto de J. Brouwers, instauran un acontecimiento en cada butaca.

JORNADA TÉCNICA

Sevilla, 14 de diciembre de 2010

ORGANIZA: GRUPOJOLY

COLABORAN: gasNatural fenosa, Montealto, Cajasol, aprean

Iniciativas de Internacionalización de las Empresas de Energías Renovables

PROGRAMA

09.45 horas: Recepción y acreditación

10.00 - 10.30 horas: Bienvenida

Dña. Teresa Sáez, Directora General de EXTENDA

D. Mariano Barroso, Presidente de APREAN

D. Juan Carlos Fernández, Director General de GRUPO JOLY

10.30 - 11.00 horas: Ponencia

"El Proceso de Internacionalización empresarial en el sector de las Energías Renovables"

D. Miguel Barcenillas, Socio Director y Dña. Yolanda Gibb, Responsable de Mercados de MABS Consultores

11.00 - 11.30 horas: Pausa - Café

11.30 - 12.30 horas: Mesa Redonda

"Experiencias en el proceso de Internacionalización"

Modera:

D. Miguel Barcenillas, Socio-Director de MABS Consultores

Ponentes:

D. Antonio Martínez, Director General de Desarrollo Corporativo y Negocio de MONTEALTO

Dña. Sara Hidalgo, Gerente de TENTUSOL, Sistemas de Energías Renovables

D. Harald Schmutte, Director General de Filiales de ISOFOTÓN

12.30 - 13.30 horas: Mesa Redonda

"El reto de la internacionalización"

Modera:

D. Carlos Rojo, Secretario General de APREAN

Ponentes:

D. Eliomar Delgado, Responsable de Promoción Internacional Europa Occidental y Arco Mediterráneo de GAS NATURAL FENOSA

D. Alfonso Vargas, Director de Desarrollo de Negocio de Andalucía de ENEL GREEN POWER

13.30 horas: Clausura - Vino Español

Información e inscripciones gratuitas:
902 30 60 95 o jornadatecnica@grupojoly.com
PLAZAS LIMITADAS

Dirección: Hotel Meliá Sevilla
C/ Doctor Pedro Castro, 1
Sevilla 2010



Diario de Cádiz

Diario de Jerez

Europa Sur

Diario de Sevilla

el Día

Huelva

Granada Hoy

Málaga Hoy

Diario de Almería

IDEAL, EL HOMBRE QUE HABLABA DE SU MADRE

ANDRÈS MOLINARI, 13 DECEMBER 2010

Lunes 13.12.10
IDEAL**CRÍTICA**
ANDRÈS MOLINARI**EL HOMBRE
QUE HABLABA
DE SU MADRE**

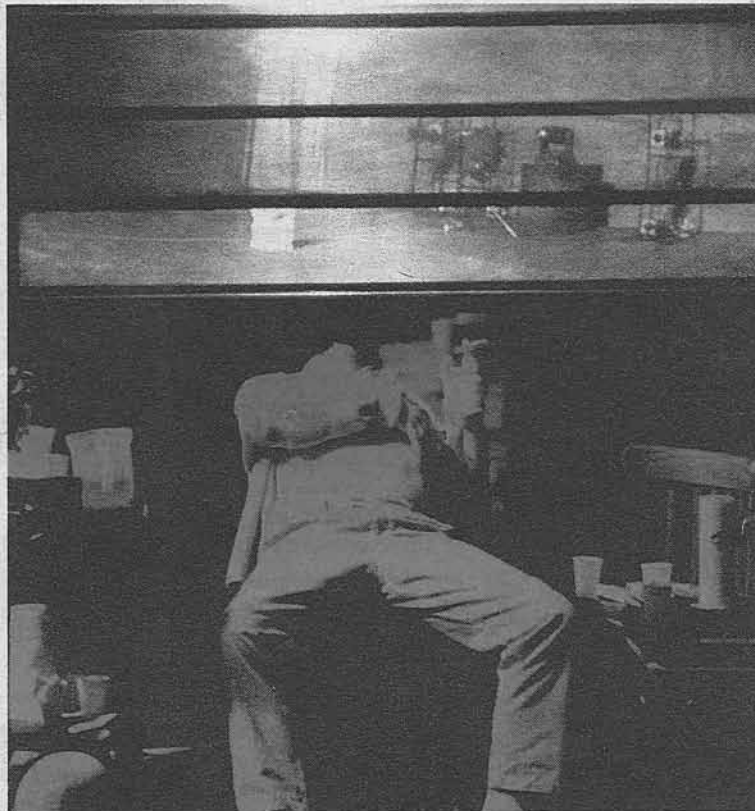
A veces se contradice a sí mismo. Un espectáculo que pretende ser frío y gris, húmedo abajo y rojo arriba, se contradice en su distancia estética y, a veces, roza el lamento, implora la emoción y araña la deprecación. No obstante, la magnificencia oculta cualquier mota que se le quiera encontrar. Incluso su reiteración, probablemente innecesaria en algunos pasajes, que alarga el monólogo hasta más de dos horas y que seguramente si se le podasen varios minutos centrales conseguiría el mismo efecto en el silencioso y encandilado público.

Para ese encandilamiento la afamada compañía Toneelhuis usa cuatro cámaras de vídeo que definen los cuatro puntos cardinales del espacio escénico, metáfora del mundo. Sus imágenes son proyectadas sobre dos persianas, una grandísima de lamas sonoras

TEATROEspectáculo: *Rojo reposado*.

Compañía:

Toneelhuis.

Actor: *Dirk**Roofthoof*.Director: *Gav**Cassiers*.Días y lugar: *11 y 12**de diciembre de**2010 en el Teatro**Alhambra. LLeno.*

Una escena de la obra de Toneelhuis, 'Rojo reposado'. :: IDEAL

y otra metálica de cristales sucios que se empeña en desempañar, nuevas alusiones a ventanas sobre el mundo, escotillas de un ambiente cerrado que no sólo atañe al campo de concentración sino a la soledad espesa del Edipo náufrago en las cenizas de su querida madre. Las cámaras emiten alguna ráfaga fugaz pero su enorme discreción las cohibe para que sólo muestren la cara del personaje, desde todos los ángulos y en todos los tonos de gris. Sólo se les permite un par de liviandades y entonces amanece el rojo reposado.

Pero, sin duda, el espectáculo es el actor. Gestos a medio engendrar, murmullo al principio, gritón en un par de instantes, patoso en apariencia, tenebroso y tierno en su indolencia, vulgar y humano en su testicularidad. Un ballet suave en sus manos y unos callos persistentes en sus pies. Grandísimo actor, algo monocrorde, pero impresionante en su expresividad y su resistencia. Se diría que imprescindible para que este espectáculo sea de lo mejor que se ha visto este trimestre en el Teatro Alhambra.

DE STANDAARD, VAKMANSCHAP

RUTH JOOS, 7 JUNI 2010



RUTH JOOS

VAKMANSCHAP

Ruth Joos maakt het programma 'Mezzo' op Radio 1. Haar column verschijnt tweewekelijks op maandag.

Ik heb mijn bezoek aan de theatermonoloog *Bezonen rood* zes jaar lang uitgesteld. Uit schrik. Uit verering voor een boek dat mij heeft geraakt waar je niet meer vermoedt dat je nog kan geraakt worden. Een boek waarin elk woord op zijn plaats valt. In *Bezonen rood* snijdt de emotie en doet het menselijk inzicht pijn. Maak daar maar eens theater van. Maar dat deed het triumviraat bestaande uit de schrijver Jeroen Brouwers, de acteur Dirk Roofthoof en de regisseur Guy Cassiers dus wel.

Niets zo intens als uitgesteld verlangen, dat bleek nog maar eens. Wat heb ik die zes jaar lang iets gemist.

Het boek is geen prettig dagje lezen. Jeroen Brouwers schrijft over zijn kindertijd in een Jappenkamp in voormalig Nederlands-Indië. Je maakt zo kennis met de horror uit zijn jonge jaren, maar je ziet vooral hoe hij dat in zijn kinderhoofd onschuldig heeft beleefd en tragisch heeft opgeslagen. Brouwers onthult wat die ervaringen betekenen in zijn mannenbestaan en hoe ze zijn relatie met vrouwen – en uiteraard met de vrouw der vrouwen: de moeder – beïnvloeden. Het onvermogen spat van de pagina's.

De theatervoorstelling begint met een eelt vijlende Roofthoof. Hij zal in dit stuk niet enkel zijn voeten, maar ook je hele hebbenen en houden op scherp vijlen. De taal is – zoals altijd bij Brouwers – van een juistheid en een finesse die zijn gelijke niet kent. Die esthetisering maakt het lezen ondanks alle afgrondelijke inzichten draaglijk. Die schoonheidservaring blijft wel wringen en maakt de inhoud – indien mogelijk – nóg pijnlijker. Veel minder sterke werken eindigen waar de pijn begint. *Bezonen rood* begint daar net.

En dat heeft de voorstelling goed begrepen. Hier is theater van

‘Dat Dirk Roofthoof ‘Bezonen rood’ maar tot aan het eind van zijn leven blijft spelen’

gemaakt met een drang naar esthetiek. Veel camera's, veel live gefilmde en uitgegrote beelden, veel effecten, je weet niet waar eerst kijken. Je hebt er het raden naar hoeveel – en bovendien waar – de talloze microfoons verborgen zitten, maar het betekent wel dat je zelfs het pulken aan een stukje nagel hoort, het plooiën van een papiertje. De techniek zit op de huid van de acteur geplakt en maakt van elke beweging en elk uitgesproken woord een kunstwerk op zich. Je zit te genieten van zoveel verfijning en krijgt het mes van de pijn die achter de woorden schuilgaat, dubbel zo hard in je buik geplant.

En dan Dirk Roofthoof.

Die man is een maniak. Hij speelt deze voorstelling in vier talen. Nederlands, Frans, Engels en Spaans. Vertolkt daartussen ook nog eens drie verschillende personen in de trilogie van Jan Fabre. Ook monologen, wat had u gedacht? In zijn hoofd zit meer dan acht uur tekst. Woord voor woord. Helemaal klaar. Dat is buitenaards. Elke beweging, elk woord zit op de nanoseconde juist. Deze acteerprestatie is perfectie in een andere dimensie. De inzet is totaal met een eindeloos respect voor tekst, emotie en publiek. Roofthoof heeft deze tekst begrepen, beter dan het publiek. Daardoor laat hij je *Bezonen rood* ervaren zoals je nooit eerder hebt gedaan. Hij weet als geen ander wat deze woorden tweebrengen. Ik heb zo'n beheersen en samenvallen van vertolking en inhoud zelden meegemaakt.

Mijn God, wat heb ik al veel slecht theater gezien. Dat horen de mensen in het vak wel vaker en dat moet heel frustrerend zijn. Want er zijn minstens evenveel middelmatige en slechte boeken, geloof me. Om over films en tentoonstellingen nog maar te zwijgen. Maar bij theater is dat dubbel pijnlijk. Omdat de confrontatie zo rechtstreeks is. Iemand geeft zich bloot, terwijl je er op zit te kijken. Als het goed zit, is dat van het mooiste dat er is. Schort het ergens aan, dan is het van het ongemakkelijkste wat er bestaat.

Na afloop ontmoette ik iemand die de voorstelling al zes keer heeft gezien. Elk jaar één keer, als een soort zuivering. In de dagen die volgden op mijn ontroering en ontredde ontmoette ik steeds meer mensen die de voorstelling al meerdere keren hebben gezien. Voor elk van hen is het een ankerpunt, een referentie. *Bezonen rood* is een ode aan het vakmanschap. Een avond om stilletjes aan kapot te gaan. Dat Dirk Roofthoof deze voorstelling maar tot het einde van zijn leven blijft spelen. Ik heb mijn kaartjes voor volgend jaar al besteld. Ik hoop van u hetzelfde.

AGENDA, ANTWERPEN WAS DE PERFECTE ZANDBAK

MICHAËL BELLON, 26 MAART 2010

Global Anatomy & Kalender/Zwart — Benjamin Verdonck

THEATER

24, 26 & 27.3.2010 20.30, Global Anatomy, KVS_BOX, Arduinkaai 9 quai aux Pierres de Taille, Brussel/Bruelles

30.3.2010 20.30, Kalender/Zwart, KVS_BOX, Arduinkaai 9 quai aux Pierres de Taille, Brussel/Bruelles

02-210.11.12, tickets@kvs.be, www.kvs.be, www.benjamin-verdonck.be, www.kalender09.be

MICHAËL BELLON

'ANTWERPEN WAS DE PERFECTE ZANDBAK'

NL Benjamin Verdonck, de man die in Brussel ooit als een zwaluw een nest bouwde tegen het postgebouw op het De Brouckèreplein, er een paar dagen woonde als een varken in een hok, en zelfs een tijd als een, nou ja, paalzitter op een paal zat aan het Baraplein, is even terug.

Benjamin Verdonck vertoefde de komende weken in de KVS voor de herneming van de absurde komedie-zonder-woorden *Global anatomy* met Willy Thomas. Maar ook voor een verslag van de streken, strapatsen en stille ingrepen waarmee hij vorig jaar tal van Antwerpenaren even raar deed opkijken. In het kader van zijn project *Kalender* organiseerde hij in 2009 namelijk gedurende het hele jaar onaangekondigde artistieke interventies in de publieke ruimte van de Sintjorenstad. Zo zette hij een roze bol op een standbeeld van Leopold I, deed hij van zich spreken met de installatie van een gigantische dode mus op de Meir, huurde hij lege reclameborden af om op de crisis te

www.kalender09.be en treedt Verdonck nu met *Kalender/Zwart* ook opnieuw naar binnen in het duister van de toneelzaal voor een geïllustreerde vertelling over een jaar lang proefballonnetjes oplaten.

Is *Kalender* volgens u een succes geworden?

BENJAMIN VERDONCK: Ik kan echt niet zeggen welke projecten nu een succes waren of niet. We (*Verdonck* heeft voor het *Kalender*-project een kleine ploeg van medewerkers rond zich verzameld, *mb*) hebben geprobeerd de mogelijkheden af te tasten. Wat dan de criteria zijn om te beoordelen of een actie nu geslaagd was of niet – publieksopkomst, persaandacht, esthetische voldoening – kun

jaar voor langere tijd en op grotere schaal effect zouden kunnen sorteren. Vooral ons netwerk zou dan belangrijk worden. Het zou een combinatie moeten zijn van kunst, iets heel moois maken, en mensen die spontaan de verantwoordelijkheid nemen om er zorg voor te dragen.

Hebt u die spontane zorg in 2009 ook ervaren?

VERDONCK: (*denkt na*) Sowieso hebben we heel veel dingen gedaan in de stad die niet kapot zijn gegaan hoewel ze zeer kwetsbaar waren. Misschien spreekt daar toch al een zeker verantwoordelijkheidsgevoel uit. Omgekeerd hebben we zelf ook wel eens het voorbeeld gegeven, zoals bij het project *Junk house*. Dat ging om een braakliggende ruimte achter een reclamepaneel die werd gefrequentieerd door mensen die liefhebbers in heroïne. Die vuile plek hebben wij mooi proper gemaakt en omgevormd tot een soort huisje met een dak en een gezellig bankje.

Hebt u door *Kalender* de stad anders leren kennen?

VERDONCK: Ik kende het terrein waar ik ging spelen toch redelijk goed. Ik had een vermoeden waar en wat de obstructies konden zijn. Antwerpen was in dat opzicht de perfecte zandbak voor deze oefening. Het stadsbestuur liet mij ook toe om mijn gang te gaan. Waar je wel mee geconfronteerd wordt, is die oververzadiging van prikkels. Je moet heel hard roepen om gezien of gehoord te worden, en het probleem is dan dat je snel geneigd bent om spektakel te gaan maken. Terwijl het ook gewoon werkt om verblind door een uitgeholde pompoen op je hoofd er uren over te doen om de Meir over te steken.

“Om gezien of gehoord te worden ben je snel geneigd om spektakel te maken. Terwijl het ook gewoon werkt om verblind door een uitgeholde pompoen op je hoofd er uren over te doen om de Meir over te steken”

anticiperen enzovoort.

Al was het dan uitdrukkelijk niet de bedoeling om voortdurend spektakel te maken, toch creëerden verschillende van Verdoncks interventies gerucht in de straten. Maar gewoon een kaartje kopen om Verdonck aan het werk te zien in het theater, kon het voorbije jaar dus niet. En zich naar Antwerpen verplaatsen in de hoop daar tussen alle andere gekte nog iets gekkers te zien gebeuren, is voor Brusselaars ook wat veel gevraagd. Daarom zijn er ruime samenvattingen van de acties te zien op

je moeilijk bepalen. Ik heb eigenlijk een jaar lang geoefend. De volgende stap is nagaan wat die oefening heeft opgeleverd. En er is ook een zekere wens om een paar duurzame projecten van deze strekking op poten te zetten.

Er komt nog een vervolg?

VERDONCK: Er zijn nog voldoende plannen en mensen om iets te doen, en we hebben ook nog wat budget over. Met een vervolg als *Altijd kalender* zouden we kunnen kijken welke uitgangspunten van het afgelopen



© Sessia Vanderschuerle

Waarom keert u nu toch nog terug naar de theaterzaal met dit project?

VERDONCK: Vroeger deed ik dit soort ingrepen op eigen houtje vanuit een heel marginale positie. Nu heb ik ze gedaan vanuit instituten als het Toneelhuis en de KVS (de coproducent, *mb*), waar veel naar gekeken wordt. Maar die huizen konden alleen zeggen dat 'den Benjamin van plan was om van alles te gaan doen', want op de inzet om niets op voorhand aan te kondigen viel niets af te dingen. In *Kalender/Zwart* geven we voor het reguliere theaterpubliek een samenvatting van mijn ervaringen en bevindingen; in een mooie vertelling waarin we ook laten zien dat verschillende *Kalender*-projecten op een bepaalde manier in elkaar zijn gehaakt. Na verloop van tijd hadden we een soort repertoire gecreëerd.

Daarnaast heb ik ook heel wat tastbaar materiaal verzameld dat ik in het MuHKA zal tonen. Dat is dan *Kalender/Wit*. (Hierop geeft Verdonck ons een kleine rondleiding door zijn atelier waar de wonderlijke verzamelingen lintjes en veters, verweerde handschoenen, kapotte voetballen, stukjes ongeïdentificeerd plastic en verbrande stukjes zilverpapier van heroïnejunkies liggen die netjes geschikt in het museum ongetwijfeld hun poëtische meerwaarde zullen prijsgeven.)

De mensen mogen zich ook verheugen op de herneming van *Global anatomy* in de KVS. Wij hebben ermee gelachen. Is het voor jullie nog altijd even leuk om die woordloze gekte te recreëren?

VERDONCK: Het is fantastisch om te doen. Voor mij is er ook niet zoveel verschil met het hernemen van een tekst. Je hebt een zeker schema te volgen, maar je kunt met een andere gevoeligheid of timing wel plezier blijven maken. Het moment dat Willy met zijn gat in de boter gaat zitten en aan een glijdende wandeling begint op de scène, dat is op en top toneel. Dat heeft dezelfde schoonheid als een tekst die mooi wordt gebracht.

FR L'artiste Benjamin Verdonck s'est fait remarquer à Bruxelles avec des projets comme ce nid d'hirondelle qu'il s'était confectionné pour l'accrocher à la façade d'un bâtiment administratif ou la cabane où il vécut perché à sept mètres de hauteur. Dans *Kalender/Zwart*, il raconte une année de happenings à Anvers.

EN Like a swallow, the artist Benjamin Verdonck once built a nest against the post office building on the place De Brouckèreplein, lived in the city like a pig in a sty, and, like a pole-squatter, sat on a pole at the place Baraplein. Now, in *Kalender/Zwart*, he tells the story of a year of public activities in Antwerp.

DE MORGEN, REMAKE HET LITTEKEN LIP VERRAST EN VERWART OP HET HOOGSTE NIVEAU

GRIET OP DE BEECK, 15 NOVEMBER 2010

Remake 'Het litteken lip' verrast en verwart op het hoogste niveau

ANTWERPEN ● Wouter Hendrickx, Geert Van Rampelberg en Stijn Van Opstal van Olympique Dramatique maakten samen met auteur en theatermens Pieter De Buysser na negen jaar een geheel nieuwe versie van *Het litteken lip* in Het Toneelhuis. En wat voor één.

DOOR GRIET OP DE BEECK

Het litteken lip is geen voorstelling, het is een andere wereld waar je als vanzelf in glijdt. Al voor de lichten in de zaal uitgaan is het spannend, ben je in blijde verwachting van wat komen gaat. En elke verwachting wordt ingelost, en degene die je niet had ook.

Dat heeft met juiste keuzes te maken, en hoe alles samenvalt: de tekst, de beelden, het spel van de acteurs, de sferen die ze creëren. Om bij de tekst te beginnen: van een klassiek verhaal is niet echt sprake. Drie mannen krijgen een brief die 219 jaar geleden is geschreven en toch haarfijn hun doen en laten voorspelt. De mannen vertellen fabels: diep, irrisvol en geestig tegelijk.

Pieter De Buysser is een begenadigd auteur. Hij heeft een wilde verbeelding, de

woorden om daar gestalte aan te geven, en een kader dat zorgt voor gelaagdheid en fond. Zijn zinnen zijn niet zoals een mens ze vaak hoort in het theater. Eén stukje om dat duidelijk te maken: "Ik viel in mijn bodemloze mond dwars door mijn eigen leegte recht in mijn hart, in mijn hart, in mijn hart, viel ik tot daar waar ook mijn verlatenheid mij heeft verlaten, en ik was waar ik niet meer was". En nu kies ik er nog eentje waar je vrij makkelijk aan kan vasthaken, sommige schieten veel ostentatiever allerlei waanzinnige kanten op. Je zou denken dat zo iets niet kan werken op een scène, dat het iets is om thuis te lezen, bij knetterend haardvuur, met een wakkere kop. Maar het tegendeel blijkt waar. Dat zegt iets over de kwaliteiten van de tekst, natuurlijk, en ook over die van de acteurs.

Wat een trio: Stijn van Opstal, Geert Van Rampelberg en Wouter Hendrickx. Als ze daar nog maar staan, naast mekaar, keurig in het pak, met al het juiste *facial hair*, dan is het al iets. En daarna gaan ze aan de haal met het materiaal, soms als razende zotten door de tekst racend, soms weifelend en tastend, houvast zoekend bij zichzelf, de woorden en mekaar. En zelfs als ik even wegdwaalde in mijn eigen hoofd, haastte



■ Wouter Hendrickx, Stijn Van Opstal en Geert Van Rampelberg (v.l.n.r.) maken van *Het litteken lip* een spannende tocht die intrigeert en soms zelfs emotioneert.

ik mij om terug te keren. Ze maken van dit groteske verhaal een spannende tocht die voortdurend intrigeert en hier en daar zelfs, op een vreemde manier, emotioneert. Wat daar ook toe bijdraagt zijn de muziekjes en de beelden die ze maken. Als er een hoop stoelen van de ene kant van de scène naar de andere worden verplaatst en keurig op mekaar gestapeld, en wanneer Wouter Hendrickx ze oppakt en terugzet waar ze voordien al stonden, toen moest ik

aan Shakespeares zinnetje denken: "A tale full of sound and fury signifying nothing", en tegelijk beseft ik hoeveel niks kan zijn.

En als de drie mannen in een veel te klein bassin gaan staan, een ritueel dat zorgvuldig wordt voorbereid en uitgevoerd, en eentje haalt een lamp die met een draad in een stopcontact geplugd zit, en ze laten die in het water vallen: een collectieve zelfmoordpoging, dan zie ik voor het eerst een echte vleug Tarantino op toneel. Mensen

roepen die naam veel te gauw als er op een scène iets gebeurt met muziek en geweld, maar dit had het allemaal: de spanning, het gevaar, de knulligheid, de humor, de existentiële bijgedachten. Geweldig. En de slotscène op muziek uit *Trainspotting* is nog sterker, te goed om al schrijvend weg te geven.

Alles klopt

Van de oude voorstelling herinner ik me lang niet alles. Ik weet nog dat er meer op de lach werd gespeeld, wellicht ook mee dankzij de aanwezigheid van Adriaan Van den Hoof in de toenmalige cast. Ik kan alleen maar zeggen dat ik er zeker van ben dat ik me deze voorstelling over negen jaar in veel meer detail voor de geest zal kunnen halen. *Het litteken lip* is namelijk zo'n productie waar alles aan klopt. Een kans om in een theater nog eens het gevoel te krijgen dat je echt iets meemaakt.

Alle mensen die in staat zijn om een toneelavond lang hun pure rationaliteit los te laten, die niet zoeken naar logische betekenissen, maar zich durven laten meevoeren: ga deze voorstelling bekijken. Van deze orde zie je ze niet zo vaak.

DE MORGEN, EEN ABSTRACT KUNSTWERKJE

MICHAËL BELLON, 11 DECEMBER 2010

'Hout' van Abke Haring: een abstract kunstwerkje

Abke Haring schreef, maakte, speelt *Hout*. Met Louis van der Waal, Ward Weemhoff en Jimi Zoet. Zwoerden tekst zijn poëzie, decorstukken zijn kunstwerken, licht hangt in ochtenddauw en alles staat in een reizend landschap van klank. Ik vond het heel mooi om naar te kijken en te luisteren. En al de rest is uitleg.

DOOR STIJN DIERCKX

Ik hoef niet elke boom of vogel bij naam te kunnen noemen om van de boswandeling te genieten. Ik neurie wel eens liedjes mee waarvan ik de taal of tekst niet begrijp. Meerdere schilderijen raken mij zonder door mij begrepen te worden. In het verleden van die opsomming hoeft u dit alles ook niet echt te lezen om naar *Hout* te kunnen gaan kijken. Hang uw verwachtingen samen met uw winterjas in de vestiaire. Of moffel ze koppig onder uw zijte. Alleszins: u hebt ze anderhalf uur lang niet nodig. Ze zouden uw ervaring, de eventuele esthetische beleving, zelfs in de weg kunnen staan.

Vervolgens maakt u het, om het met mijn lang geleden kleuterjuf te zeggen, 'even stil in uw hartje.' Toegegeven, ik had geen flauw idee waar de juf op doelde, maar ik deed toen wel mee en voel mij daarom nu geoffend. Met eenzelfde welwillendheid komt u misschien uit deze voorstelling zoals u van bos, expo of concert terugkomt: met frisse neus en leeggewaaid gemoed, misschien zelfs een beetje iel in de gedachten. Het zit hem in eerst wat trager kunnen worden in het hoofd om dan geleidelijk aan de denkslag los te laten. Zet de hekken van eigen verbeelding open, laat de vrije associatie over Abke Harings weilanden draven.

Hout is een abstract kunstwerkje. Omdat je nog menselijk handelen ziet en tekst



■ In de mistwitte belichting gebeurt veel en weinig.

hoort, omdat je tenslotte in een theaterzaal zit, verwacht dat mogelijk. Met het verstand op een kier, geniet je hier maar half. Beeld en klank, tweesporen toneel voor de zintuigen. Witwassing van het binnenoor, droogkuis voor de ogen.

Steriele slow motion

Het prachtige geluidsdecor van Senjan Jansen trekt je zachtjes binnen in een steriele slowmotionwereld van vier spelers. De vuige, plastische poëzie van Abke Haring tikt je bij momenten uit je screen-

saver-stand. Zuinige geritmeerde woordjes geven een onbestemde diepte aan de grenzeloosheid.

In de mistwitte belichting van Mark Van Denesse pootte Jean Bernard Koeman een viertal vintage sciencefiction werken neer, kunst die wil dienen. Er gebeurt veel en weinig. Voor alle duidelijkheid: verwacht van *Hout* geen lineair verhaaltje. Verwacht van mij geen uitleg, het zou slechts uw verbeelding inperken. En daar heeft niemand wat aan. Verwacht ook van uzelf geen uitleg. Kijk, luister en keer desgewenst later op de avond terug naar wie u al was.

GAZET VAN ANTWERPEN, KAFKA (EN MEER) IN DE BOURLA

EEFJE RAMPART, 15 APRIL 2010

58.

GAZET VAN ANTWERPEN

Donderdag 15 april 2010

Het beste van Antwerpen

• Toneelhuis presenteert nieuwkomer Bart Meuleman, schrijver en regisseur

Kafka (en meer) in de Bourla

Het theaterseizoen loopt op zijn einde, maar voor Bart Meuleman begint het nu pas echt. De Kempense schrijver en regisseur maakt sinds januari deel uit van de artistieke ploeg in het Antwerpse Toneelhuis. Vanaf vanavond pakt hij uit met... Kafka in de Bourla.



• **Je hebt veel ervaring, maar sluit voor het eerst aan bij een groot stadstheater. Hoe voelt dat?**

Goed. De grootte van het huis schrikte me in het begin wat af, je moet de machinerie toch wat leren kennen. Ik ben kleinere producties gewoon. Ik volg gelukkig al anderhalf jaar de artistieke gesprekken, zo heb ik de tijd gekregen om me in te werken.

Ik begin in alle opzichten aan een nieuw hoofdstuk. Ik heb in het verleden op een andere manier theater gemaakt, met De Zweep onder andere, en zelf ook theaterstukken geschreven. Dat wil ik liever niet meer doen. Ik heb het gevoel dat ik nu echt regisseur wil zijn, dat ik die stap wil zetten. Tegelijk blijf ik me schrijver voelen, maar dan los van de planken. Ik heb in het verleden gedichten en essays geschreven, en dat wil ik blijven doen. Ik heb de combinatie nodig.

• **In het verleden sprongen samenwerkingen wel eens af door artistieke onovereenstemmingen. Deel jij de toewijding van artistiek leider Guy Cassiers?**

Ik heb lang niet al zijn voorstellingen gezien, maar ik apprecieer en ken zijn werk wel al meer dan twintig jaar. Guy heeft voorstellingen gemaakt die ik fantastisch en ook echt belangrijk vond. *Het liegen in ontbinding* onder andere, een productie uit de tijd dat hij voor het Oud Huis Stelbees werkte. Hij heeft daar ook festivals georganiseerd die helemaal mijn ding waren. Van recentere voorstellingen blijven vooral *Rotjoch* en *De geruchten* bij.

• **Je gaat in première met Kafka. Vanwaar die keuze?**

Kafka is een oude liefde. Ik zit in een fase waarin ik teruggrijp naar auteurs die me geïnspireerd en gevormd hebben. Kafka focust heel erg op de complexiteit van het individu

en de spanning die er altijd is met de samenleving. Ik wil die thematiek nu opentrekken, vandaar mijn keuze voor twee teksten die duidelijk politieke en maatschappelijke associaties van vandaag oproepen. *In de strafkolonie* gaat over een westerling die op een ander continent geconfronteerd wordt met traditionele executiepraktijken. Hoe gaat hij daarmee om? Mag hij zijn eigen waarden opdringen? Dat zijn actuele vragen. *Het hol* gaat over een individu dat met heel erg probeert zijn eigen bezit te verdedigen. Dat contrast is mooi, tussen die binnenwereld van het hol en de buitenwereld van de kolonie.

• **Hoe hoop je dat mensen straks buitenstappen?**

Ik hoop dat ze iets gevoeld en meegemaakt hebben. *In de strafkolonie* is een gruwelijke tekst, daar kan je onmogelijk iets luchtigs van maken. Maar dat is ook mijn bedoeling niet. Ik wil theater maken dat aangrijpt, dat mensen aan het denken zet.

• **In de strafkolonie/Het Hol staat van 15 tem 17/4 en van 4 tem 15/5 in de Bourla. Op tournee langs Aalst, Leuven, Aarschot, Mechelen, Turnhout, Gent en Beveren. Info: 03-224.88.44, www.toneelhuis.be**

TEKSTEN: EEFJE RAMPART

FICHE

- Naam: Bart Meuleman
- Leeftijd: 44
- Geboren: Turnhout
- Woonplaats: Bergerhout
- Studies: filmopleiding aan het RTS
- Palmares: Bart Meuleman is schrijver, docent en theatermaker. Hij publiceerde de dichtbundels *Kleine criminaliteit* (1997) en *Hulp* (2004) en schreef een reeks kinderboeken over *Mijnheertje Kokkhis*. Zijn bundeling essays over popmuziek, *De donkere kant van de zon* (2009), stond op de longlist voor de Gouden Uil 2010. In het theater maakte Meuleman met het collectief De Zweep *De smergel triologie* (1999-2001) en regisseerde hij voor onder meer Theater Antigone. Het Toneelhuis, M'Gent en Dito/Dito. In 2006 schreef en regisseerde hij de theatermonoloog *Martens*.
- Thuis: Samenwonend, eerste kindje op komst
- Passie: "Mijn werk."

Nog op komst in de Bourla!

✓ **Burgemeestersdebat (20/4)**
Antwerpen en Rotterdam zijn vergelijkbare grootsteden met een wereldhaven. Burgemeesters Patrick Janssens en Ahmed Aboutaleb priten over stedenbouw, werkgelegenheid, criminaliteit, sport, onderwijs en de complexiteit van de multicultuur.

✓ **Bezonen rood (18 en 19/5)**
Het onderwerpen vaak en internationaal hereminnen *Bezonen rood*, naar de roman van Jerroen Brouwers, is een rouwzaag op de gestorven moeder en een herinnering aan de Jappenkampen tijdens WOII. Guy Cassiers enscendeert dit harde en tegelijk ontroerende verhaal met Dirk

Roofthoof in een glansrol.

✓ **Live Broadcast Das Rheingold (26/5)**

In de prestigieuze Scala van Milaan repeteert Guy Cassiers momenteel *Das Rheingold*, het eerste deel in Wagners operacyclus *Der Ring des Nibelungen*. De première is op 13 mei in Milaan, op 17 oktober volgt een Duitse première in de Berlijnse Staatsoper unter den Linden. Antwerpennars kunnen toch meegenieten, dankzij een live broadcast vanuit het Milaanse Teatro alla Scala.

✓ **De man zonder eigenschappen I (10 tem 19/6)**
Het eerste deel van een drieluik gebaseerd op *De man zonder ei-*

gensenschappen van Robert Musil. Guy Cassiers regisseert. Onder meer Gilda De Bal, Vic De Wachter, Tom Dewispelaere en Marc Van Eeghem staan op scène in deze ambitieuze productie.

1. Bart Meuleman, nieuwkomer in het Toneelhuis: "Ik wil theater maken dat mensen aan het denken zet." FOTO THOMAS LEGRAVE

2. Dansrepetitie van 'Das Rheingold'. FOTO WIM DEBIEZ

3. 'Bezonen Rood', met Dirk Roofthoof. FOTO MARLOK

4. Burgemeestersdebat met de Antwerpse Patrick Janssens en Ahmed Aboutaleb uit Rotterdam. Foto: gip

DE MORGEN, VAN ONDER DE GROND NAAR DE ZONNEBANK

LIV LAVEYNE, 17 APRIL 2010

Theater > Onevenwichtige Kafka met 'Het hol' (★★★★) / 'In de strafkolonie'

Van onder de grond naar de zonnebank

BRUSSEL • Het werk van Kafka had een enorme impact op Bart Meuleman als jonge kunstenaar. Maar wat kan Kafka vandaag nog betekenen, vraagt Meuleman zich af, die inmiddels bijna vijftien jaar is en een van de nieuwe makers bij het grote Antwerpse Toneelhuis.

DOOR LIV LAVEYNE

Eerst zou Meuleman enkel Kafka's *In de strafkolonie* bewerken en regisseren, maar hij besloot dat te combineren met een minder bekend verhaal *Het hol*. En dat is maar goed ook.

Willy Thomas is het mensbeest dat uit *Het hol* komt gekropen, in dit geval een luik vooraan op de scène. De afstand tussen hem en het publiek is niet meer dan een

voetlicht. Strak gepantserd met een motorjack en klauwen als een mol bewoont hij zijn ondergrondse burcht. Hij hamstert voedsel, graaft kamers en nieuwe gangen. "De voorzichtigheid gebiedt een directe vluchtweg", dreunt hij als een mantra. Af en toe roept hij zijn hersenspinsels halt toe om te luisteren naar de vreemde geluiden. Is het inbeelding, klein gespuis of een heuse indringer? Het voetlicht werpt zijn dansende schaduwen op het doek achter hem, vaagweg ontwaart je daarachter het silhouet van het marteltuig dat stiltes zijn beurt afwacht. Hoe reëel is de dreiging? De paranoia zet zich over op de toeschouwer.

Meuleman herschreef *Het hol* met Willy Thomas in gedachten. En terecht. Thomas trekt je mee in zijn vernietigende maalkwerk van gedachten. Bezitsdrang, xenofobie

en paranoia komen samen in wat uiteindelijk een eenzaam figuur is. Geen dom beest, maar een intelligent wezen waarbij het instinct heeft plaatsgemaakt voor kansberekening en risicoverzekering. Een wezen zoals de mens dus.

Acteur Willy Thomas trekt je mee in zijn vernietigende maalkwerk van gedachten

Van de benepen donkerste waar het mensdier zichzelf tracht gerust te stellen, valt het doek en barst het lawaai in alle hevigheid los. De opengewerkte scène baadt in fel licht, het speelvlak

(★★) van Toneelhuis en KVS

kleurt warm woestijnrood en geel. We bevinden ons *In de strafkolonie*. Thomas ruilt zijn klauwen voor een paar laarzen van de soldaat. Het grote marteltuig, door Kafka nauwgezet beschreven, wordt hier in zijn volle glorie uitgebeeld. "Niets suggestie, we gaan voor de toneelmachine", had Meuleman beloofd, en het is met eenzelfde trots dat de oude officier (Geert Van Rampelberg) een gidsbeurt en demonstratie van het tuig geeft aan de toerist (Stijn Van Opstal, met grote zonnebril). Op de achtergrond wacht stil neuriënd de veroordeelde (een woordeloze rol voor David Durmez). "Dit is het bed, de eg en de tekenaar die langzaam de gepleegde misdaad in het lichaam kerft. Alles duidelijk?", vraagt de officier. Van Opstal kijkt richting publiek, legt de verantwoordelijkheid bij ons. Het doet denken aan de publieke executies in Texas, *Gulliver's Travels*, Guantanamo Bay en de toerist ontpopt zich tot een

VN-onderzoekscomité.

Hoewel Kafka's tekst inhoudelijk nog wel degelijk hyperrelevant is, blijkt dit werk zich vormelijk minder goed tot theater te lenen. Daarvoor is de dialoog tussen de officier en de toerist te statisch, de regie en encensering te clean. Aangrijpend is evenwel het moment waarop Durmez op het marteltuig wordt gelegd. Zijn klaagzang geeft de voorstelling de grootsheid van operadrama. Maar wanneer het marteltuig ook effectief in werking treedt, wordt het onbedoeld een lachwekkende bedoening: een machine die het midden houdt tussen een zonnebank en een kopieerapparaat. Gelukkig is er de inhoudelijk sterke wending waarbij een oude regime vervalt, de anarchie losbreekt, en de toerist het eiland snel verlaat. Terug naar zijn veilige hol.

Tot 15 mei in Bourla, Antwerpen. Daarna op tournee. www.toneelhuis.be; www.kvs.be

DE STANDAARD, TWEE KEER KAFKA VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN

KLAAS TINDEMANS, 19 APRIL 2010

38 CULTUUR & MEDIA

DE STANDAARD
MAANDAG 19 APRIL 2010DE STANDAARD
MAANDAG 19 APRIL 2010

Twee keer Kafka voor de prijs van één

De dichter Bart Meuleman bewerkte en regisseerde twee verhalen van Franz Kafka: 'Het hol' en 'In de strafkolonie'. Het resultaat is een voorstelling die, ook letterlijk, lang blijft nazinderen.

THEATER

VAN ONZE MEDEWERKER
KLAAS TINDEMANS

ANTWERPEN | De acteur Willy Thomas kruipt uit de souffleurbak. Hij draagt een zwart kostuum met ingebouwde sensoren: telkens als hij zijn ledematen beweegt, maakt hij geluid. Op die manier creëert hij zelf de oorsprong van zijn angst. Beweging en stem verlinken in een onwezenlijk moeras van doffe knallen en scherp geruis.

In *Het hol* vertelt Franz Kafka over een wezen – mens, insect of knaagdier? – dat een leven lang een hol gegraven heeft, met zalen, gangen en labirinten, om zich tegen vijanden te beschermen. Het liefst zou het wezen buiten blijven staan om te observeren hoe die vijanden zijn hol niet vinden, laat staan innemen. Maar het blijft ondergronds rondwalen, geslaagd door geluiden van klein

gespuis of een 'reusachtig monster'. Dat het de geluidsbron niet kent, maakt het wezen pas echt angstig.

Betrokken maar nooit sentimenteel doet Willy Thomas verslag van zijn bestaan als holbewoner. Hij maakt impliciet duidelijk dat zijn personage alles zelf geconstrueerd heeft: zijn angst én de ruimte die hem daartegen moet beveiligen. Als toeschouwer blijf je je de hele tijd afvragen waar de sonore dreiging vandaan komt. Pas als alles achter de rug is – een luide, droge knal – stapt de speler uit zijn rol. Thomas doet zijn kostuum uit, trekt een T-shirt en een short aan en gaat als een soldaat in de houding staan.

Het toneelgordijn is intussen opgetrokken en op een grote vlakke zakken de spelers weg in een vloer van mousse. Behalve de soldaat bevinden zich drie mannen op de scène: een officier in uniform (Geert Van Rampelberg),

een reiziger in tropische outfit (Stijn Van Opstal) en een man die in wit hemd en onderbroek zijn lot afwacht (David Durmez). Centraal in beeld staat een imposante constructie, een apocalyptische versie van de guillotine. De officier legt de reiziger uit hoe het marteltuig werkt: het doorboort niet alleen de hersenen, het graaft ook een 'wijze' spreuk in de rug van de veroordeelde.

Ook onder het nieuwe regime in de strafkolonie wil de officier zijn marteltuig behouden. Hij wil blijven genieten van het moment waarop de veroordeelde ontcijferd heeft wat er in zijn rug is gekerfd. Net als Thomas in zijn hol drukt David Durmez het lijd van de veroordeelde uit door zelf geluiden te maken: gehijg en gezang, subtiel gemanipuleerd door de geluidstovenaar Senjan Jansen. Maar de reiziger gaat niet mee in de ideeën van de officier en vertrekt.

Het hol / In de strafkolonie is de perfecte voorstelling. Omdat Bart Meuleman, die de twee verhalen bewerkte, alleen vertelt over de obsessies van de personages, zonder duidelijk te willen maken hoe belangrijk Kafka's metaforen zijn. Omdat de kwetsbaarheid van de personages zo efficiënt in licht, ruimte en – vooral – geluid is vertaald. Omdat deze bewerkte 'gewoonheid' van Kafka nog versterkt. Omdat de makers het conflict tussen dramaturgische abstractie en theaterlijke concreetheid virtuoos hebben opgelost. In elke andere voorstelling zou een monumentaal rekwisiet dat op een ontregelde zonnebank lijkt, misplaatst zijn. Hier niet.

'Het hol / In de strafkolonie', speelt op:

ONLINE
www.kvs.be
www.toneelhuis.be



'In de strafkolonie': uitsteking.

© Xero Boas

TONEELHUIS
ORGELSTRAAT 7
2000 ANTWERPEN
03/224 88 00

ARTISTIEKE DIRECTIE

ZAKELIJKE DIRECTIE

EXTERNE RELATIES

GUY CASSIERS

LUK VAN DEN BOSCH

KRISTEL MARCOEN